

L'Educació Assistida amb Animals com a eina d'inclusió dins l'aula ordinària

Treball de Final de Grau de Mestre d'Educació Primària

Ivet SUCARRATS i VALLE

Curs acadèmic: 2018-2019

Tutora: Amàlia Susana Creus Quinteros

4t curs del Grau en Mestre d'Educació Primària

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya. UVic-UCC

Vic, 17 de maig de 2019

ÍNDIX

Resum/Abstract.....	5
1. Introducció.....	6
1.1. Justificació.....	6
1.2. Objectius.....	7
1.3. Estructura del treball.....	8
2. Metodologia.....	9
2.1. Paradigma interpretatiu i mètode de recerca utilitzat.....	9
2.2. Tècniques de recollida d'informació.....	10
2.2.1. Entrevistes.....	10
2.2.2. Observació.....	11
2.2.3. Anàlisi documental.....	11
2.2.4. Diari de camp.....	12
3. Marc Teòric.....	13
3.1. La inclusió en els centres educatius.....	13
3.2. Intervencions Assistides amb Animals.....	17
3.2.1. Orígens de les Intervencions Assistides amb Animals.....	17
3.2.2. Tipologia d'Intervencions Assistides amb Animals.....	19
3.3. L'Educació Assistida amb Animals dins l'aula ordinària.....	21
3.3.1. L'Educació Assistida amb Animals com a eina d'inclusió.....	22
3.3.2. Beneficis.....	23
3.3.3. L'elecció de l'animal: el gos.....	26
3.3.4. Benestar animal.....	27
4. Estudi de cas.....	29
4.1. Contextualització dels casos.....	29
4.1.1. Fundació Affinity.....	30
4.1.2. CANVIS. Intervencions Assistides amb Animals.....	31
4.1.3. IlerKan i escola Joan XXIII.....	33
4.1.4. Escola Joc de la Bola.....	34
4.2. Anàlisi i discussió.....	36
4.2.1. La visió dels professionals entrevistats sobre l'EAA en l'actualitat.....	36

4.2.2.	És un bon recurs per a la inclusió?.....	39
4.2.3.	Beneficis i limitacions de l'EAA, segons els professionals entrevistats.....	43
4.2.4.	Característiques del gos i de l'infant usuari de l'EAA.....	49
4.2.5.	Organització de l'espai, el temps i les persones en les sessions d'EAA.....	52
4.2.6.	Planificació de les sessions d'EAA.....	55
4.2.7.	Exemples de tècniques i estratègies d'aplicació de l'EAA.....	57
4.2.8.	Recursos i materials de l'EAA.....	61
5.	Conclusions.....	63
5.1.	Conclusions extretes.....	63
5.2.	Limitacions.....	67
5.3.	Propostes de futur.....	68
5.4.	Reflexió personals sobre la investigació en relació amb el grau.....	69
6.	Bibliografia i Webgrafia.....	70
	Annexos.....	74
	Annex I. Fotografies de material d'EAA.....	75
	a) Material que utilitza la Maria a les sessions d'EAA.....	75
	b) Material i desenvolupament de les sessions d'EAA a CANVIS.....	85
	c) Material que s'utilitza i espai on es duen a terme les sessions d'EAA a l'escola Joc de la Bola.....	93
	Annex II. Transcripció de les entrevistes realitzades a les professionals.....	95
	a) Fundació Affinity.....	95
	b) CANVIS. Intervencions Assistides amb Gossos.....	100
	c) Associació IlerKan i escola Joan XXIII de les Borges Blanques....	113
	d) Escola Joc de la Bola de Lleida.....	126

Resum

El present treball tracta sobre l'Educació Assistida amb Animals, un tipus d'intervenció educativa molt nova que té com objectiu millorar els aspectes curriculars de l'alumnat amb l'ajuda d'un gos, un tècnic en Intervencions Assistides amb Animals i un professional de l'educació. Concretament el meu TFG es centra en l'Educació Assistida amb Animals dins l'aula com una possible eina d'inclusió per a tot l'alumnat. El treball inclou aspectes com els orígens, les característiques i els beneficis de l'Educació Assistida amb Animals i s'entrevista a diverses professionals de l'àmbit, algunes d'elles pioneres en aquesta metodologia com a recurs d'atenció a la diversitat. S'exploren els aspectes positius i les limitacions d'aquest tipus d'intervenció dins l'aula ordinària amb tot l'alumnat.

Paraules clau: Intervencions Assistides amb Animals, Educació Assistida amb Animals, inclusió, atenció a la diversitat, aula ordinària, metodologia nova.

Abstract

This paper deals with Animal Assisted Education, a type of Assisted Animal Intervention that aims to improve the curriculum aspects of the students with the help of a dog, an Animal Assisted Intervention professional technician and an education professional. Specifically, my TFG focuses on Animal Assisted Education in the classroom as a possible inclusion tool for all students. The paper includes aspects such as the origins, characteristics and benefits of Animal Assisted Education and interviews several professionals in the field, some of them pioneers in this methodology as a resource for attention to diversity. We explore the positive aspects and the limitations of this type of intervention on the ordinary classroom with all students.

Keywords: Animal Assisted Interventions, Animal Assisted Education, inclusion, attention to diversity, ordinary classroom, novel methodology.

1. Introducció

El treball que es presenta a continuació tracta sobre l'Educació Assistida amb Animals (EAA, d'ara en endavant) com a eina per la inclusió de tot l'alumnat dins l'aula ordinària. Es parla doncs d'un recurs que està augmentant en els últims anys i que consisteix en introduir un animal a l'aula com a mitjà per aprendre i treballar diferents objectius, adaptats a cada infant.

En els últims anys ha crescut l'interès en introduir els animals com a recurs de treball terapèutic i educatiu per a les persones, ja sigui a nivell de salut o d'interacció amb l'entorn. Precisament perquè abans pràcticament no es duia a terme, és un tema poc reglamentat (de fet, no hi ha una llei que reguli les teràpies assistides amb animals, motiu pel qual s'han de basar amb la llei de gossos d'assistència), i això ha portat a la gent a no conèixer en què pot consistir exactament aquesta tècnica i quins són realment els seus beneficis. Fet que probablement influeix en que les persones no ho vegin encara com una metodologia de treball, sinó simplement una activitat extra que no la relacionen directament amb l'educació.

No obstant això, s'han realitzat estudis en diferents entorns¹ (Martin i Farnum, 2002) i s'ha pogut demostrar que el contacte de les persones amb animals terapèutics té, en moltes ocasions, efectes positius per aquestes. En aquest treball tractaré sobretot d'explorar els efectes positius que pot tenir la intervenció d'animals com a recurs d'atenció a la diversitat dins l'aula, així com les seves limitacions. Valorant si és una bona eina d'atenció a la diversitat.

1.1. Justificació

Els motius pels quals he escollit aquest tema pel meu Treball de Final de Grau són variats: en primer lloc, a nivell personal, és degut al fet que m'agraden els animals i tinc especial interès en poder relacionar aquests amb l'educació. En segon lloc, tal com he comentat, s'ha demostrat que hi ha efectes positius quan es relacionen els animals (terapèutics) amb persones, i m'agradaria poder incidir més en aquest aspecte, concretament dins l'aula, en els infants amb dificultats de comportament o en

---

¹ A l'apartat 3.2.1. del present treball es parla de diferents estudis que s'han portat a terme amb Intervencions Assistides amb Animals al llarg dels anys.

l'aprenentatge. Finalment, i no menys important, a nivell acadèmic i professional m'interessa poder conèixer l'educació assistida amb animals (concretament amb gossos) com a possible eina d'inclusió a l'aula, i per tant, saber més sobre un recurs que està creixent molt en els últims anys.

A més, cal dir que és un tipus d'educació que en la majoria d'ocasions es realitza a l'escola, però fent sortir l'infant o infants en qüestió de l'aula i treballant amb ell o ells individualment. En el meu cas, per tal de trobar eines per treballar-ho com a eina d'inclusió dins l'aula, em vaig informar sobre dues de les escoles pioneres que ho duen a terme d'aquesta manera a Catalunya, que són l'escola Joc de la Bola i l'escola Joan XXIII de les Borges Blanques. Ambdues han tingut un paper clau en aquest treball formant part, com es veurà més endavant, de la investigació que he dut a terme sobre l'aplicació d'aquest tipus d'educació.

1.2. Objectius

En relació amb el que s'ha comentat anteriorment doncs, els objectius que pretenc assolir amb la realització d'aquest treball són els següents:

- Conèixer les Intervencions Assistides amb Animals (IAA) i més concretament, l'EAA, així com els seus orígens, beneficis i aplicació.
- Conèixer diferents contextos d'aplicació de l'EAA dins l'aula.
- Conèixer la perspectiva de diferents professionals que participen en l'EAA dins l'aula, sobre l'aplicació d'aquesta.
- Aprendre diferents metodologies d'aplicació i tècniques d'inclusió de l'EAA a partir de cadascun dels casos estudiats.
- Saber si l'EAA és una bona eina d'inclusió, tenint en compte els beneficis i limitacions que comporta.

Es tracta doncs, d'un treball que té un objectiu clar pel lector: donar a conèixer una eina d'inclusió que està augmentant en els últims anys a Catalunya i altres parts del món. Tractant de donar la informació el més veraç possible després d'haver fet una recerca d'informació i una investigació pràctica per potenciar més la inclusió de tot l'alumnat a l'aula.

1.3. Estructura del treball

El treball consta de diverses parts ben diferenciades:

En primer lloc, es fa una introducció on s'explica breument de què tracta aquest, el motiu pel qual s'ha escollit i els objectius inicials que es marquen, així com també la metodologia de treball, explicant en què ha consistit la part pràctica.

A continuació es pot llegir el marc teòric, on es parla de les Intervencions Assistides amb Animals, concretament de l'EAA i la seva relació amb la inclusió i l'atenció a la diversitat a l'escola. En aquest apartat es dona molta importància als beneficis que aporta aquest tipus d'educació, ja que és el tema principal del treball. Es pot llegir doncs, aquella informació extreta de la recerca bibliogràfica sobre les IAA.

Seguidament hi ha la part pràctica, on hi consten les dades extretes de les entrevistes i l'observació de materials, espais i documents que s'han realitzat durant el treball de camp. Es tracta d'entrevistes fetes a quatre professionals de diferents organitzacions que treballen amb l'EAA: una tècnica en IAA de la Fundació Affinity, una tècnica en IAA de l'empresa CANVIS, una tècnica en IAA de l'Associació Ilerkan i mestra de l'escola Joan XXIII i dues mestres de l'escola Joc de la Bola. En aquestes entrevistes em vaig enfocar en com duen a terme aquest tipus d'Intervencions amb animals i com potencien la inclusió a través d'aquestes. De la mateixa manera, entre altres temes, vaig prestar especial atenció als espais, tècniques, materials i recursos en general que utilitzen aquestes professionals per adaptar les sessions a les diferents necessitats dels infants. Es tracta per tant, d'una informació contrastada directament amb diferents persones que es dediquen a aquesta activitat.

Finalment, es poden llegir les conclusions extretes de les dades obtingudes tant en la recerca bibliogràfica com en la part d'investigació, així com també de les limitacions que s'han tingut a l'hora de fer el treball, les propostes de futur, respecte aquest tema i la relació d'aquest amb el grau. Acabant amb la bibliografia i la webgrafia i uns annexos on es podran llegir les entrevistes realitzades a les professionals i les fotografies de diferents espais i materials sobre com ho porten a terme.

2. Metodologia

En aquest apartat es parlarà del tipus de recerca que s'ha dut a terme, parlant del paradigma i el mètode de recerca, així com també fent referència a les tècniques d'obtenció de dades que s'han utilitzat.

2.1. Paradigma interpretatiu i mètode de recerca utilitzat

Aquesta investigació segueix una aproximació qualitativa. Per tant, el seu objectiu no és extreure dades quantitatives, amb valors exactes, sinó que es pretén comprendre i interpretar un fenomen determinat, concretament els efectes de les intervencions amb gossos com a eina d'inclusió dins l'aula ordinària.

La metodologia que he adoptat és l'estudi de cas centrat en quatre entitats que treballen amb EAA: La fundació Affinity, l'empresa CANVIS, l'Associació IlerKan (i l'escola Joan XXIII) i l'escola Joc de la Bola. Tal com explica Yin (1994), l'estudi de cas és una metodologia d'investigació basada en l'experiència, on s'investiga sobre un fenomen en particular en el seu context real, amb l'objectiu d'interpretar-lo, descriure'l, així com conèixer-ne les característiques i el seu funcionament.

He pres com a principal font d'informació entrevistes en profunditat realitzades amb professionals, partint de la interpretació subjectiva de les percepcions, accions i conductes observades i recollides durant el treball de camp. Fent referència a aquesta subjectivitat a l'hora d'interpretar les dades observades, es pot entendre que el paradigma que s'ha utilitzat en aquesta investigació és interpretatiu. Aquesta metodologia de treball s'adapta als meus objectius, ja que com explica Martínez (2013) és similar al model constructivista, on les persones aprenen per la seva interacció amb l'entorn i, per tant, el coneixement de cadascú és el fruit de les vivències i experiències viscudes. De la mateixa manera, es dona importància a l'observació dels fets, sense necessitat de quantificar-ne les dades i és l'investigador qui es fica dins la realitat per tal de comprendre-la tal com és, o més ben dit, tal com ell l'entén.

Per tant, en relació a aquest fet, aquest treball és resultat del que jo mateixa he interpretat a partir de les entrevistes realitzades a professionals i he observat dels materials, imatges, espais, documents, etc. que m'han arribat a les mans a l'hora de fer la recerca. Es tracta doncs, d'una visió més subjectiva, i no tant quantitativa, a l'hora

d'analitzar quins són realment els efectes del gos a l'aula.

En relació a aquest tema, Schwandt (2000) explica que les persones no descobreixen el coneixement, sinó que el construeixen i constantment el comproven i modifiquen a partir de les noves experiències. És així doncs, com segons el moment, la societat, l'entorn i les percepcions que tenen les persones que hi conviuen, es considera que un fet com aquest pot tenir més èxit o menys, i per tant, portar-se més a la pràctica o menys. En aquest sentit, sembla que cada vegada es practica més, i per tant, també hi poden haver més resultats i dades per analitzar.

Tal com explica Santesmases (2009) aquest paradigma utilitzat es basa no només en observar les accions i conductes de les persones (i animals, en aquest cas), sinó que també és necessària la interpretació per part de l'investigador.

En definitiva doncs, no he basat la investigació en generalitzar, sinó que m'he centrat sobretot en l'estudi de cas, no d'una única entitat, sinó de quatre. Ho he fet intentant descriure i comprendre els diferents punts de vista obtinguts en la recollida de dades, i per tant, interpretant les múltiples realitats que hi ha.

Així doncs, ha de quedar clar que no hi ha una única resposta, sinó que hi ha un dinamisme molt important, ja que en un lloc pot anar bé aquesta tècnica, i en canvi, en un altre no. De manera que l'experiència que explicarà una persona o altra no serà la mateixa i serà feina de l'investigador interpretar el que diu cadascuna d'elles d'una manera el màxim neutral possible. Per tant, el que he intentat fer en aquest treball és, bàsicament, comprendre la realitat sobre aquest recurs a través d'una recollida de dades sistemàtica.

2.2. Tècniques de recollida d'informació

En aquest apartat s'explicaran breument quines són les tècniques i recursos utilitzats a l'hora de recollir les dades. Bàsicament, han estat quatre: la realització d'entrevistes, l'observació, l'anàlisi documental i el diari de camp.

2.2.1. Entrevistes

Com s'ha anat dient fins ara, l'eina més important d'obtenció de dades de la part pràctica del treball ha estat la realització de quatre entrevistes. Es tracta de preguntes

semblants entre elles, ja que pretenc fer una comparativa de resultats i poder descriure'ls en el seu conjunt, però a la vegada, adaptades a cadascuna de les persones entrevistades.

El que es pretén és sobretot analitzar les respostes de l'entrevista realitzada a mestres de l'escola Joc de la Bola de Lleida i a una de les professionals de l'Associació IlerKan i mestra de l'escola Joan XXIII, de Borges Blanques (les dues escoles, són pioneres en l'Educació Assistida amb Animals a l'escola ordinària).

A més, s'ha pogut contactar amb l'empresa CANVIS, de Vic, que es dedica a les Intervencions Assistides amb Animals en un àmbit més reduït. Així com també, amb la Fundació Affinity, que va ser de les primeres entitats en realitzar Intervencions Assistides amb Animals i, encara actualment, és molt reconeguda a l'àmbit estatal pel seu activisme amb aquest i molts altres temes relacionats amb el benestar dels animals. No obstant això, al no estar tan centrades en aquest recurs com a eina d'inclusió, es tindran en compte les seves respostes d'una manera més complementària a les dues anteriors.

2.2.2. Observació

Aquesta havia de ser, en un principi, l'eina principal de recollida de dades, ja que la meva idea inicial era poder entrar en alguna de les dues escoles citades anteriorment i poder observar, en primera persona, el transcurs d'una o varies sessions que es fan amb els gossos a l'aula. Tanmateix, això no va ser possible, perquè en tots els casos es protegeix el dret a la intimitat i a la protecció de dades dels infants.

Per aquest motiu, l'observació hi ha estat, però d'una altra manera. Durant la realització de tres de les quatre entrevistes (ja que a la Fundació Affinity es va fer per mitjà de trucada telefònica) he pogut observar el material que s'utilitza per portar a terme aquestes sessions, així com també, en alguns casos, l'espai on es porta a terme, la planificació de les activitats i la realització d'algunes tècniques per part dels gossos (sense infants). A més, també ha estat important veure la reproducció de vídeos per internet de com es porten a terme aquestes sessions en altres àmbits.

2.2.3. Anàlisi documental

Una altra manera de recollida de dades ha estat a partir de l'anàlisi de documents, com

són el projecte de l'escola Joc de la Bola, documents on hi fan constar quantitativament els seus resultats, la planificació de diverses sessions, així com també les pàgines web de les diferents escoles i associacions, per tal de poder conèixer millor com porten a terme aquesta metodologia de treball.

2.2.4. Diari de camp

Finalment, per tal de poder analitzar i interpretar millor les dades obtingudes, a nivell personal, he portat a terme un diari de camp. En aquest, he apuntat les reflexions que em sorgien en cada moment que realitzava una entrevista o observava algun fet o document. Aquest és un instrument de recerca que permet registrar les impressions tingudes en aquell moment, i per tant, és important tenir-lo en compte a l'hora de redactar els resultats, ja que et fa reviure les percepcions tingudes.

3. Marc teòric

En aquest apartat es situarà el lector sobre el concepte d'inclusió en els centres educatius, així com les característiques d'aquesta i la relació que té amb l'Educació Assistida amb Animals dins l'aula.

Per tant, es busca en primer lloc, informar sobre què comporta incloure tots els infants en una escola i aula ordinària, i en segon lloc, com fer-ho a partir d'un recurs tan innovador com és l'educació a través d'animals.

3.1. La inclusió en els centres educatius

En els últims anys, un dels objectius pel que s'està vetllant més en l'entorn educatiu és garantir una educació de qualitat per a tothom, independentment de les característiques de cadascú. Per tant, es busca que tots els nens i nenes puguin tenir garantit el seu dret a ser escolaritzats en una escola del seu entorn, on rebin l'atenció adequada a les seves necessitats educatives. Això no obstant, tot i semblar un objectiu fàcil d'assolir, no tothom ho té, sinó només aquells infants que estan escolaritzats en una escola realment inclusiva.

Al respecte, durant molts anys, s'ha procurat que els nens i nenes amb unes necessitats educatives especials acudissin a unes escoles d'educació especial, ja que amb la millor de les intencions, es creia que allà tindrien professionals més especialitzats, espais més adaptats i millors recursos en general per atendre les seves necessitats. Tanmateix, en els últims anys s'han anat aprovant canvis legislatius per avançar cada vegada més cap a una escola ordinària i inclusiva per a tots els infants, tant els que tenen unes necessitats educatives especials més rellevants com els que no.

En aquest sentit, la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació, per la qual es regeixen els centres educatius de Catalunya, en el seu article 81 estableix, en primer lloc, que l'atenció educativa de tots els alumnes s'ha de regir pel principi d'escola inclusiva i, en segon lloc, que “els projectes educatius dels centres han de considerar els elements curriculars, metodològics i organitzatius per a la participació de tots els alumnes en els entorns escolars ordinaris, independentment de llurs condicions i capacitats”. Amb aquesta afirmació es fa referència al fet que les escoles han d'adaptar els elements curriculars i la manera en com ensenyen a l'alumnat a les característiques d'aquest. Per

tant, es busca que hi hagi diferents alternatives i maneres d'ensenyar a les aules per tal de poder atendre a la diversitat d'alumnat i que d'aquesta manera tothom aprengui en funció de les seves capacitats. Per tant, s'ha d'aconseguir oferir als nens i nenes diferents maneres d'ensenyar un mateix contingut, i una d'aquestes és, una vegada més, l'EAA, ja que com s'explicarà més endavant, el que es pretén és ensenyar elements curriculars i altres valors i aptituds a través d'un element motivador com pot ser el gos a l'aula.

En relació amb la inclusió a les aules però, quan es va intentar fer un gran pas en aquesta direcció va ser l'any 2017, quan es va aprovar a Catalunya el Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu. Aquest Decret té la intenció, entre altres coses, d'establir criteris i orientar l'organització i la gestió dels centres educatius per tal de garantir que aquests siguin inclusius.

Al respecte, en els articles 8, 9 i 10 d'aquest Decret s'estableixen mesures i suports universals, addicionals i intensius, respectivament. Pel que fa als primers, van adreçats a tot l'alumnat i, tal com s'explica a l'article 8.1 consisteixen en "accions i pràctiques que permeten flexibilitzar el context d'aprenentatge, proporcionen als alumnes estratègies per facilitar-los l'accés a l'aprenentatge i la participació, i garanteixen l'aprenentatge significatiu de tot l'alumnat". Per tant, es tracta de personalitzar els aprenentatges en funció de les característiques de l'alumnat, oferir una organització flexible del centre i fer una avaluació més formativa i formadora que no pas únicament de resultats.

Pel que fa a les mesures i suports addicionals, que van destinades a l'alumnat amb circumstàncies personals singulars o de vulnerabilitat, l'article 9.1 del Decret els defineix com a "actuacions educatives que permeten ajustar la resposta pedagògica de forma flexible i temporal, focalitzant la intervenció educativa en aquells aspectes del procés d'aprenentatge i desenvolupament personal que poden comprometre l'avenç temporal i escolar". Consisteixen doncs, en uns suports extres per aquells infants que ho requereixin, ja sigui a través de tutories, suports del mestre d'Educació Especial, programes intensius de millora, aules d'acollida, etc.

Finalment, en tercer lloc, les mesures i suports intensius es defineixen a l'article 10.1 del mateix com a "actuacions educatives extraordinàries adaptades a la singularitat dels

alumnes amb necessitats educatives especials, que permeten ajustar la resposta educativa de forma transversal, amb una freqüència regular i sense límit temporal. Han de buscar la màxima participació en les accions educatives del centre i de l'aula, han de facilitar al docent estratègies d'atenció als alumnes, i han de sumar-se a les mesures universals i addicionals de què disposa el centre". Aquestes mesures i suports s'han d'establir en el projecte educatiu de centre i concretar-se en el Pla de Suport Individualitzat de l'alumne i solen ser d'alta intensitat i de llarga durada.

Així doncs, l'EAA es pot considerar una mesura i suport de qualsevol d'aquests tres tipus, ja que pot servir per atendre a tots els infants de la classe, com a una mesura més de presentar el contingut curricular o fins i tot per treballar aspectes com la comunicació o la cohesió de grup. Així com també pot servir com a mesura temporal o permanent per atendre a aquells infants que tenen unes necessitats educatives més específiques i que necessiten un element motivador extra. Per tant, es podria parlar d'un bon element inclúsiu en l'educació.

Dit això, i abans de continuar, cal fer menció en què consisteix realment l'educació inclusiva. En aquest sentit, Stainback (2001, p. 18) la defineix com a "un procés pel qual s'ofereix a tots els nenes i nenes, sense distinció pel que fa a la capacitat, la raça o qualsevol altra diferència, l'oportunitat de seguir sent membres de les aules regulars i d'aprendre dels seus companys, i amb ells, a l'aula".

Per tal d'apostar per una escola inclusiva per a tothom, no és suficient amb que només els i les mestres s'ho creguin i ho portin a terme, sinó que és important que tota la comunitat educativa (professorat, famílies i alumnat) hi estigui implicada. Per fer-ho, Ainscow (2004) explica que aquesta s'ha d'entendre com un procés, és a dir, una recerca que mai acaba per trobar noves maneres d'atendre la diversitat. Una manera de complir aquest fet és, com s'explicarà més endavant, a través de l'EAA dins l'aula. El mateix autor, al respecte, també considera que cal identificar i destruir les barreres que hi hagi i així estimular la creativitat de l'alumnat i resoldre els problemes que es plantegin.

No obstant això, no es pot parlar del concepte d'inclusió sense fer referència a tres paraules clau que s'han de complir amb cadascun dels i les alumnes, per poder afirmar que realment estan gaudint d'un aprenentatge inclúsiu: presència, participació i progrés.

Respecte aquest fet es pronuncia Muntaner (2010), quan diu que no es tracta únicament que l'alumne estigui present al centre i a l'aula, sinó que a més ha de participar en les activitats que s'hi duen a terme i, conseqüentment ha de progressar en el seu aprenentatge, aconseguint que aquest sigui el màxim significatiu possible. Això es fa, una vegada més, personalitzant i adaptant els continguts a les necessitats de l'alumnat.

Ainscow (2006) ja va adoptar aquests conceptes abans que ho fes Muntaner i explica que la presència ha de consistir en la incorporació a l'aula de tot l'alumnat d'una mateixa edat, eliminant les aules de suport i les d'educació especial. Tanmateix, explica que això no és garantia d'inclusió, ja que significaria únicament que hi ha assistència per part de l'alumnat.

En cas que hi hagi presència i participació per part dels nens i nenes, encara no es parlaria d'inclusió pròpiament, sinó d'integració. A més, el mateix autor fa referència a que si aquesta participació és únicament en alguns temes en concret és perquè aquest infant està seguint un currículum diferent o perquè entra i surt de l'aula, fent coses diferents a la resta de companys i companyes. Per tant, encara no se l'estaria incloent totalment, ja que no estaria progressant. Per aconseguir aquest progrés és important, altra vegada, dissenyar materials i activitats didàctiques variades i adaptades que permetin que cadascun dels infants de l'aula, dins d'aquesta, puguin assolir els seus objectius d'aprenentatge. Així doncs, segons Ainscow, el currículum ha d'oferir diferents maneres de representació, d'expressió i participació per part de tot l'alumnat.

En resum, en aquest apartat s'ha explicat en què consisteix la inclusió de tot l'alumnat dins les aules ordinàries de les escoles i, s'ha parlat que perquè aquesta es pugui aconseguir realment els infants han de gaudir de presència a l'aula, participació en les activitats i progrés en els seus objectius d'aprenentatge. I al respecte, el que es repeteix en la majoria d'ocasions és que la millor manera per aconseguir-ho és oferir a l'alumnat varietat de material i metodologia en els continguts que se'ls planteja.

Així doncs, a l'apartat que ve a continuació s'explicarà més detalladament en què consisteixen les Intervencions Assistides amb Animals, més concretament l'Educació Assistida amb Animals, on a través del gos es poden adaptar continguts curriculars a les diferents necessitats de l'alumnat. Per tant, es parla d'una bona eina (que està creixent en els últims anys) per complir amb els requisits de la inclusió educativa.

3.2. Intervencions Assistides amb Animals

En aquest apartat es parlarà de què són les Intervencions Assistides amb Animals (IAA), començant pels seus orígens i evolució històrica, i seguint a continuació amb les diferents tipologies que hi ha.

3.2.1. Orígens de les Intervencions Assistides amb Animals

Tal com afirma Fine (2003), històricament els animals actuaven terapèuticament només en interaccions esporàdiques i fortuïtes. L'any 1669, el filòsof anglès John Locke defensava que la relació amb els animals té una funció socialitzadora, relaxant i afectiva. No obstant això, la primera vegada que es van utilitzar oficialment animals com a tractament per a malalts mentals no va ser fins l'any 1792 al York Retreat d'Anglaterra, quan William Tuke "va utilitzar els animals sense mètodes coercitius per alleujar la duresa dels psiquiàtrics de l'època" (Martínez, 2008, p. 124).

El 1867 en el centre mèdic Bethel, situat a Bielefeld, a Alemanya, es van començar a utilitzar els animals com a tractament per a persones epilèptiques, tot fent conviure aquestes persones amb animals de granja, entre d'altres. De la mateixa manera, la primera vegada que es van tractar persones amb animals amb finalitats terapèutiques a Estats Units va ser entre el 1944 i 1945, per rehabilitar els aviadors en el Centre de Convalescència de l'Exèrcit de l'Aire a Pawling, Nova York (McCulloch, 1983; Beck & Katcher, 1996, citat per Fine, 2003).

Prop de Nova York, l'any 1948 el doctor Samuel B. Ross va fundar el centre "Green Chimneys" per tractar i educar amb animals de granja infants i joves que tenien problemes de comportament (Fine, 2003). Es podria parlar, en aquest cas, sense saber-ho, d'un dels promotors de l'Educació Assistida amb Animals.

Segons explica Martínez (2008) l'any 1953 el psiquiatre Boris M. Levinson va descobrir per casualitat el potencial del seu gos Jingles com a coterapeuta. Un matí, aquest es trobava a la seva consulta acompanyat del seu gos, quan va arribar una mare amb el seu fill, un nen amb dificultats de comportament. El nen, en veure el gos, va començar a interaccionar positivament amb ell i a partir d'aquí, Levinson va aprofitar aquest vincle per tractar-lo, utilitzant el gos com a intermediari entre ell i l'infant. A l'obtenir bons resultats, Levinson va continuar fent sessions amb animals, tot detallant

els beneficis terapèutics que comportava el contacte amb aquests, i això li va permetre l'any 1969 donar entitat per primera vegada al concepte de teràpia amb animals de companyia.

A partir d'aquell moment, i aprofitant les investigacions de Levinson, s'han anat descobrint nous beneficis de la teràpia assistida amb animals tant en l'aspecte físic, com en el mental i social.

Martínez (2008) també explica que l'any 1976 els germans Samuel i Elisabeth Corson van realitzar un programa en un hospital psiquiàtric, on utilitzaven gossos amb 50 pacients que no responien al tractament tradicional, per així poder avaluar la viabilitat de la Teràpia Assistida amb Animals. Els resultats van ser molt bons, ja que van observar en aquelles persones un augment de la comunicació i autoestima, més independència i autonomia, així com també més responsabilitat per cuidar els animals. L'any següent, a Portland (Oregon) es va crear la "Fundació Delta", posteriorment anomenada "Societat Delta", per tal de fer més estudis sobre la relació entre persones i animals. Una organització que encara actualment és pionera en aquest tema (Fine, 2003).

Durant els anys 80 hi va haver més investigacions i experiments, entre ells els realitzats per Friedmann i cols. (1983) i Katcher, Segal i Beck (1984). Els primers van prendre la pressió sanguínia i el pols de nens i nenes hospitalitzats, quan els demanaven que llegissin una lectura en veu alta, havent-hi un gos i sense ser-hi; en canvi els segons ho feien mentre uns infants simplement observaven un aquari amb peixos. En els dos casos van observar que la pressió sanguínia era més baixa quan hi havia el gos a la sala, en el primer cas, i quan observaven l'aquari, en el segon cas. Per tant, altra vegada es van demostrar efectes positius davant el contacte, o simplement el fet de mirar els animals (Martínez, 2008).

A Espanya, actualment hi ha diverses associacions i fundacions que realitzen Teràpia Assistida amb Animals. El 1987, es va crear la Fundació Purina, que ara rep el nom de Fundació *Affinity*², per tal de promoure els animals de companyia a la societat i fer campanyes per evitar el seu abandonament. Aquesta fundació va començar a fer, i

---

² Una de les entrevistes realitzades en el present treball s'ha fet a una tècnica en IAA d'aquesta Fundació.

encara ara fa, programes de Teràpia Assistida amb Animals a centres amb persones “marginades per la societat” (persones grans, delinqüents, discapacitats o amb problemes de salut). A canvi de l’ajuda, demana als centres que observin i mesurin els resultats de la intervenció i que els comparteixin en els Congressos de la Fundació.

3.2.2. Tipologia d’Intervencions Assistides amb Animals

En aquest apartat es parlarà de les Intervencions Assistides amb Animals (IAA), tot diferenciant els diferents tipus que hi ha.

Segons la *International Association of Human – Animal Interaction Organization* (IAHAIO, 2018) les Intervencions Assistides amb Animals (IAA) són programes orientats i estructurats que inclouen o incorporen animals i que estan dissenyats per promoure millores en la funció física, social, educacional i/o cognitiva de les persones. Hi intervenen especialistes amb coneixement de les persones i els animals implicats. L’objectiu d’aquestes és millorar la qualitat de les persones que reben la intervenció. En cap cas es tracta d’un substitut de les teràpies convencionals, sinó d’un complement per aquestes. Dins d’aquestes intervencions s’hi troben les Teràpies Assistides amb Animals (TAA), les Activitats Assistides amb Animals (AAA) i l’Educació Assistida amb Animals (EAA). A continuació, segons la mateixa IAHAIO (2018), expliquem breument cada tipologia:

- Les Teràpies Assistides amb Animals (TAA) són intervencions terapèutiques orientades, planificades i estructurades que són dirigides per professionals de l’educació, salut o serveis humans. Es centren en millorar aspectes físics, cognitius, conductuals i/o socioemocionals dels usuaris. Es controla com progressen aquests i es fa constar en la documentació. El professional que la dirigeix ha de tenir una formació (certificat o llicència, llicenciatura o equivalent) i una experiència professional, així com també ha de conèixer adequadament el comportament, les necessitats, l’estat de salut i els indicadors i reguladors d’estrès dels animals que hi intervenen. Segons Martínez (2008) alguns exemples on es poden portar a terme TAA són casos d’autisme, depressió o problemes de conducta.
- Les Activitats Assistides amb Animals (AAA) són activitats lúdiques que consisteixen en la interacció i/o visita informal entre la persona i l’animal amb

finalitats motivadores, educatives o recreatives amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida dels destinataris. La persona i l'animal han de rebre prèviament un entrenament introductori, una preparació i una avaluació per poder-hi participar. No obstant això, no és necessari que estiguin dirigides per un terapeuta, ja que poden treballar amb un cuidador, un educador i/o un professional de serveis humans i es poden fer en qualsevol entorn. A més, no es requereixen uns objectius concrets ni una avaluació posterior. Segons Martínez (2008) alguns exemples d'usuaris amb qui es poden fer AAA són persones amb discapacitat (visual, auditiva, motora o intel·lectual, entre altres), Alzheimer o alteracions emocionals, entre d'altres.

- L'Educació Assistida amb Animals (EAA) o també anomenada en alguns casos Pedagogia Assistida amb Animals és una intervenció orientada, planificada i estructurada que és dirigida per un professional de l'educació o serveis relacionats (que ha de tenir el coneixement pertinent sobre l'animal i les seves necessitats). Els objectius a millorar solen ser resultats acadèmics, habilitats socials i funcionament cognitiu de l'alumne o alumnes i el progrés d'aquest o aquests també és mesurat i documentat, com en el cas de la Teràpia Assistida amb Animals. L'Educació Assistida amb Animals (EAA) pot ser dirigida per un tècnic en IAA i un expert, que poden ser mestres d'educació especial i/o mestres d'educació general qualificats. Al respecte, un exemple d'Educació Assistida amb Animals on hi assisteixi un mestre general pot ser una visita educativa que promou la responsabilitat de les propietats de les mascotes. En canvi, un exemple d'Educació Assistida amb Animals assistida per un mestre d'Educació Especial pot ser un programa on els infants treballen la lectura acompanyats d'un gos. En aquest últim cas, es considera una intervenció terapèutica i orientada a uns objectius.

En el present treball ens centrarem sobretot en el cas de l'Educació Assistida amb Animals (EAA), ja que és el tipus d'intervenció que es fa a l'aula, i per tant, que és d'interès en aquest cas. Tanmateix, com s'ha comentat anteriorment, es pretén treballar-la sobretot des d'un punt de vista inclusiu. Això significa, per tant, que es busca una intervenció amb l'animal dins l'aula tenint en compte que cada infant té unes Necessitats Educatives Especials menys o més severes, però que tots i totes es poden

beneficiar de la intervenció de l'animal dins l'aula, ja sigui potenciant la inclusió a un tipus d'alumnat i ajudant al desenvolupament a un altre.

3.3. L'Educació Assistida amb Animals dins l'aula ordinària

Tal com s'ha comentat anteriorment, dins les Intervencions Assistides amb Animals hi ha l'EAA, en la qual l'animal (el gos, en aquest cas) té un paper protagonista en el tractament de l'infant. El gos es pot utilitzar tant per atendre a un sol infant amb unes Necessitats Educatives Especials, a un grup de nens i nenes amb necessitats semblants o fins i tot a un grup-classe sencer. Les sessions estan sota la supervisió d'un tècnic que dirigeix al gos i un o varis professionals de l'educació (experts) que estan pendents de l'alumnat i hi ha uns objectius establerts prèviament, els quals poden ser generals per a tothom i/o específics per a cada persona en concret.

L'EAA és un recurs que està creixent en els últims anys, ja que es tracta d'un element motivador pels nens i nenes, fet que permet que aquests i aquestes puguin aprendre uns determinats continguts acadèmics, valors o habilitats funcionals d'una manera molt més significativa, ja que el gos crida l'atenció dels infants i fa que aquell aprenentatge sigui molt més vivencial. Per tant, es pot fer referència a ell com a un "facilitador de l'aprenentatge".

En aquest sentit doncs, moltes vegades s'aprofita aquest element motivador per a tractar aquells infants amb Necessitats Educatives Especials específicament fora de l'aula, per tal de poder treballar d'una manera més específica amb ells, ja sigui a nivell individual amb un infant amb unes necessitats educatives en concret, o en petit grup a les Unitats de Suport a l'Educació Especial (USEE) o, com es denominen actualment, en el Suport Intensiu d'Escolarització Inclusiva (SIEI). No obstant això, hi ha poques escoles on es dugui a terme aquesta intervenció dins l'aula, com a eina d'inclusió per a tot l'alumnat. Amb això es fa referència al fet d'atendre aquell nen o nena que té unes necessitats específiques, però també a tots aquells altres infants que de ben segur també en tenen d'altres, encara que no siguin tan visibles o notòries. Potenciant així un aprenentatge significatiu per a tot l'alumnat, i sobretot afavorint a la interacció i socialització entre companys i companyes.

Es tracta doncs, d'una nova eina metodològica que va començar portant-se a terme a escoles d'educació especial, arribant més tard a les escoles ordinàries, però en sectors

més individualitzats com són les USEE o ara SIEI i, s'ha d'intentar que cada vegada més es realitzi dins l'aula perquè sigui tot l'alumnat qui es beneficiï d'aquest recurs, ja que com s'ha esmentat sobretot en l'apartat d'inclusió a les escoles, és important oferir als nens i nenes diferents metodologies per treballar continguts curriculars i així, poder arribar a les diferents necessitats de cadascun dels i les alumnes.

3.3.1. L'Educació Assistida amb Animals com a eina d'inclusió

Els objectius que es pretenen assolir amb l'EAA com a eina d'inclusió poden ser molts i poden ser tants com infants amb necessitats hi hagi. Cal tenir en compte que, per tal de desenvolupar correctament un projecte, tal com afirma Garay (2009) aquest ha de ser “programat, planificat i desenvolupat, aplicant els objectius de millora planejats en cada cas, seleccionant els animals i el lloc adequat, valorant les possibles deficiències del programa o els seus possibles fracassos i els comportaments dels animals” (p. 19). Així doncs, els objectius³ més importants a tenir en compte són:

- Objectiu general: potenciar la inclusió de tot l'alumnat dins l'aula ordinària.
- Objectius físics: millorar la motricitat i moviment, l'equilibri i control postural i la coordinació.
- Objectius mentals: millorar l'autoestima, autoconcepte i control de les emocions.
- Objectius acadèmics: Millorar la comunicació verbal i no verbal i aprendre determinats continguts (lectura, escriptura, continguts d'assignatures específiques, etc.)
- Objectius socials i motivacionals: millorar les habilitats de relació social, augmentar la voluntat per unir-se a activitats, millorar la interacció amb els altres i potenciar les ganes de fer exercici.

Cal estar alerta, tanmateix, del fet que l'èxit de la intervenció depèn que els objectius marcats inicialment siguin realistes, i que per tant, es puguin aconseguir. A més, és important que l'especialista segueixi el procés per ajudar a assolir-los i que faci les modificacions pertinents en cada moment per tal que aquests es puguin veure complerts. Així com també, que hi hagi més d'una persona a l'aula, per tal que almenys una pugui estar amb el gos, dirigint la seva activitat (tasca que sol fer el tècnic en IAA), i l'altra o altres puguin estar atenent les necessitats de l'alumnat (tasca que solen fer els experts).

---

³ Objectius que s'han extret a partir de la recopilació d'autors com Muñoz i cols (2006) i Fine (2003).

3.3.2. Beneficis

Com s'ha esmentat fins ara, el simple fet d'estar en contacte amb els animals o observar-los ja aporta uns beneficis o millores en la qualitat de vida de les persones que ho fan. Tanmateix, en aquest apartat s'explicaran amb més detall aquells que s'han demostrat que apareixen en les TAA, i més concretament, en l'EAA.

- **Lligam emocional:** Tal com explica Poresky (1997), els animals donen un amor incondicional a les persones i els ofereixen un suport emocional que fa que es creï un vincle entre la persona i l'animal, que pot afectar positivament al desenvolupament de l'infant i pot ajudar a que aquest estigui més motivat a aprendre.

D'aquest aspecte, Serpell (1981) en fa referència amb el concepte "camí antropomòrfic". Defensa que les persones necessiten sentir-se respectades i estimades per estar bé físicament i psicològica, així com també és important veure que algú et necessita (i això és el que passa quan estan en contacte amb els gossos). Per tant, aquest tipus de teràpia pot ser beneficiosa per aquells infants que se senten aïllats o rebutjats. A més, com que el nen o nena en qüestió té confiança cap a l'animal, el veu com un confident i pot servir per desenvolupar jocs fantàstics o explicar emocions o sentiments que d'altra manera no es podrien descobrir (Corson i cols, 1995).

- **Empatia:** Segons Martínez (2008), s'ensenya més fàcilment a sentir empatia per un animal que no pas per una altra persona, ja que és més senzill interpretar com se sent un animal a través del seu llenguatge corporal, que no pas com se sent una persona. Això és així perquè s'han d'interpretar gestos i comportaments, observant el context i fa que s'hagi d'entendre el punt de vista de l'animal i com se sent en cada moment. A partir d'aquí, es pot aprendre a fer-ho amb les persones més fàcilment.
- **Millora de la comunicació:** Segons Martínez (2008), i lligat amb el vincle emocional anteriorment explicat, la presència del gos facilita un canal de comunicació entre l'infant i el terapeuta o altres persones i estimula la ment, provocant que el nen o nena pensi i expressi records i experiències viscudes o allò que desitja en aquell moment. Corson i cols (1980) descriuen aquest fet com

a “lubricant social”, parlant d’una sensació de comoditat que permet que l’infant es pugui comunicar més fàcilment. Per tant, hi ha una estimulació del diàleg.

- **Confiança i seguretat:** Segons Fine (2003) el contacte físic amb els animals i el fet de veure que aquests obeeixen en el que l’infant els indica, fa que aquest se senti més segur, i per tant, millori la seva autoestima. A més, també li permet adquirir responsabilitat, sabent que l’animal depèn d’ell en aquell moment.
- **Socialització:** Tal com expliquen Corson i cols. (1995), les intervencions amb animals aporten beneficis socials com la interacció social, la cohesió social i el joc cooperatiu. Els infants es mostren més alegres i sociables, disminuint així el seu estrès i ansietat, i millorant per tant, la seva capacitat de relació. En aquest sentit, Martínez (2008) defensa que aquells infants que tenen un contacte físic amb animals de manera permanent desenvolupen bones relacions amb altres persones, i això afavoreix en el seu desenvolupament personal i psicològic.
- **Beneficis psicològics:** Corson i cols (1995) també fan referència a que el contacte amb els animals genera un estat afectiu positiu d’aquella persona, fet que influeix en que aquesta tingui més sentit de l’humor, necessiti més estar en contacte amb altres persones; senti que algú el necessita (respecte l’animal), i per tant, se senti més independent, més motivat i tingui millor autoestima, i a la vegada se senti estimulat per aquella activitat en concret.
- **Beneficis fisiològics:** Segons explica Gee (2017), mentre els infants estan en contacte amb els animals, en els primers els augmenta la producció d’oxitocina, i per tant, els disminueixen els nivells de cortisol (hormona relacionada amb l’estrès) i la pressió sanguínia. Per tant, aquest fet influeix en la reducció d’estrès i ansietat. Al respecte, Fine (2003) també parla dels animals d’Intervencions Assistides com a “lubricant social per la teràpia”. Amb això fa referència al fet que els gossos saluden alegrement i amb afecte als infants a l’inici de la intervenció, fet que genera un efecte tranquil·litzador cap als nens i nenes; així com també en redueix l’estrès i la tensió, contribuint, consegüentment a que hi hagi una atmosfera de treball molt més càlida.

- **Beneficis físics:** Tal com expliquen Muñoz i cols (2006), els efectes terapèutics del contacte amb animals, i per tant, de l'EAA són, entre d'altres, la millora de les habilitats motores i equilibri dels infants; l'increment d'exercici; el foment de la salut cardiovascular; la millora del to muscular i l'estimulació sensorial. A més, els animals proporcionen una capacitat física a l'infant, en cas que tingui discapacitat visual, auditiva o motriu.
- **Utilització indirecta de la relació amb els animals:** Fine (2003) parla de com el professional pot tractar a l'animal de la manera que vol tractar a l'infant i, d'aquesta manera, indirectament, l'infant veu allò que li volen transmetre a partir de l'animal. Per exemple, si el professional es dirigeix afectuosament cap a l'animal, es demostra que vol tractar bé al nen o nena. De la mateixa manera, també pot servir per marcar uns límits, és a dir, el professional pot aprofitar aquestes situacions per mostrar les estratègies disciplinàries que vol que l'infant adquireixi. I finalment, també és bo per aprofitar les coses bones i dolentes que fa el gos per ensenyar-li al nen o nena.
- **Capacitat de seguir instruccions i bon comportament a l'aula:** Tal com expliquen Gee i cols (2007), la presència d'un gos a classe contribueix a que els infants segueixin millor les instruccions que se'ls dona; així com també a que hi hagi un millor comportament a l'aula, prestant més atenció cap al mestre i havent-hi més interacció social, ja que el gos transmet tranquil·litat o simplement volen aconseguir fer activitats amb ell.
- **Beneficis curriculars:** Segons expliquen Muñoz i cols (2006) i altres autors com Martínez (2008), els beneficis curriculars o acadèmics que pot comportar la interacció amb animals dins l'aula són molts i variats: s'enriqueix el vocabulari de l'alumnat, es fomenta l'aprenentatge, millora el coneixement i interiorització de conceptes abstractes i numèrics, afavoreix l'aprenentatge de nocions espai-temporals, es potencia l'estimulació multisensorial, augmenta la motivació per l'aprenentatge, millora l'atenció, la concentració i la memòria, promovent

l'estimulació mental dels infants, millora la lectura⁴ i facilita l'aprenentatge de qualsevol contingut curricular a treballar, entre molts altres.

- **Recurs d'atenció a la diversitat:** finalment, tal com explica Martínez (2008), i com s'ha anat explicant, l'EAA és una eina molt útil per atendre a infants amb diferents característiques i necessitats, adaptant el contingut a cadascun dels nens i nenes i potenciant allò que requereix a través de l'animal.

Aquests són doncs, alguns dels beneficis que han demostrat diversos estudis en les interaccions amb l'animal en l'Educació Assistida dins l'aula. Cal mencionar, tanmateix, que el tipus d'interacció amb el gos és important, ja que no és el mateix que l'infant estigui assentat al costat de l'animal, que el prepari o acariciï o que el gos estigui simplement a l'aula. Per tant, cal tenir en compte que el contacte directe amb l'animal tindrà uns efectes més forts i duradors que no la simple presència del gos. Així doncs, per tal d'augmentar aquests beneficis, seria bo familiaritzar el gos amb l'alumnat i potenciar-ne el vincle i la relació directa.

Fins aquí l'apartat on es parla dels efectes beneficiosos de l'EAA. A continuació, es tractarà la importància d'escollir bé l'animal per cada cas i, el perquè ens centrarem en el gos en aquesta ocasió.

3.3.3. L'elecció de l'animal: el gos

La selecció de l'animal és un pas molt important, ja que pot suposar l'èxit o fracàs d'una intervenció. Per aquest motiu, s'ha de tenir en compte que les característiques d'aquest s'adaptin a les necessitats de la persona (l'infant o infants, en aquest cas), del programa i al context on es porta a terme la intervenció. Per tant, un mateix animal pot ser idoni en una situació i no ser-ho en una altra.

La selecció inclou l'espècie, la raça i els individus amb unes determinades característiques. A més, han d'estar ensinistrats i educats per tal de saber respondre correctament davant d'actituds invasives i/o imprevistes (Fine, 2003).

---

⁴ Alguns estudis, com el programa READ (Reading Educational Assistance Dogs), s'han centrat en els resultats de programes on l'alumnat llegeix amb la presència dels gossos reals o d'ossos de peluix a l'aula, avaluant la comprensió, la lectura i la precisió. Els resultats van ser positius, havent-hi sobretot, una millora en la comprensió per part dels infants que llegien amb un gos de veritat a la classe.

Els animals que es solen utilitzar per fer Intervencions Assistides amb Animals són animals de granja, cavalls i dofins; però els més utilitzats són els gats i els gossos. En aquesta ocasió, ens centrarem únicament en els gossos, ja que són els que entren a les aules en la gran majoria dels casos.

El gos és doncs, l'animal per excel·lència utilitzat en l'EAA. Això és degut a la seva accessibilitat, capacitat d'aprenentatge i socialització, el seu caràcter dòcil i la facilitat amb la que dona afecte als altres. Aquestes característiques permeten establir vincles amb la persona en qüestió, servint com a catalitzador d'emocions, com a instrument per establir noves relacions, així com també per captar la seva atenció i facilitar el seu llenguatge (Wells, 2007).

Segons Fine (2003) es tracta d'un animal molt interactiu, que li agrada estar amb les persones constantment i pot jugar amb els infants sense cansar-se (sobretot quan són joves). Això, juntament amb que tendeix a ser atent respecte les persones i a mostrar alegria en veure-les pot comportar, com ja s'ha esmentat anteriorment, que augmenti la seguretat, confiança i millora d'autoestima d'aquell infant. A més, no cal oblidar que les seves capacitats sensorials i musculars són superiors a les de les persones, i això permet poder realitzar tasques que no es podrien dur a terme sense la seva presència.

Al respecte, Fine (2003) també explica que els gossos seleccionats han de ser tranquils i pacífics, s'han de deixar agafar coses amb la boca i no han de grunyar, bordar, ensenyar les dents, aixecar-se sobre les extremitats posteriors, demanar menjar ni entrar en zones prohibides.

3.3.4. Benestar animal

L'objectiu de l'EAA, i de les intervencions en general és millorar l'estil de vida dels usuaris a través de la interacció amb els animals. No obstant això, el fet de voler ajudar a les persones no ha de significar perjudicar els animals. Per tant, és important tenir en compte els seus drets i necessitats i respectar-los en tot moment. Així doncs, cal que les persones que hi interactuen es preguntin si aquell animal està essent tractat amb el respecte que es mereix.

En relació a aquest fet, tal com explica Fine (2003) hi ha unes consideracions ètiques que s'han de complir, com la importància d'estar ben mantinguts, disposar d'aigua i

menjar, tenir un lloc on viure, atenció veterinària i interacció social. A més, és important que les persones responsables d'aquell animal coneguin les implicacions que requereix i en tinguin la cura necessària per evitar negligències.

Cal tenir en compte d'on prové aquell animal i on anirà quan acabi la seva tasca com a "gos de servei", així com també si pateix estrès mentre està realitzant l'activitat amb l'infant o infants, ja que en algunes ocasions se'ls fa fer accions que no són pròpies del seu comportament natural, i per tant, poden resultar estressants per ell. De manera que "no sempre trobem consideracions sobre les seves necessitats i interessos i una valoració de que són éssers que compten per sí mateixos i no simplement com una eina per fer que les persones se sentin més sanes i més felices" (Tannenbaum, 1989, p. 124, citat per Fine, 2003). Així doncs, el vincle ha de ser bidireccional, intentant que tots els participants de la intervenció (persona i animal) n'obtinguin beneficis i oferint els descansos i atencions que siguin convenients a l'animal.

Cal dir també que, tot i no haver-hi una llei específica de les TAA, totes les intervencions d'EAA han d'estar sota el compliment del Decret Legislatiu 2/2008, de 15 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de protecció dels animals o de la Llei corresponent de cada Comunitat Autònoma.

Arribat a aquest punt, es finalitza l'apartat de Marc Teòric, on s'ha pogut conèixer què són les Intervencions Assistides amb Animals i les seves tipologies, centrant-nos en l'Educació Assistida amb Animals. A més, també s'ha parlat dels beneficis que aquesta nova metodologia d'ensenyament aporta als infants, així com la importància d'escollir bé l'animal que hi intervindrà i les responsabilitats de benestar cap a ell. A continuació, i ja tenint en compte tota aquesta informació, es presentarà la investigació portada a terme en aquest treball a partir d'un estudi de cas, fent referència a com es posa en pràctica l'EAA en quatre institucions de les quals s'han entrevistat a professionals i s'ha observat i analitzat l'espai, el material i els recursos, entre d'altres.

4. Estudi de cas

A l'apartat que es llegirà seguidament s'explicarà la part empírica del present treball. Es tracta, per tant, de l'anàlisi de les dades extretes a partir de les diferents tècniques de recollida d'informació que s'han explicat anteriorment. En primer lloc, es presentaran cadascun dels casos i professionals amb qui he contactat.

4.1. Contextualització dels casos

La recollida d'informació s'ha basat, com s'ha esmentat anteriorment, en les entrevistes realitzades a entitats que treballen amb l'EAA, així com també en l'observació i interpretació de les dades obtingudes. De les entrevistes, dues són les que tenen més pes en l'obtenció de dades, una d'elles realitzada a l'escola Joc de la Bola, de Lleida, i que és coneguda per portar a terme el projecte *El gos de teràpia. Una nova oportunitat d'aprendre en un entorn ordinari*. I l'altra, realitzada a una de les membres de l'Associació IlerKan, que s'ocupa de portar a terme sessions d'EAA en diferents àmbits, un dels quals és l'altra escola promotora d'un projecte d'inclusió, que és l'escola Joan XXIII, de les Borges Blanques. En aquests dos casos, he pogut parlar amb les mestres de les dues escoles (i la tècnica d'IlerKan) i m'han mostrat espais i material divers on porten a terme les sessions.

A més, també s'ha entrevistat a dues persones més, professionals de l'àmbit de l'EAA, però no tan estretament relacionades amb aquest recurs com a eina d'inclusió. Tanmateix, se'ls han fet preguntes sobre aquest tema i això ha permès enriquir el procés d'obtenció de dades. La primera d'elles és membre de la Fundació Affinity, fundació d'àmbit estatal, creada l'any 1987 i promotora en investigar, actuar i promoure els beneficis dels animals de companyia a la societat. Per tant, amb un abast que va molt més enllà de l'EAA. I la segona, es tracta de l'única integrant de l'entitat CANVIS, situada a Vic, i que es dedica a diferents tipus d'IAA, entre ells l'educació. A més, també m'ha mostrat fotografies de com treballa en diferents ocasions. Es tracta doncs, de dos punts de vista totalment diferents de la implementació d'aquest recurs.

4.1.1. Fundació Affinity

L'entrevista realitzada a la Paula⁵, tècnica de la Fundació Affinity, es va fer per telèfon el dia 28 de novembre de 2018. Va ser una entrevista breu, ja que la Paula estava ocupada, tanmateix li agraeixo que m'atengués i em contestés a totes les preguntes que li vaig fer.

La Fundació Affinity, tal com es pot llegir a la seva pàgina web, és una entitat sense ànim de lucre que es va crear l'any 1987. No només està destinada a investigar i divulgar sobre l'EAA i les teràpies amb aquests, sinó que també té com a objectiu indagar sobre el vincle que es crea entre els animals de companyia i les persones. En aquest sentit, doncs, té un paper molt actiu en la conscienciació de la societat sobre l'adopció dels animals de companyia i la responsabilitat que això comporta. Al respecte, la Paula explica que treballen per millorar aquest vincle, i ho fan a través de la investigació, la difusió i la implementació a partir de programes d'acció social.

Durant els primers anys de la fundació, aquesta es basava sobretot en fer campanyes contra l'abandonament animal. Al cap d'aproximadament cinc anys des de la seva creació, van celebrar el primer Congrés Internacional de Teràpies, on parlaven dels animals de companyia com a font de salut. A partir d'aquí, van començar a portar a terme programes de Teràpies Assistides amb Animals (en un primer moment, amb persones grans, després amb presos i persones amb malalties mentals, i anys després, amb infants) dels quals se n'han beneficiat milers de persones amb necessitats especials.

Al llarg d'aquests anys, també han realitzat estudis sobre gossos i gats que han estat abandonats, que s'han perdut i que s'han adoptat en el territori espanyol. Així com també, s'han convertit en formadors de tècnics de teràpies.

L'any 2010 van portar a terme un dels primers programes educatius, anomenat "Un més a la família", on hi van participar prop de 100 escoles de Barcelona i Madrid, però encara va tenir més popularitat la causa que van iniciar l'any 2015, anomenada "Junts creixem millor". Aquesta tractava de potenciar el vincle entre els infants i els animals i hi van participar més de 4.000 infants d'arreu d'Espanya.

---

⁵ Per protecció de dades, aquest i tots els noms de les persones entrevistades a la part pràctica del treball són ficticis.

Encara actualment, la Fundació Affinity segueix essent un referent en aquest àmbit, i segueix treballant a nivell nacional, tant pel que fa a la investigació, com en la formació, acció social i formació.

Al respecte, la Paula explica que des de la Fundació actuen en la majoria d'àmbits. Fa menció a que actualment uns dels principals usuaris de les IAA són les persones grans, juntament amb les persones amb problemes de salut mental. Això no obstant, explica que en els últims anys s'estan obrint cap a altres camps, com ara les escoles. Per tant, fa referència a l'alumnat com uns usuaris nous, ja sigui durant l'horari escolar o de manera extraescolar. En aquest sentit, i després de preguntar-li, posa l'exemple d'una de les escoles amb les que treballen, Lleó XIII, de Barcelona, on ho fan com a part del currículum escolar. Segons la Paula, el curs passat treballaven valors i aptituds personals amb l'alumnat de 3er d'ESO dins l'assignatura d'emprenedoria. En veure l'èxit, van decidir ampliar-ho aquest curs a un grup de 6è de Primària, on hi intervenen una hora a la setmana, dins l'assignatura de tutoria.

Ens trobem, per tant, davant d'una fundació amb més de trenta anys d'història que ha decidit introduir-se també en el món de l'Educació Assistida amb Animals i, cada vegada més, busquen treballar-ho dins l'aula ordinària amb tot l'alumnat.

4.1.2. CANVIS. Intervencions Assistides amb Gossos

L'entrevista realitzada a la Glòria, de l'empresa CANVIS es va fer el 3 de gener de 2019, en persona, a Vic. La Glòria em va respondre totes les preguntes que li vaig formular, així com també em va portar fotografies de la seva feina (que es poden veure a l'Annex I).

CANVIS. Intervencions Assistides amb Gossos és una empresa petita que intervé a la comarca d'Osona i al seu entorn. Les seves úniques integrants són la Glòria, educadora social, tècnica i experta en les IAA i estudiant d'un Màster en Psicopedagogia i la Nuna, una Llarador Retriever que la Glòria defineix com a simpàtica, sociable i alegre. Aquesta empresa ofereix intervencions terapèutiques, educatives i d'entrenament i oci, assistides amb la Nuna, amb l'objectiu de, com el propi nom indica, generar canvis positius als usuaris, millorant la seva qualitat de vida.

Els serveis que ofereix són tres: en primer lloc, la Teràpia Assistida amb Gos, on duu a terme intervencions terapèutiques, que han estat planificades, dirigides i avaluades conjuntament amb un professional de la salut. Aquestes solen anar dirigides, entre altres, a persones que es troben en centres psicològics, clíniques, residències de persones grans, hospitals, centres de menors i d'acollida, així com també a aquells particulars que ho sol·licitin. Precisament, explica que ella va iniciar-se en aquest món treballant amb persones grans, un fet que li agradava i encara ara li agrada, perquè diu que amb les persones amb demències molt avançades en algunes ocasions és difícil trobar estímuls que funcionin i el gos en pot ser un de molt vàlid.

En segon lloc, Activitats Assistides amb Gos, les quals tenen un caràcter més lúdic que les anteriors, però que de manera implícita també treballen aspectes com els diferents valors i/o habilitats socials. Aquestes sessions es solen dur a terme a Casals d'infants, a aniversaris o trobades amb familiars o amics, no obstant això, poden anar dirigides a totes aquelles persones o entitats que ho desitgin.

Finalment, CANVIS també ofereix sessions d'Educació Assistida amb Gos, que és sobre el que se li va preguntar amb més profunditat. Es tracta de sessions educatives que tenen com a objectiu augmentar la motivació dels infants cap a l'aprenentatge i aconseguir així que aquest sigui més significatiu. Es desenvolupen tant a escoles ordinàries com d'Educació Especial, així com també a Acadèmies i centres de reforç escolar, biblioteques i ludoteques i a qualsevol particular que ho requereixi.

El recurs que utilitza per excel·lència és el joc, i els objectius més importants que pretén veure complerts són l'atenció i la motivació per part dels usuaris de les Intervencions, ja que com assegura la Glòria, sense aquests dos elements no es pot complir cap altre objectiu. El procés que segueix, abans, durant i després de les intervencions és un primer contacte amb l'entitat o persona interessada, on es demana que hi assisteixin els professionals d'aquell àmbit en concret. En aquesta reunió es recullen les dades, es planifica el programa d'intervenció (amb els objectius, continguts, metodologia i sistema d'avaluació acordats) i finalment, s'aplica el programa pactat i se'n fa un seguiment i avaluació durant i després del procés. Els àmbits en els que CANVIS ha treballat més són l'Educació Emocional (tant amb infants com amb adults en centres d'addiccions) i l'estimulació cognitiva amb persones grans.

Després de quatre anys de dedicació l'empresa tanca, ja que la Glòria explica que per la situació geogràfica i laboral on es troba té dificultats en el mercat laboral.

4.1.3. IlerKan i escola Joan XXIII

L'entrevista es va fer a la Maria, mestra d'Educació Especial de l'escola Joan XXIII de les Borges Blanques, logopeda, psicopedagoga (actualment fent el doctorat) i tècnica en IAA a l'Associació IlerKan. Va tenir lloc el dilluns 7 de gener de 2019 a l'Hípica Arca d'Alcoletge, punt d'unió de l'Associació, on la Maria em va rebre, juntament amb les seves gosses Nata i Neu (que també són gosses de teràpia) i em va mostrar alguns dels materials que utilitzen per a les sessions (es poden veure a l'Annex I).

L'entrevista a la Maria es va fer des d'una doble vessant, ja que ella està vinculada a dos elements clau de l'EAA com a eina d'inclusió. Per una banda, forma part de l'Associació IlerKan (que duu a terme aquest tipus d'intervencions) i, per altra banda, és tutora de la SIEI de l'escola Joan XXIII que, com s'ha comentat anteriorment, és l'altra escola pionera en aquest tipus d'educació com a eina d'inclusió.

L'Associació IlerKan és una associació sense ànim de lucre, registrada a la Generalitat i que, tal com es pot llegir a la seva pàgina web i com va explicar la Maria, es va crear l'any 2014. Es troba situada a Lleida i porta a terme IAA (entre elles, EAA), amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida de les persones.

Està formada per cinc professionals, els quals, tal com explica la Maria a l'entrevista, tenen formació universitària prèvia, a part de la formació específica en tècnics en IAA, i alguns d'ells fa aproximadament deu anys que ho porten a terme. Aquests són la presidenta, que és metgessa de família i doctora en medicina en l'àmbit d'IAA, un doctor en fisioterapeuta i professor d'Universitat), una pediatra, una psicòloga clínica i la persona entrevistada, que és mestra d'Educació Especial, logopeda i psicopedagoga.

A part de l'aplicació d'IAA, formen part d'un grup de recerca en aquest àmbit, reconegut per l'AGAUR (Agència de Gestió d'Ajudes Universitàries i d'Investigació), on porten igualment a terme IAA, però des de la vessant de la investigació. De manera que, tal com explica la Maria, tots els projectes que realitzen són avaluats i, sempre que els és possible, en fan publicacions científiques per ajudar a crear literatura en aquest àmbit.

A nivell d'Associació, la Maria explica que actualment estan treballant en la majoria dels àmbits d'intervenció possibles: per una banda realitzen projectes de geriatria, on treballen l'estimulació cognitiva, comunicativa, motriu i sensorial. Per altra banda, porten a terme projectes d'investigació a l'hospital Santa Maria de Lleida amb joves i adolescents amb trastorns mentals i adults amb trastorns cognitius. Així com altres projectes en l'àmbit sanitari en un CAP amb persones amb patologies musculoesquelètiques o projectes de logopèdia assistida. A més, participen d'un projecte d'inclusió a l'Ajuntament de Lleida, juntament amb l'educadora social i la canera municipal, amb persones en risc d'exclusió social, amb qui treballen l'educació bàsica dels animals de la canera perquè siguin més fàcilment adoptables, així com també competències emocionals amb aquestes persones. Tot això, a més, clar està, de treballar la inclusió de l'alumnat amb les dues escoles públiques que es mencionen en aquest treball i a diferents escoles d'Educació Especial.

El motiu pel qual la Maria explica que va decidir dedicar-se a aquest àmbit va ser a partir de la seva motivació personal. Treballa a l'escola Joan XXIII, una escola ordinària de les Borges Blanques, des de fa tretze anys, i actualment n'és la tutora de la SIEI. Amb el pas del temps, va veure que necessitava noves eines metodològiques per tal de motivar més els i les alumnes, aconseguir que se sentissin més realitzats, així com també que estiguessin més preparats en les competències emocionals i per afrontar el dia a dia. En aquest sentit, i vinculant la seva passió per l'educació, sobretot en la inclusió, pels animals i la formació que ella havia iniciat en IAA, va decidir fer la proposta al centre. Al respecte, explica que li hauria agradat poder-ho oferir a tot l'alumnat de l'escola, però no li és possible per limitacions pressupostàries i horàries. Per aquest motiu, actualment només ho ofereix als alumnes adscrits a la SIEI.

4.1.4. Escola Joc de la Bola

L'entrevista realitzada a la Lúdia i la Neus, mestres d'Educació Especial de l'escola Joc de la Bola, va tenir lloc el dia 11 de gener de 2019. Per fer-la, em vaig desplaçar fins a la mateixa escola, a Lleida, i elles dues em van atendre i em van respondre a totes les preguntes.

L'escola Joc de la Bola és un centre públic, ordinari de doble línia, que acull alumnat des de P3 fins a 6è de Primària. Es va crear el curs 1985-1986, i des del curs 2011-2012 han estat anomenat centre d'agrupament d'alumnat sord. Per aquest motiu, l'escola compta amb una SIEI - SIAL (Suport Intensiu a l'Audició i Llenguatge). Aquesta Unitat, que s'organitza per cicles, està formada per 3 mestres d'audició i llenguatge i una educadora d'educació especial, i en el present curs hi atenen uns 12 alumnes, els quals estan adscrits en aules ordinàries i reben aquest suport.

Tal com es pot llegir a la seva pàgina web, des de l'inici, l'escola ja tenia com objectiu la investigació pedagògica i els treballs d'innovació a partir de l'experimentació, fet pel qual va néixer com a Centre Experimental de Règim Especial (CERE), però el curs 2000-2001, igual que moltes altres, va deixar de ser-ho i va passar a ser una escola ordinària. No obstant això, encara actualment, es defineixen com un centre innovador i ho demostren portant a terme, entre altres, projectes com els següents: són Escola Verda i Associada a la UNESCO, per tant, treballen per un desenvolupament sostenible i promouen la cooperació internacional en àmbits com l'educació, la cultura, la ciència o la comunicació. A més, desenvolupen el Pla d'Innovació de Llengües Estrangeres, iniciant-ne el seu aprenentatge a l'Educació Infantil, impartint unitats de CLIL o participant amb altres centres europeus. A més, a partir del projecte "Escolta'm", volen potenciar la inclusió i la tutoria personalitzada, treballant la seguretat i l'autoestima dels infants, tot donant-los veu dins l'escola de la que formen part. I, motiu pel qual m'he posat en contacte amb ells, són una de les escoles pioneres en portar a terme l'EAA a partir del projecte "El gos de teràpia. Una nova oportunitat d'aprendre en un entorn ordinari". Aquest consisteix en la participació d'animals (gossos, en el seu cas) en les intervencions educatives per tal de promoure la salut i benestar dels infants.

Aquest projecte es duu a terme a l'escola des del curs 2013-2014, en col·laboració amb l'escola Joan XXIII⁶, de les Borges Blanques. Els objectius d'aquest projecte són bàsicament introduir les Intervencions Assistides com a una nova eina metodològica per atendre a la diversitat d'alumnat en una escola ordinària i motivar l'alumnat a partir dels gossos de teràpia, i així aconseguir un aprenentatge, tant de coneixements, com

---

⁶ Escola de la qual s'ha entrevistat a la Maria, membre de l'Associació IlerKan i mestra d'Educació Especial de la mateixa.

d'habilitats, més significatiu. La Lídia i la Neus expliquen, no obstant, que ara mateix aquest projecte només va adreçat a quatre dels dotze alumnes de la SIEI-SIAL.

Es tracta d'un projecte, pel qual l'Equip Directiu de l'escola ha de presentar una sol·licitud de nou cada curs, i que està avalat des de l'inici per la subvenció de la Diputació de Lleida. Per aquest motiu, les mestres es mostren molt agraïdes, ja que per les famílies no suposa cap cost (i algunes estan tan satisfetes que fins i tot ho fan a nivell privat). A més, expliquen que normalment aquestes subvencions es donen a les escoles d'Educació Especial, on hi hagi molt alumnat que se'n pugui beneficiar, i que per tant, ells, juntament amb l'escola Joan XXIII, són pioners en aquest aspecte. Tot i que les escoles el van començar juntes, segons les mestres, ara cadascuna ha agafat la seva dinàmica. L'escola no disposa de cap gos de teràpia, i per aquest motiu, reben l'ajuda de la tècnica en IAA i els seus gossos, de l'Associació IlerKan.

4.2. Anàlisi i discussió

A continuació s'exposaran els diferents punts de vista de les professionals entrevistades sobre l'aplicació de l'EAA, en funció de la seva experiència. Amb aquest anàlisi, contrast i complementació de les seves respostes, així com les dades extretes de l'observació de l'espai, material i tècniques, entre d'altres i la reflexió personal de la informació, es busca unificar criteris i donar visibilitat a com s'entén aquest tipus d'educació. A més, de poder conèixer millor quines són les seves característiques posades en pràctica i les diferents tècniques i estratègies que porten a terme cadascun d'ells i elles.

4.2.1. La visió dels professionals entrevistats sobre l'EAA en l'actualitat

No es pot entrar a analitzar l'Educació Assistida amb Animals sense saber prèviament com l'entenen cadascuna de les professionals entrevistades, un element clau per després entendre millor allò que expliquen sobre com ho posen a la pràctica.

La Maria, d'IlerKan, ho defineix com un tipus d'Intervenció Assistida amb Animals dins l'àmbit educatiu, amb uns objectius, una metodologia i una avaluació molt clara prèviament -elements que també destaca la Glòria de CANVIS, quan explica que es tracta de sessions amb uns objectius educatius i que són dinamitzades per un professional de l'educació i un tècnic en IAA. Per tant, es posa de manifest altra vegada

la condició establerta per Garay (2009) en què prèviament s'ha de programar, planificar i desenvolupar el programa, aplicant els objectius de millora en cada cas.

En els quatre casos, les persones entrevistades fan referència al gos com un recurs, una nova eina metodològica o una ajuda que actua com a element motivador, canalitzador i potenciador dels aprenentatges. Fent un incís la Glòria de CANVIS, sobre el fet que així s'assoleixen els objectius d'una manera més amena i divertida, sobretot a través del joc. I, estretament relacionat amb la motivació, la Maria i les mestres de l'escola Joc de la Bola parlen de la importància del vincle emocional que es crea entre els usuaris i el gos per tal que finalment hi hagi aquella motivació i, consegüentment uns aprenentatges significatius.

Finalment, la Maria explica que l'EAA no és res diferent al que es fa en l'àmbit educatiu sense el gos, sinó que simplement s'adapten les activitats i els continguts a la presència d'aquest.

Per tant, a través d'aquestes respostes es pot fer referència a uns elements clau que cal tenir en compte a l'hora de parlar d'EAA: IAA dins l'àmbit educatiu, objectius, metodologia i avaluació clars, el gos com a recurs, el vincle i la motivació per assolir uns aprenentatges i la presència d'almenys un tècnic en IAA i un professional de l'educació.

Sobre el coneixement o interès que en té la societat al respecte, en els quatre casos estan d'acord en que hi ha molta gent interessada, però sobretot encuriosida perquè és un recurs que està creixent molt en els últims anys i que la gent encara no el coneix del tot. En relació amb aquest fet, la Maria i les mestres del Joc de la Bola expliquen que sobretot hi ha un desconeixement en l'ús de la terminologia perquè es confon la TAA amb l'EAA. Així com tampoc es té coneixement de la planificació prèvia que es necessita per poder portar-la a terme.

Tant la Maria, com la Glòria i les mestres del Joc de la Bola coincideixen en atribuir aquest desconeixement al fet que no estigui regulat. Així doncs, tal com explica la Maria, a Catalunya hi ha una llei que regula el gos d'assistència, però no el gos de teràpia. I aprofitant aquest buit legal, tant ella com la Glòria, afirmen que hi ha persones o entitats amb coneixements d'ensinistrament, però sense una carrera universitària que els doni unes competències professionals, que s'atreveixen a portar-ho a terme, i això no

hauria de ser així. Des d'IlerKan -explica la Maria- tenen molt clar que per poder dirigir qualsevol IAA, entre elles l'EAA, primer has de ser professional en l'àmbit que vulguis treballar i després formar-te com a tècnic d'IAA.

La Maria explica que IlerKan, juntament amb altres entitats i professionals d'aquest àmbit, estan col·laborant en desenvolupar una llei que reguli aquestes intervencions a nivell estatal. Per fer-ho, han creat comissions de treball i es reuneixen periòdicament per tal de consensuar uns criteris mínims que s'hagin de complir (com el de la formació prèvia, que s'acaba d'esmentar).

A més de la barrera de la regulació, hi ha altres limitacions que impedeixen que aquest tipus d'intervencions puguin arribar millor a la gent. Al respecte, la Paula de la Fundació Affinity parla de limitacions econòmiques (ja que com que no és un tema conegut, com es parlarà més endavant, no sempre està subvencionat i suposa un cost econòmic).

A més, explica que en algunes ocasions no agrada a tothom de les escoles, ja sigui als infants, els mestres o les famílies. Això no obstant, pot variar d'una escola a una altra, ja que les mestres del Joc de la Bola no tenen la mateixa opinió. Elles, parlant del seu cas particular, expliquen que les famílies estan molt contentes amb el projecte que porten a terme, i fins i tot en alguns casos han portat els seus fills a l'escola perquè coneixien la Unitat i el projecte. Tanmateix, sí que agraeixen a la tècnica en IAA que ve a fer-los les sessions i a IlerKan que gràcies a ells s'hagin pogut presentar a congressos, fer estadístiques, etc. i per aquest motiu la gent hagi conegut millor l'escola i el projecte que s'hi porta a terme.

Per tant, es pot parlar d'un desconeixement i confusió inicial de la societat sobre aquest tema, ja que és un recurs molt nou i que encara no està regulat. Tanmateix, en tots els casos expliquen que l'interès, la curiositat i el coneixement al respecte van creixent ràpidament i que actualment s'està treballant en crear una llei que ho reguli i que, segurament, permetrà que es pugui implementar encara més a les escoles.

4.2.2. És un bon recurs per a la inclusió?

Davant la pregunta de si consideraven que l'EAA és un bon recurs per a la inclusió, tots els subjectes entrevistats van respondre que sí, però mentre que alguns van ser molt rotunds, alguns altres hi van posar algunes condicions. En aquest aspecte, van ser justament les membres de les dues escoles promotores d'aquest projecte com a eina per a la inclusió (la Maria, d'IlerKan i que ho porta a terme a l'escola Joan XXIII i les mestres de l'escola El Joc de la Bola) les que van fer menció d'allò positiu i allò negatiu sobre aquest tema. Per tant, com s'explicarà a continuació, consideren que és una eina molt potent per a treballar amb tot l'alumnat dins l'aula, però en alguns aspectes no els ha funcionat. Aquest fet ens fa pensar que des de fora pot semblar molt senzill però que les persones que hi treballen de manera directa i continuada són conscients que realment hi ha més limitacions de les que sembla per portar aquest tipus de pràctica amb tot l'alumnat a l'aula.

Pel que fa a les membres de la Fundació Affinity i de CANVIS, consideren que clarament és una bona opció per atendre a tot l'alumnat. La primera explica que és un recurs molt potent que et permet treballar moltes coses perquè el focus d'atenció va cap el gos. La segona, en canvi, dona importància al fet que els gossos no jutgen, sinó que inclouen. Explica que si es treballa des de l'exclusió ja no s'està treballant amb la totalitat, en totes les dimensions de la persona. En aquest sentit, afegeix que si un infant té unes necessitats determinades, probablement serà convenient treballar-ho primer en petit grup o de manera individual, però que per treballar aspectes com la comunicació, la interacció amb els companys, l'empatia o altres aspectes la millor manera serà fer-ho amb el gran grup.

La Maria, en canvi, considera que és un molt bon recurs per a la inclusió, però que a la pràctica es troben amb limitacions que cal tenir en compte. A més, comenta que aquest és el tema de la seva tesi doctoral, per tant, ho pot explicar amb detall. En primer lloc, doncs, fa referència altra vegada al fet que no està regulat, i per tant, no se n'ha pogut fer molta investigació al respecte. Això comporta que encara que les persones que ho porten a terme vegin que els resultats a l'aula són molt positius, el fet que no hi hagi estudis que ho demostrin fa que sigui difícil poder treballar amb els gossos de teràpia com a mesura universal per a tot l'alumnat dins l'aula ordinària. Per tant, explica que tot i que sí que hi ha estudis que parlen dels beneficis d'aquesta metodologia, com s'ha anat

explicant al llarg del treball, per poder-ho aplicar com a recurs dins l'aula ordinària per a tot l'alumnat, és a dir, de manera sistemàtica i no com una activitat puntual, primer ha d'estar avaluat i defensat a nivell acadèmic.

En relació amb aquest fet doncs, el que fan a l'escola Joan XXIII és avaluar-ho des de la vessant de les mesures intensives. És a dir, es centren d'una manera més sistemàtica amb l'alumnat amb necessitats educatives especials (adscriu a la SIEI del centre) i de manera més puntual amb tot l'alumnat. Per tant, explica que a la pràctica la majoria de l'alumnat amb el que ho porten a terme té diversitat funcional, trastorn de l'espectre autista o pluridiscapacitat. Tanmateix, aquest fet no els impedeix generalitzar i fer una hipòtesi: si hi ha beneficis a nivell individual (que sí que n'hi ha), probablement també n'hi haurà a nivell ordinari, en gran grup, amb la mateixa rigorositat a nivell d'objectius i avaluació.

Com s'ha dit, no obstant, el fet que ho portin a terme amb més rigorositat amb l'alumnat adscriu a la SIEI no significa que no ho treballin sistemàticament amb l'alumnat dels diferents cicles, amb algun contingut en concret. Un exemple del que parla la Maria (del qual en tenen les sessions avaluades i documentades) és sobre el contingut de Benestar Animal i com tenir cura d'un animal de companyia, de l'àrea de Medi. En aquestes sessions l'alumnat de la SIEI fa de tutor dels aprenentatges i, juntament amb el professorat i els gossos de teràpia, expliquen a la resta de companys, a partir de dinàmiques cooperatives, com tenir cura d'un animal de companyia. A més, també han fet sessions de matemàtiques, lectoescriptura i treball de consciència fonològica, i han fusionat el projecte d'EAA amb el projecte d'Educació Emocional, que tal com explica la Maria (i també en feia menció la Glòria de CANVIS) són dos temes estretament relacionats.

Per tant, aquí sí que treballen la inclusió a través de les mesures universals i, segons la Maria, els agradaria que aquesta pogués ser la dinàmica del seu dia a dia. Això no obstant, han de ser curiosos i ser conscients que aquesta no pot ser l'única dinàmica, ja que els gossos no poden estar tot el dia a l'escola, sinó només en aquelles sessions que es programin.

En la mateixa direcció que la Maria, les mestres de l'escola El Joc de la Bola consideren que probablement l'EAA com a eina per a la inclusió serà el següent pas. Fan referència a que en un primer moment es va començar a educar amb els gossos a escoles d'educació especial, seguidament es va implementar a l'escola ordinària, però en un context especial i que ara s'està introduint a l'aula ordinària. Quan parlen de la seva experiència, no obstant, expliquen que tot i voler-ho treballar amb tot l'alumnat (i fer-ho), a la pràctica el que ha tingut millors resultats ha estat amb l'alumnat més afectat. Així com també han pogut veure que els infants sense necessitats educatives especials es motiven més amb altres elements -com els tecnològics- que no pas amb el gos, en canvi l'alumnat amb discapacitat es motiva molt més amb l'animal. A més, expliquen que si es fes sempre dins l'aula ordinària es necessitaria que el tutor estigués format, que tingués un gos o que hi hagués un tècnic en totes les sessions. Per tant, han de valorar si realment surt a compte fer aquesta inversió.

Davant aquesta resposta doncs, ens adonem que inevitablement, a la pràctica, les escoles acaben aplicant més aquesta metodologia en petit grup que amb tot el grup classe a causa de barreres que se'ls presenten: no hi ha regulació ni investigació al respecte -com explicava la Maria- i no hi ha tants bons resultats, es necessita un gos i una formació o un tècnic -com expliquen des del Joc de la Bola.

La Neus i la Lídia, no obstant, comenten que a l'escola el que pretenen és que els infants amb necessitats educatives especials siguin atesos. Per aconseguir-ho, consideren que a vegades és necessari sortir amb l'infant fora de l'aula i donar-li unes estratègies perquè en un moment determinat, dins l'aula, pugui participar i tenir autonomia. De manera que un dels continguts que treballen amb l'ajuda dels animals és preparar aquests nens i nenes i donar-los recursos per poder formar part d'un grup. Per tant, aquesta és una altra manera de treballar la inclusió a través de l'EAA.

Relacionat amb aquest tema, també se'ls va preguntar com ho fan per atendre a tot l'alumnat, cadascú amb unes necessitats diferents, a la vegada. Les respostes que em van donar van ser molt semblants en alguns aspectes i molt diverses en altres, per tant, ens fa veure altra vegada que el gos és un recurs més però, finalment, tothom té les seves estratègies pròpies.

Al respecte, la Maria va fer una afirmació que cal tenir molt en compte: “No fem res diferent del que faríem com a mestres sense un gos de teràpia present”. Per tant, explica que fan treball cooperatiu amb els infants, hi ha docència compartida a l’aula, etc. i que el material que utilitzen és molt similar amb el que es treballa a l’aula, però simplement està adaptat a la presència del gos.⁷ La Paula, davant aquesta pregunta, va respondre d’una manera molt semblant, explicant que el que fan és proposar unes activitats i adaptar-les a les diferents necessitats del grup o de cadascun dels infants.

De la mateixa manera, per atendre adequadament les necessitats dels nens i nenes és molt important la ràtio, la distribució i el nombre de professionals que hi ha dins l’aula. En relació amb aquest tema, la Paula explica que si hi ha un infant amb moltes dificultats plantegen activitats en grup o per parelles i, en cas de ser molt destacables, el tècnic està amb ell o ella. A més, explica que valoren les necessitats de cada grup i intenten no superar la ràtio d’entre 10 i 14 infants.

La Glòria comenta que té una ràtio similar, d’aproximadament 10 infants, però que depèn de la situació (en alguna SIEI és de 5 o 6 alumnes). A més, si és necessari redueix la ràtio del grup perquè, en primer lloc cal tenir en compte que en la majoria d’ocasions ella fa de tècnica i experta i, en segon lloc, prioritza la qualitat davant de la quantitat.

A l’escola El Joc de la Bola, en canvi, tenen la sort de ser sempre tres persones a l’aula per quatre infants (les dues mestres i la tècnica d’IlerKan), i l’escola ho facilita amb els horaris. La tècnica és la que s’encarrega de manejar el gos i elles poden estar amb els infants, intentant que prestin la màxima atenció possible. Quan els nens i nenes estan controlats, depenent de si un participa més, primer fan la intervenció i ajuden a que ell o ella ho faci. Per fer-ho, sempre hi ha una mestra que dirigeix l’activitat i l’altra que l’ajuda.

Un altre element clau del que parlen les entrevistades és dels objectius. En general, expliquen que cal tenir en compte els objectius a treballar amb cada infant i centrar-se en complir-los, fent les adaptacions necessàries. Per tant, han de tenir molt clar què cal treballar amb cada persona i no exigir a cada infant el mateix, sinó en funció de les seves necessitats. Això no obstant, tal com expliquen des del Joc de la Bola, el fet que tots els infants tinguin necessitats educatives molt diferents no significa que no en

---

⁷ Algun d’aquest material es pot consultar a l’Annex I del present treball.

tinguin de comunes (com l'autocontrol, la comunicació, manca d'atenció, l'autonomia, el llenguatge, etc.) que es puguin treballar en grup.

Finalment, la Glòria es refereix a la importància que a cada sessió, cadascú pugui tenir el seu moment amb el gos per poder crear aquell vincle tan necessari, enfortir-lo i mantenir-lo. Per tant, dona rellevància a establir una relació de confiança amb l'animal que motivi, i això es pot fer de manera individual o grupal (per exemple, tres persones raspallant el gos).

En definitiva, amb les respostes obtingudes podem prendre consciència que l'EAA és una eina més per a la inclusió, però que es pot treballar de moltes maneres diferents i no sempre de la manera que es voldria, ja que és un tema innovador que encara comporta moltes limitacions. A més, tal com han mencionat les professionals, per atendre correctament a totes les necessitats dels infants, cal adaptar la ràtio, les activitats i els objectius a cadascun d'ells i donar el temps necessari de contacte entre els infants i el gos per poder establir el vincle que els motivarà a aprendre.

4.2.3. Beneficis i limitacions de l'EAA, segons els professionals entrevistats

En aquest apartat s'exposaran en primer lloc, els beneficis que segons les professionals entrevistades suposen pels infants usuaris de l'EAA. Fent referència, quan sigui necessari, als autors citats en el marc teòric sobre aquest mateix tema. En segon lloc, també es parlarà de les limitacions que les entrevistades han fet notar, per tal de poder contrastar els efectes positius d'aquesta metodologia amb aquelles barreres que en fan més difícil la implementació.

Abans d'entrar pròpiament amb l'anàlisi de les seves respostes, cal fer menció al fet que la Paula d'Affinity, la Glòria de CANVIS i la Maria, tècnica d'IlerKan i mestra de l'escola Joan XXIII van respondre de manera oral a aquesta pregunta, i jo en vaig fer les anotacions pertinents. La Neus i la Lúdia de l'escola Joc de la Bola, en canvi, em van fer entrega d'un document⁸ en el qual es mostren els resultats reals del projecte que estan portant a terme. En aquest mateix, on han format part de la seva redacció, s'hi mostren

---

⁸Comunicació presentada al I Congreso Científico sobre Intervención terapéutica asistida con animales en educación y salud. Títol de la comunicació: La Educación Asistida con Animales como estrategia para mejorar la autonomía personal con alumnos con necesidades educativas especiales. Febrer de 2017.

els beneficis que ells han pogut observar i documentar, els quals s'exposaran a continuació juntament amb els de les altres professionals.

En primer lloc, cal fer esment al principal benefici en què totes coincideixen i que és objecte d'aquest treball: l'EAA és un recurs per a la inclusió, és a dir, per atendre a la diversitat d'alumnat. En aquest sentit, com s'ha pogut llegir anteriorment, Martínez (2008) considera que es poden atendre les diferents necessitats de cadascun dels infants, sempre i quan es facin les adaptacions pertinents del contingut en cada cas, afirmació que comparteixen les entrevistades.

En segon lloc, un altre resultat que totes han pogut observar amb la seva pràctica és, tal i com explica Martínez (2008), que amb l'EAA es millora la comunicació de l'infant. Respecte aquest tema, la Maria explica que es millora la comunicació, la interacció amb els altres i la iniciativa comunicativa. La Paula, fent referència al mateix, diu que dona molta seguretat per poder parlar a classe i poder-te exposar als altres, ja que com s'explicarà més endavant, l'atenció està dirigida al gos i pots parlar a través seu. A més, la Glòria explica que en moltes ocasions expresseu sentiments als gossos que no diríem en veu alta a les persones, ja que ells no jutgen, sinó que simplement es queden amb l'afecte. Finalment, des del Joc de la Bola expliquen que l'escola ordinària ofereix un entorn adient que facilita la comunicació als alumnes amb necessitats educatives especials i l'interès per relacionar-se amb les altres persones. Aquests resultats es poden veure en els documents citats anteriorment, on s'explica que la millora ha estat sobretot en el llenguatge oral.

Un altre benefici de l'EAA que explicaven Muñoz i Cols (2006) i al qual també fan referència la Maria i la Paula és el referent als efectes fisiològics. Així doncs, les dues expliquen que hi ha estudis internacionals que demostren que pel simple fet d'estar en contacte amb el gos, es redueix l'estrès i augmenta l'oxitocina i les hormones relacionades amb la felicitat (les endorfines).

Estretament relacionat amb aquest fet, tal com indicaven autors com Poresky (1997), Serpell (1981) i Corson i cols. (1995), i com expliquen totes les entrevistades, amb el fet d'estar més relaxats, els infants estableixen un vincle emocional amb l'animal, i això els permet estar més motivats per a nous aprenentatges. La Maria ho explica clarament quan diu "estarem més relaxats quan estiguem interaccionant amb un animal de teràpia,

probablement estarem més motivats, podrem gaudir més del que estem fent. I per tant, estarem molt més receptius a introduir nous aprenentatges”. La Glòria també dona molta importància a aquest vincle i motivació, ja que afirma que només quan apareixen aquests dos elements es podran aconseguir la resta de beneficis. Així doncs, tal com ella menciona, sense vincle no hi ha motivació i sense motivació no hi ha aprenentatge ni beneficis.

Finalment, les mestres del Joc de la Bola parlen del mateix, referint-se al seu cas particular: tot i tractar-se d’infants amb mancança de relació, que no els és fàcil fer amics, han pogut observar que quan ve la Laica demanen pels altres nens i nenes perquè saben que ho fan tots junts. Per tant, constaten una motivació que els afavoreix a adquirir nous coneixements i habilitats, així com també augment de la relació i socialització.

Un altre benefici del que parlen totes en general, però més concretament la Maria i les mestres del Joc de la Bola és que a part de poder treballar qualsevol contingut acadèmic adaptat, amb les sessions d’EAA es potencien aspectes com l’estimulació cognitiva, l’atenció, la memòria o les funcions executives de l’infant. Per tant, es reafirmen en el que expliquen Muñoz i cols (2006) referent als beneficis curriculars que obté l’alumnat amb aquest tipus d’educació. Aquest element, està clar, està molt relacionat amb el que s’ha explicat del vincle amb l’animal que potencia la motivació per a l’aprenentatge.

A més, Fine (2003) feia referència a aquesta metodologia com a un recurs per treballar la confiança i la seguretat de l’infant, sobretot en veure aquest que l’animal obeeix. Exactament el mateix afirmen des del Joc de la Bola, i concretament, la Paula d’Affinity fa l’incís que com que es tracta de gossos ensinistrats obeeixen de seguida a les indicacions tant d’adults com d’infants, i això fa que augmenti l’autoestima d’aquests últims.

De la mateixa manera, la Neus i la Lídia del Joc de la Bola expliquen (com es llegirà més endavant) que a les diferents sessions que porten a terme amb els gossos a l’aula segueixen sempre la mateixa estructura, les mateixes pautes, ordres i dinàmiques. Això afavoreix a que els nens i nenes aprenguin a seguir unes rutines, així com també a fer activitats de la vida diària, ja que aprofiten la presència del gos per ensenyar-los hàbits d’higiene, etc.

Finalment, totes elles, igual que Martínez (2008), fan referència, ja sigui de manera directa o indirecta, al fet de treballar l'empatia com un dels elements que es potencien més a través de l'EAA. Sobre aquest tema però, en parlen més a fons les mestres del Joc de la Bola quan expliquen que han notat que els infants usuaris de l'EAA tenen una major capacitat que abans per identificar les emocions dels altres, així com també han augmentat les expressions espontànies d'emocions i sentiments. Per tant, la presència i interacció amb el gos potencien el desenvolupament emocional dels infants i es treballa així l'empatia cap als altres. Això és així perquè, relacionat amb l'últim benefici del que parlen les entrevistades, l'animal es pot "utilitzar" indirectament per comunicar-te amb l'infant i per interpretar com ell se sent. La Glòria argumenta, igual que Fine (2003), que simplement observant com un infant tracta l'animal, ja pots obtenir pistes de com està emocionalment. A més, també es poden aprofitar aquells dies que el gos està trist, no es troba bé, està actiu o no vol treballar per explicar-los que el gos també és un ésser viu i aquest fet pot portar a parlar de les emocions.

Així doncs, són molts els beneficis dels que parlen les professionals entrevistades. Cal dir, no obstant, que la majoria estan molt relacionats els uns amb els altres i això fa difícil classificar-los o diferenciar-los clarament. Tot i així, les entrevistades coincideixen en moltes ocasions entre elles i amb els autors citats, fet que ens porta a pensar que no és coincidència pensar el mateix en aquest aspecte i, per tant, que aquests beneficis es donin a la pràctica.

Dit això, no obstant, també cal fer menció a la part més negativa de l'EAA, que també existeix i que de fet, es tracta de les limitacions que impedeixen o dificulten l'aplicació d'aquesta metodologia tan nova. Així mateix, també és important destacar que cadascuna de les professionals entrevistades ha donat èmfasi a limitacions diferents, per tant, el que pot suposar un obstacle per una no en suposa cap per l'altra. Ara bé, n'hi ha una de la que totes han parlat: el cost econòmic.

En primer lloc doncs, farem referència al tema econòmic com a limitació "estrella" a l'hora d'aplicar l'EAA a les escoles ordinàries. Sobre aquest tema, la Paula ha dit únicament que l'alt cost econòmic que impliquen aquest tipus de programes fa que no es pugui portar a terme en totes les ocasions que es voldria, ja que hi ha usuaris que no ho poden pagar. Igualment, la Glòria de CANVIS explica que per la mateixa causa en algunes ocasions usuaris, escoles o entitats li han demanat de provar-ho unes sessions,

però a l'hora de la veritat no han volgut o no han pogut pagar-ho. Per tant, tal com explica, hi ha interès sobre el tema però no és una prioritat a nivell econòmic. Sobre aquest tema, la Glòria explica que ella cobra quaranta euros per una sessió d'una hora i que la persona que ho paga depèn de cada cas (segons ella, a vegades ho paga l'escola, a vegades l'AMPA i en algunes ocasions, fins i tot, les famílies).

Sobre el mateix tema, la Maria i les mestres de l'escola Joc de la Bola expliquen que tenen molta sort perquè són conscients que el cost econòmic d'aquests programes és molt elevat i a les seves escoles, en canvi, reben subvencions. Com s'ha dit, les dues escoles són de la província de Lleida, i són promotores de portar a terme aquest projecte com a eina d'inclusió a l'escola ordinària i des de les institucions se les vol ajudar a tirar-ho endavant. Així doncs, la Maria explica que les despeses de manteniment corren a càrrec de l'Associació IlerKan, però des de les Borges Blanques reben una petita ajuda econòmica -afirma que legal, amb les factures corresponents i la devolució econòmica a la memòria econòmica de l'escola- per portar a terme el projecte a l'escola Joan XXIII, on ella treballa. Des del Joc de la Bola, en canvi, reben la subvenció directament de la Diputació de Lleida i expliquen que concretament aquest any han rebut un total de 1.620 euros per portar a terme setze sessions entre els mesos d'octubre a maig. Per tant, tot i que totes les entrevistades estan d'acord en que les despeses que comporta l'EAA és una barrera important per portar-la a terme, a la pràctica, dependrà molt de les ajudes, subvencions i situacions particulars de cada cas.

Un tema molt relacionat amb l'aspecte econòmic és el que menciona la Maria, i que ja s'ha esmentat anteriorment en aquest treball: no hi ha cobertura legal. Així doncs, segons la tècnica d'IlerKan i mestra de l'escola Joan XXIII, el fet que no hi hagi una llei que reguli l'aplicació de l'EAA facilita que hi pugui haver mala praxis o intrusisme i això repercuteix a tots els professionals que hi treballen. A més, segons ella, si estigués regulat, probablement tindrien més facilitats per investigar i publicar, i per tant, per crear ciència sobre aquesta metodologia. Així com també, afirma que probablement les institucions administratives confiarien més en aquesta i en facilitarien més la posada en pràctica.

A més dels esmentats però, cal tenir en compte un altre aspecte a l'hora de practicar aquest tipus d'educació: el gos és un ésser viu. Així doncs, tal com expliquen totes en alguna ocasió, però més concretament la Glòria, l'eina que s'utilitza en l'EAA és un

animal que té sentiments, cansament o dolor, entre d'altres, i això pot comportar que el dia de la sessió no es trobi bé o no tingui ganes de treballar, i per tant, es dificulti, o almenys es modifiqui, la previsió que es tenia d'aquella sessió. En aquest sentit, cal tenir en compte tot allò esmentat en l'apartat de Benestar Animal del present treball i, entre d'altres, deixar descansar el gos entre sessió i sessió i tenir les seves necessitats cobertes.

Un altre element que en pot dificultar l'aplicació és la conscienciació a l'escola i famílies sobre els beneficis que l'EAA comporta pels infants. En aquesta ocasió es diu que "pot dificultar" i no que "dificulta" perquè depèn de cada cas. Així doncs, mentre que la Paula explica que a vegades les escoles no són conscients dels beneficis que comporta treballar aspectes curriculars amb el gos, i per tant cal conscienciar l'equip de mestres i les famílies sobre el fet que el gos no ve únicament a jugar, sinó que forma part de l'aprenentatge, la Maria opina diferent. Aquesta última doncs, explica que per part de les famílies no han tingut mai cap problema perquè han firmat consentiments i se'ls explica periòdicament el que es fa amb els nens i nenes. A més, es tracta d'un projecte aprovat des del Consell Escolar, l'Equip Directiu hi dona suport i està notificat a Inspecció i a la Delegació d'Ensenyament, a més d'avaluar-se cada any dins la Programació Anual de Centre i del qual es fan propostes de millora anualment. Per tant, considera que hi ha moltes garanties que n'avalen l'aplicació.

Això no obstant, cal tenir en compte que la Maria és tècnica d'IAA i mestra d'Educació Especial que ho porta a terme i això facilita el contacte entre l'associació i l'escola. Precisament per aquest fet, des d'Affinity i el Joc de la Bola parlen de limitacions que la Maria no menciona, ja que no se li presenten. La primera fa referència a que hi ha una feina que s'ha de fer a l'escola abans i després del projecte per tal de donar continuïtat al mateix, per tant, implica que el professorat ha de fer-ne una avaluació i estar en contacte contínuament amb l'associació. La segona, a més, fa referència a que quan no hi és a l'escola, aquests depenen d'un tècnic d'IAA per fer les sessions.

Per tant, es tracta de limitacions que apareixen quan l'escola i l'associació són subjectes totalment diferenciats i que s'han de coordinar per portar-ho a terme. De manera que, probablement aquestes es podrien relacionar amb el que explicava la Maria anteriorment sobre el fet que hi hagi un requisit a la formació professional dels tècnics d'IAA per treballar en un àmbit concret. Per tant, si els tècnics d'EAA que treballen a

les escoles ja fossin mestres, probablement en moltes ocasions, aquestes dificultats de coordinació i conscienciació ja no apareixerien perquè ho faria tot una mateixa persona.

En definitiva, s'ha pogut llegir que són molts els beneficis que es donen amb l'EAA, però també hi ha limitacions com ara el cost econòmic, la cobertura legal, la possible conscienciació a l'escola i a les famílies i el fet de treballar amb un ésser viu, entre altres, que en dificulten l'aplicació. Limitacions que apareixen sobretot pel fet de tractar-se d'una metodologia nova de la qual no se'n té coneixement suficient.

4.2.4. Característiques del gos i de l'infant usuari de l'EAA

Un altre aspecte sobre el que es va preguntar a les quatre entrevistades, i del qual ja s'havia parlat a l'apartat del Marc Teòric és sobre com ha de ser el gos que entra dins l'aula (i a totes les TAA en general), així com quines característiques ha de tenir un infant, si n'hi ha, per poder formar part de l'EAA.

En primer lloc doncs, comencem parlant del segon aspecte: com ha de ser l'infant usuari d'EAA? Ha de complir alguns requisits per poder gaudir d'aquesta metodologia? La resposta és clara per part de totes les professionals: tots i cadascun dels infants pot ser usuari de l'EAA. De fet, no tindria sentit si no fos així, ja que estem parlant d'aquesta com una eina per a la inclusió.

Això no obstant, sí que en fan algun aclariment. En aquest sentit, podem agrupar les respostes de les entrevistades en tres grups: Per una banda, la Glòria només afirma que tothom en pot formar part, ja que els gossos no exclouen, no etiqueten i no jutgen a ningú i comenta que l'únic que s'ha de tenir clar és l'objectiu a treballar amb cada infant i la manera com fer-ho. Per altra banda, la Maria i la Paula estan d'acord en dir que tots els nens i nenes poden estar a les sessions d'EAA, excepte aquells que tinguin al·lèrgia a o fòbia a l'animal. Respecte a la fòbia, totes dues coincideixen en que s'ha de diferenciar de la por, ja que aquesta es pot treballar i es recondueix al llarg de les sessions, i en canvi la fòbia necessita una intervenció psico-educativa per si mateixa. Tanmateix, les dues afirmen que en cap escola s'han trobat amb infants que tinguin fòbia als gossos, sinó únicament de manera externa amb infants que han acudit a l'Associació o Fundació.

Finalment, des del Joc de la Bola tenen un punt de vista diferent que els que s'han comentat fins ara. Tot i que fan el projecte de l'EAA com a eina per a la inclusió, i estan a favor d'aplicar-ho dins l'aula ordinària amb tot l'alumnat, la seva experiència les porta a treure'n unes conclusions diferents. Així doncs, la Neus i la Lídia expliquen que han pogut veure com els nens i nenes més afectats han obtingut millors resultats o beneficis després de les sessions d'EAA que la resta d'alumnat. Consideren que els alumnes més afectats tenen més motivació cap el gos i que el seu moment amb el gos és molt important, ja que és molt bonic de veure el vincle que creen amb l'animal. Això no obstant, tenen clar que porten a terme aquest projecte per tal d'afavorir en l'aprenentatge dels infants, de manera que a partir de l'avaluació veuen si el grup és adequat i si cal modificar els objectius.

Per tant, d'aquestes respostes es pot treure la conclusió que tots els infants són potencials usuaris de l'EAA sempre i quan no hi tinguin al·lèrgia o fòbia, però també cal tenir en compte que en algunes ocasions s'ha observat que els beneficis són més notoris amb l'alumnat més afectat que amb la resta.

Un cop analitzat com han de ser els infants que reben l'ajuda del gos en el seu aprenentatge, cal ara parlar de com ha de ser aquest animal perquè les sessions puguin ser el màxim beneficioses possible. Cal dir que sobre aquest tema només s'ha preguntat a la Paula de la Fundació Affinity, la Glòria de CANVIS i la Maria, ja no tant com a mestra, sinó com a tècnica d'IAA a l'Associació IlerKan. Per tant, no s'ha preguntat a les mestres del Joc de la Bola, ja que ens interessava el punt de vista de les entitats que aporten l'animal a les sessions, i no és el cas d'aquesta escola.

Sobre el tema, al Marc Teòric podíem llegir com Wells (2007) explicava que tot i que a les TAA es poden utilitzar molts animals, en l'EAA el gos és l'animal utilitzat per excel·lència. Això és degut a la seva accessibilitat, capacitat d'aprenentatge, el seu caràcter dòcil i la facilitat amb la que dona afecte a les persones, entre d'altres, fets que faciliten establir el vincle afectiu del que hem anat parlant al llarg de tot el treball. Això no obstant, tot i que el gos sigui una espècie amb unes característiques favorables a poder participar en l'EAA i totes les altres teràpies amb animals, cal que l'individu en qüestió compleixi uns requisits determinats per poder-ne formar part. Fine (2003) es pronunciava sobre aquest tema, afirmant que l'animal havia de ser tranquil i pacífic, deixar-se agafar coses de la boca i no grunyar, bordar, ensenyar les dents, aixecar-se

sobre les extremitats posteriors, demanar menjar ni entrar en zones prohibides. A més, és important que les persones que el tenen al seu càrrec li satisfacin totes les necessitats bàsiques.

Les tres professionals que han contestat a aquesta pregunta consideren el mateix que Fine quan diuen que ha de ser un gos estable, sociable i predictable, però a més hi afegixen altres requisits. Per una banda, les tres expliquen que és molt important que el gos gaudeixi del contacte amb les persones i que li agradi treballar, en cas contrari, opinen que probablement serà un molt bon animal de companyia, però no serà òptim com a gos de teràpia. Per altra banda, també parlen de dos elements clau que ha de tenir l'animal: ha d'estar ben educat a nivell d'educació bàsica i habilitats i ha de ser un gos segur i que gestioni correctament l'estrès.

A partir d'aquí, les professionals entrevistades parlen d'altres aspectes que consideren que cal tenir en compte però, en aquesta ocasió, posen èmfasi en que depèn més de les persones que no pas de l'animal per si mateix. En primer lloc doncs, des d'IlerKan i CANVIS consideren molt important que el gos se sàpiga adequar a cada persona, col·lectiu i/o espai. Per fer-ho, com que els gossos viuen a casa seva, des de petits els acostumen a certes incomoditats (com petits pessics, com explica la Glòria) o a veure diferents espais (terres molt brillants, ressonàncies, cadires de rodes, sorolls d'altres aules, etc.) com explica la Maria. En segon lloc, aquestes dues, juntament amb la Paula, es pronuncien a favor de l'educació en positiu, de manera progressiva i veient si l'animal gaudeix i està en calma en els diferents àmbits. Per tant, no contemplen l'ensinistrament dels gossos de teràpia a través de càstigs ni dolor, sinó el contrari, premiar el gos amb menjar o carícies perquè gaudeixi d'allò que està fent.

Finalment, i estretament relacionat amb aquest tema, totes es pronuncien sobre un element importantíssim: cal complir amb el benestar animal. Des de CANVIS i Affinity expliquen que el benestar de l'animal és una de les premisses més importants i que, a part de les revisions veterinàries pertinents, el que fan a totes les sessions és mirar que el gos estigui còmode i, si cal parar o anul·lar la sessió perquè el gos no està bé, es fa. La Maria, a més, afegix que els gossos d'IlerKan per proximitat, degut al buit legal dels gossos de teràpia, compleixen els requisits dels gossos d'assistència. Per tant, porten a terme, entre d'altres: protocol de prevenció de zoonosis, protocol de benestar animal,

revisions veterinàries periòdiques, analítiques que els animals poden transmetre a les persones, desparasitacions internes i externes, banys periòdics, etc.

Així doncs, tot i tractar-se el gos, d'un animal favorable a participar a les sessions d'EAA degut al seu caràcter dòcil i sociable, s'ha pogut veure que cal que cada gos en particular compleixi uns requisits determinats com ara: gaudir de les persones i el treballa com a gos de teràpia, estar ben educat, gestionar correctament l'estrès, saber-se adaptar a les diferents situacions, entre d'altres. Així com també, és necessari que les persones que es fan càrrec del gos l'eduquin en positiu i vetllin sempre pel benestar de l'animal.

4.2.5. Organització de l'espai, el temps i les persones en les sessions d'EAA

Un cop ja es coneixia millor en què consisteix l'EAA, quines característiques ha de complir i com es pot portar a terme com a un recurs a l'aula per atendre a tot l'alumnat, vam entrar a preguntar com ho fan elles per posar-ho en pràctica. En aquesta ocasió se'ls preguntava en quins espais porten a terme les sessions, quan temps dura cadascuna d'elles i quin interval de temps passa entre una i altra, així com també quantes persones entren a l'aula i quina titulació han de tenir.

Respecte a l'espai on ho realitzen, aquest pot ser molt variat, depenent del grup o l'objectiu de la sessió. Així doncs, els llocs on ho solen fer la majoria d'ocasions són a l'aula ordinària o a l'aula de SIEI, a l'exterior, o al gimnàs (sobretot en les sessions psicomotrius o de l'àrea d'Educació Física). En tot cas, expliquen que cal tenir en compte que sigui un lloc espaiós on no hi hagi risc de caigudes de persones i que el gos es pugui moure còmodament. Per tant, busquen un espai on sigui possible la mobilitat.

Pel que fa a la durada de les sessions, totes les professionals responen que el temps recomanat per fer-ho és d'entre quaranta - cinc minuts i una hora i mitja, entre que van a buscar els infants i els porten a l'aula (o si és el cas, que preparen aquesta). Per tant, tenen la durada estàndard de les sessions d'escola. Tot i així, la Maria explica que si es tracta de sessions individualitzades solen ser més curtes. Segons ella, per establir la durada de la sessió cal tenir en compte els temps que necessiten per tal l'infant sigui productiu. Per tant, a vegades amb vint minuts o mitja hora en tenen prou. Així mateix la Glòria també fa l'incís que es fixa en el gos, l'observa i ho adapta segons a com ell

gestiona l'estrès, mentre que les mestres del Joc de la Bola ho adapten en funció de l'atenció de l'alumnat.

Respecte a l'interval de temps entre sessions, en les dues escoles entrevistades el projecte es duu a terme setmanalment. A l'escola Joan XXIII on la Maria és mestra, cada divendres al matí la Neu i la Nata arriben a l'escola. A el Joc de la Bola, en canvi, tot i tractar-se d'un projecte setmanal, l'animal hi va els divendres, cada quinze dies. Per tant, les sessions es realitzen de forma grupal o individual amb una periodicitat quinzenal, però fent un treball d'aula específic amb el grup d'alumnes quan no hi ha present l'animal per tal d'anticipar i donar continuïtat a allò que es fa.

Tot i així, la Maria explica que si fa falta fer una sessió més llarga ells han de complir els criteris de benestar animal. Per tant, han de portar un animal més perquè els gossos vagin descansant o fer descansos periòdics per tal de poder fer una altra sessió més endavant. Sobre el mateix es pronuncia la Glòria, quan diu que el total de sessions que es poden fer amb un dia dependrà de si hi ha un gos o més d'un (en el seu cas, com que només té una gossa està més limitada, per tant, ha de fer menys sessions o més descansos). Explica que no es tracta d'exploitar el gos, que ella treballa aproximadament quatre hores al dia i que si les sessions duren noranta minuts hi ha d'haver un descans d'entre deu i quinze minuts. Altra vegada, a més, torna a sortir el fet que ningú controla que això es compleixi, però segons la Glòria això està canviant i aviat es vetllarà més a nivell institucional pel benestar animal.

Finalment, també es va preguntar a les entrevistades sobre quantes persones hi ha d'haver a l'aula durant les sessions, així com quina és la titulació que aquestes han de tenir per poder-ne formar part. Al respecte, amb algunes diferències, totes van respondre que hi ha d'haver dues figures clau: el tècnic en IAA i l'expert en IAA, tot i que sempre que poden, intenten que n'hi hagi més.

Per una banda, tal com explica la Glòria, el tècnic en IAA és un professional format en l'entrenament i maneig de l'animal, que intervé en els programes d'IAA conjuntament amb aquest, formant un binomi entre els dos. A més, la Maria hi afegeix que aquest és el que ha d'estar pendent de l'animal de teràpia, incloure'l de manera positiva a la sessió i tenir cura del seu benestar.

Per altra banda, l'expert en IAA és, segons la Glòria, un professional de la salut o de l'educació (com en el cas de l'EAA) format en l'aplicació de les IAA en els seus programes terapèutics o educatius. En l'EAA aquesta serà la figura del mestre, que ha de tenir cura de l'alumnat que participa a la sessió i que s'assoleixin els objectius que es vulguin desenvolupar en aquesta.

Segons la Glòria, la relació entre els subjectes normalment és un triangle: el tècnic ha d'estar en contacte amb l'usuari, però sobretot té maneig del gos i s'ha de comunicar constantment amb l'expert, perquè es tracta d'un treball en equip. L'expert només està en contacte amb el tècnic i l'usuari, mentre que el gos només està en contacte amb l'usuari i el tècnic. Per tant, l'expert i el gos en poques ocasions interactuaran directament. En aquest sentit, la Glòria critica que es consideri com a experts en IAA als professionals de l'educació o sanitat que intervenen a les sessions, ja que considera que no tenen cap formació al respecte sobre el tema, i per tant, no se'ls hauria d'anomenar com a tal. Així mateix però, explica que com que la metodologia està creixent, hi ha aspectes que s'han d'anar perfilant i repensant.

Dit això, a la pràctica, a cadascun dels llocs on treballen les entrevistades, les persones que hi ha a l'aula són les següents: en primer lloc, a l'escola Joan XXIII, on treballa la Maria, normalment hi ha dues persones, la mestra tutora de la SIEI, que en aquest cas és ella i l'educadora de l'Educació Especial del centre. A més, quan fan les sessions a l'aula ordinària amb el gran grup, hi ha la tutora del grup i la Maria (com a tècnica i experta). En el seu cas doncs, la Maria fa la doble funció d'experta (perquè és mestra) i tècnica (com a membre de la fundació IlerKan), tot i que amb ella sempre hi ha l'educadora de la SIEI, que és la que fa la funció d'experta i amb la que planifiquen els objectius i activitats i les avaluen de manera conjunta. La titulació de la Maria, com ja s'ha esmentat anteriorment en el present treball, és de docent, tècnica en IAA i té formació en l'àmbit del benestar animal, en prevenció i gestió de l'estrès, cursos d'ensinistrament, etc. En segon lloc, des de la Fundació Affinity, la Paula explica que durant la sessió sempre hi ha com a mínim un tècnic en IAA i el tutor de l'aula o persona referent del grup o l'escola, que actua com a expert. Però a més, explica que depenent de l'activitat, intenten que hi hagi més persones a l'aula.

En tercer lloc, la Glòria de CANVIS explica que quan assisteix a una escola, a l'aula hi és ella com a tècnica i el mestre en qüestió com a expert. Ella, per formar-se com a tècnica en IAA va fer un curs els caps de setmana durant mig any. Explica que en aquest curs t'ensenyen a entendre com se sent el gos. Finalment, la Lídia i la Neus, del Joc de la Bola, expliquen que durant les sessions hi ha tres persones a l'aula: per una banda, la tècnica en IAA d'IlerKan i que és especialista en EAA, i per altra banda elles dues, que són les mestres d'audició i llenguatge de l'escola, i que actuen com expertes.

En definitiva doncs, s'ha pogut llegir que hi ha moltes semblances a l'hora de posar en pràctica l'EAA, tant dins l'aula ordinària com fora d'ella. Per una banda, les professionals expliquen que la durada de les sessions és aproximadament d'una hora, un cop per setmana i que es poden fer dins les aules, a l'exterior o al gimnàs de l'escola. Per altra banda, en totes les ocasions és obligatori que hi hagi un tècnic en IAA que manegi l'animal durant la sessió i un expert en IAA (que sol ser el mestre) que és el que vetlla per l'alumnat i els objectius a complir. Això no obstant, sempre s'intenta que hi hagi més persones a l'aula per tal d'aconseguir una millor atenció, i per tant, un millor resultat.

4.2.6. Planificació de les sessions d'EAA

Pel que fa a la planificació de les sessions d'EAA en els quatre casos coincideixen en un aspecte molt important: hi ha una coordinació clara entre l'entitat que ofereix el tècnic i l'animal i l'escola. En la majoria d'ocasions, expliquen que des de l'escola s'informa de les característiques i necessitats del grup d'alumnes amb el que tractaran, el contingut que es vol treballar i els objectius comuns i individuals que pretenen assolir.

Seguint aquesta línia d'actuació, en cada cas s'organitzen de diferent manera. Des d'IlerKan, la Maria explica que actuen sempre de manera conjunta amb els professionals del centre on van i que hi seran durant la sessió. Cal dir que quan es tracta de l'escola Joan XXIII on porten a terme el projecte d'inclusió no hi ha tanta dificultat perquè la Maria actua com a mestra i tècnica, i per tant, fa de pont entre les dues entitats. Des d'Affinity, la Paula fa referència al mateix fet, explicant que un cop l'escola els ha parlat del grup, els continguts a treballar i els objectius a assolir, des de la fundació dissenyen les activitats que poden ajustar-se més a aquella situació.

Les mestres del Joc de la Bola mencionen que planifiquen les sessions a inici de curs, durant el setembre i que la metodologia i l'avaluació que es porta a terme a cadascuna de les sessions es porten a terme de manera coordinada entre els professionals que hi participen. Finalment, la Glòria de CANVIS també parla de reunions entre els professionals que hi actuen, i explica que ella, igual que en els altres casos, fa una planificació de les sessions en funció dels continguts curriculars i concrets que volen treballar des de l'escola (per tant, que han pactat prèviament) i proposa les activitats. Explica que és un treball en equip.

A part d'aquesta coordinació i planificació conjunta entre entitat i escola, les entrevistades també estan d'acord en un altre aspecte, el qual és important per tal que es puguin acabar assolint els objectius establerts per a l'alumnat: la planificació i els objectius s'han d'anar adaptant durant les sessions.

En aquest sentit doncs, la Paula explica que un cop ha iniciat el programa, les activitats i els objectius van variant en funció de les necessitats que es presenten. Per fer això, altra vegada és molt important la coordinació entre professionals. Per aquest motiu, des de CANVIS i el Joc de la Bola realitzen reunions periòdicament per adaptar el que sigui necessari. La Glòria explica que s'intenta fer una reunió inicial on marquen els objectius, activitats, continguts, etc., una reunió durant la intervenció per revalorar els objectius i modificar, si és el cas, el que faci falta i una reunió al final per fer-ne l'avaluació, i comprovar si s'han complert o no els objectius establerts. Finalment, des del Joc de la Bola, planifiquen cada sessió⁹ seguint la mateixa estructura: objectius, desenvolupament de les activitats, material que es necessita i altres elements a tenir en compte. Per tant, es pot veure com a totes les sessions s'estableixen els objectius de treball, i llavors els van adaptant en funció de cada grup i infant.

A partir d'aquí, i un cop analitzades les respostes coincidents de les entrevistades, cadascuna d'elles fa alguns aclariments sobre el que, segons el seu punt de vista, comporta la planificació de les sessions d'EAA. Així doncs, des de CANVIS, la Glòria explica que s'aconsella que les sessions durin almenys mig any, un cop per setmana per tal d'establir el vincle entre els usuaris i l'animal, i per poder assolir correctament els objectius previstos o, en cas de ser necessari, poder-ne fer les adaptacions

---

⁹ Em van ensenyar un document, que el van redactar a inici de curs, on hi havia totes les sessions planificades.

corresponents. Per tant, segons ella, tot i que hi ha moltes escoles que estan interessades en fer només una o dues sessions, no seria el més òptim, ja que això es pot fer, però no permet avaluar-ho en profunditat. A més, considera que per tractar-se realment d'una intervenció, és necessari que hi intervingui el tècnic en IAA, el gos, però a més que hi hagi aquesta planificació del projecte que es vol aplicar de la que s'ha parlat, ja que en cas de no ser així explica que qualsevol persona amb un gos ho podria fer.

Sobre aquesta planificació, a Affinity també hi donen molta importància ja que, segons explica la Paula, es fa amb un equip format per una psicòloga, una educadora i una pedagoga. A més, està clar, de les professionals que intervenen a les sessions. Finalment, la Lúdia i la Neus del Joc de la Bola fan la reflexió que poden planificar les sessions de manera grupal o individual, i expliquen que aquest curs ho poden fer de manera grupal perquè les característiques dels infants ho permeten. Així doncs, expliquen que intenten ser flexibles per potenciar la inclusió i la relació amb els altres.

En definitiva, en aquest apartat s'ha pogut llegir la importància de la planificació de les sessions d'EAA. En primer lloc, totes les professionals estan d'acord en afirmar que és necessària una coordinació entre totes les persones que hi intervenen, així com unes reunions periòdiques, ja sigui inicialment per establir el contingut i objectius a treballar, durant el procés per fer-ne les adaptacions corresponents i, finalment, en acabar el projecte per tal de poder avaluar si els objectius s'han complert. A més, donen importància a la durada del projecte, per tal de poder donar continuïtat al mateix i assegurar-ne una correcta implementació i assoliment dels objectius. Finalment, també fan referència a la flexibilitat per adaptar-se a cada grup, així com la importància d'aquesta planificació per diferenciar l'EAA d'una simple activitat amb l'animal.

4.2.7. Exemples de tècniques i estratègies d'aplicació de l'EAA

Un cop arribat a aquest punt, es va preguntar a cadascuna de les entrevistades si podia explicar algunes activitats que portaven a terme a les sessions d'EAA, per així poder conèixer millor diferents tipus de tècniques i estratègies per aplicar aquest tipus de metodologia. Òbviament, cal dir que les que s'expliquen a continuació només són algunes de les múltiples activitats que es poden fer a l'aula amb l'EAA, ja que com expliquen en alguna ocasió, cada activitat es pot adaptar a cada situació.

En primer lloc doncs, la Paula de la Fundació Affinity va explicar que unes de les activitats que porten més a terme són, per una banda, els circuits d'agility amb el gos on, per equips, alguns infants fan d'obstacles i els altres han d'anar passant amb el gos. I per altra banda, també treballen l'ensinistrament d'aquest, ensenyant-li trucs perquè faci coses. A part d'aquestes, també porten a terme activitats per treballar continguts curriculars pròpiament.

Sobre els circuits d'agility també es pronuncia la Glòria de CANVIS, que explica que és una activitat que fan sovint amb els infants, ja que això els permet treballar amb tot el grup. Segons ella, l'alumnat construeix el circuit i ella els va ajudant i això els permet treballar dos elements clau: per una banda, la motivació perquè després ho faran amb el gos, i per altra banda, la comunicació i el treball en equip. En aquest aspecte, si veu que algun infant està més exclòs del grup o té més dificultats li oferirà més ajuda o atenció i vetllarà perquè assoleixi un objectiu o objectius concrets. Per tant, en aquest cas explica com posa a la pràctica l'adaptació al grup i als objectius de cadascú de la que s'ha parlat anteriorment. En aquest cas, però, es tracta sobretot d'una activitat d'oci, com la que explica que els nens i nenes fan manualitats amb rotlles de paper higiènic, construeixen un "cinturó" on hi col·loquen el pinso i a continuació es posen a ballar, cau el pinso a terra i el gos el va recollint. En aquest cas, els infants gaudeixen del joc i a més treballen la manipulació.

Això no obstant, també parla d'activitats on la presència del gos ajuda a treballar continguts acadèmics, i explica que no és difícil treballar-los amb l'EAA. Alguns exemples d'activitats que porta a terme són: en primer lloc, per treballar les matemàtiques, amb rotlles de paper higiènic, els retallen amb forma de pont i han d'encertar el pinso a dins, i a mesura que van encertant van sumant o restant. El gos hi és present i a cada resultat hi pot haver associada una habilitat amb el gos o fer alguna cosa amb ell, com pot ser raspallar-lo, explicar-li una història, llegir-li una part d'un conte, etc. En segon lloc, té una diana on hi pot posar números, colors, etc. i a partir d'aquí ho pot utilitzar. Per exemple, explica que el color vermell està relacionat amb les matemàtiques, per tant, hi ha una operació i els infants l'han de resoldre, si ho fan bé tenen un premi que li donaran a la Nuna, la podran raspallar, etc. El groc, en canvi, està associat a la llengua (que pot ser català, castellà o anglès) i a partir d'aquí els demana que diguin o escriguin alguna frase i, segons les necessitats de cada infants, es premiarà

un resultat o un altre. I això, tal com explica es pot fer a partir de qualsevol objectiu educatiu, per tant, seria una activitat amb el gos inclusiva.

Abans d'acabar, la Glòria també explica que treballen les associacions, on els gossos porten pitralls on hi ha botons, cremalleres, a dins hi ha operacions o simplement un foli o una làmina amb diferents colors i han de buscar-ho en el pitrall i enganxar-hi alguna cosa, etc. i després comptar el nombre d'encerts i vincular-ho amb algun premi o habilitat positiva. Per tant, es treballa sobretot la motivació i el vincle amb el gos. Finalment, també parla del joc de l'oca, on cada casella és una acció, on el gos sosté totes les frases o activitats que fan, per tant fa de mitjà o a vegades simplement és a l'aula i acompanya als alumnes mentre aquests fan una activitat acadèmica. En aquests casos, la presència del gos aporta relaxació, motivació i altres beneficis dels que s'ha parlat en aquest treball.

En el cas de la Maria, tècnica d'IllerKan i mestra de l'escola Joan XXIII, fa referència a com actuen amb el gos a l'aula, però les activitats pròpiament utilitzades es poden entendre millor a l'apartat de recursos i materials (que deriven als annexos del present treball), ja que va portar una gran varietat de materials que utilitzen i els vaig poder fotografiar. En primer lloc, deixa clar altra vegada que en funció del grup d'infants que tinguin i dels seus objectius treballaran amb unes activitats o altres.

A continuació, igual que deia la Glòria, explica que el gos pot tenir un paper actiu o passiu a l'aula, i fa referència al fet que hi ha situacions on el gos és el que porta el material. Posa l'exemple d'una activitat de lectoescriptura on reparteixen a l'alumnat targetes amb imatges de vocabulari diferents, i a terra deixen targetes amb les vocals. La mestra o els infants diuen "Neu porta" i la Neu en va a buscar una, la que toqui, per tant, és aleatori. Si per exemple, porta la lletra A, els infants han de mirar la imatge que tenen i comprovar si té la lletra A, fer classificació de paraules o intentar escriure'n alguna. Finalment, explica altra vegada que qualsevol contingut curricular que es treballi a l'aula ordinària es pot adaptar a una sessió on treballen amb animals.

Ja per acabar, les mestres del Joc de la Bola expliquen que a totes les sessions segueixen una mateixa estructura per tal que els infants sàpiguen prèviament quin ordre es seguirà: comencen per una activitat d'inici, seguint d'una activitat d'aprenentatge i una activitat

lúdica i acabant amb les rutines d'acomiadament. A continuació, expliquen les activitats de la sessió realitzada el mateix divendres al matí que es va fer l'entrevista.

Centrant-nos en l'activitat d'aprenentatge, que tenia com objectiu treballar les formes geomètriques, expliquen que la tècnica en IAA d'IlerKan que assisteix a les sessions prepara formes geomètriques senzilles (la rodona, el quadrat i el triangle) amb un material que la gossa pugui agafar i portar-ho als infants. Per tal que la gossa ho porti als nens i nenes, aquests han de dir "Laica porta'm", per tant, ja es treballa la comunicació. A més, expliquen que a l'agafar-ho de la boca de la gossa hi ha baba, i això també és estimulació sensorial, i després han de dir el nom de la forma i el color, anar a la taula i agafar la parella corresponent. També fan referència que mentre un infant feia això, la resta havien d'esperar que acabés l'activitat, ja que expliquen que la seva prioritat és treballar el torn d'espera, el control d'impulsos i el manteniment de l'atenció. Seguidament, els van deixar escollir una figura, la que volguessin i dibuixar-la a la pissarra sota la mirada atenta de la Laica, valorant sempre l'aportació que facin. Per tant, altra vegada, es veu que el gos, la gossa en aquest cas, pot tenir un paper actiu a la sessió o simplement ser-hi i observar allò que fan els nens i nenes.

A continuació, com a activitat lúdica, en aquella sessió van jugar a futbol. La Laica feia de portera i els i les alumnes havien de fer gol a la porteria. Igual que explicava la Maria en el seu moment, les mestres comenten que és important que els infants surtin de la sessió amb un sentiment de satisfacció, per tal de tenir un bon record i poder reprendre la sessió. Per aquest motiu fan les rutines d'acomiadament, on diuen adéu a la Laica, es fan petons i carícies, li donen el premi per la feina ben feta i fins i tot expliquen que li posen colònia. A continuació, les mestres acompanyen els infants a l'aula i, si és necessari, els donen alguna fotografia per si ells no poden explicar el que han fet.

Finalment, les mestres expliquen altres exemples d'activitats que han portat o que portaran a terme en les següents sessions. Aquestes són molt variades, ja que treballen aspectes com felicitacions de nadal, conceptes de gran i petit, la categorització d'animals i fruites, etc. I, en aquest sentit, altra vegada fan referència a que cada infant respondrà d'una manera diferent, i per tant, han de tenir en compte els objectius de cadascun d'ells, per tal de treballar la inclusió pròpiament.

Així doncs, en resposta a aquesta pregunta s'han pogut veure diferents exemples de tècniques i activitats que es porten a terme a les sessions d'EAA. Aquestes, com s'ha dit, poden ser moltes, tantes com infants i necessitats educatives hi hagi, i es poden adaptar a cada situació. Alguns exemples que s'han pogut llegir són activitats lúdiques com construir circuits d'agility o jugar a futbol amb el gos, activitats on es treballen continguts curriculars com les matemàtiques i la llengua, ja sigui amb un paper actiu del gos que porta material a l'infant o suposa donar-li un premi a l'animal, o un paper més passiu d'aquest, on simplement està al costat de l'alumne, atent a allò que fa. En definitiva, cal tenir clar que, tal com diu la Maria, amb el gos es pot fer qualsevol activitat que es faria sense ell a l'aula, simplement cal adaptar-ho a la seva presència. I a més, cal vetllar perquè hi hagi una motivació i vincle amb l'animal i que les sessions acabin de manera positiva perquè els nens i nenes tinguin ganes de reprendre-ho el següent dia. Si és així, de ben segur que els resultats seran positius.

4.2.8. Recursos i materials de l'EAA

Finalment, no es podia acabar la part pràctica del present treball sense preguntar pel material que s'utilitza en aquestes sessions. En aquesta ocasió, totes les entrevistades van respondre les preguntes, però a més, la Glòria em va fer arribar algunes fotografies del material que utilitza i la Maria el va portar el dia de l'entrevista i algun el va posar en pràctica amb la Nata i la Neu, les dues gosses de teràpia, que també van venir (fotografies que es poden consultar a l'Annex I).

Dit això, el material utilitzat és molt variat, de fet, tal com expliquen la Maria i les mestres del Joc de la Bola el material pot ser qualsevol que es faria servir a l'aula per treballar un contingut, però adaptat al gos. Per tant, expliquen que aquest variarà en funció de l'activitat que es porti a terme, que a vegades compten amb un material específic per treballar amb l'animal, però en la majoria dels casos és un material ordinari adaptat al gos (la Neus i la Lídia posen l'exemple d'unes targetes, però amb corda).

Dit això, la Paula i la Glòria donen alguns exemples d'aquell que elles utilitzen. Per una banda, la Paula també parla d'un material molt variat, afirmant, com les dues professionals anteriors, que aquest dependrà de l'activitat que es realitzi en cada moment. Al respecte, fa referència al material utilitzat amb els infants, que pot ser

material d'agility, mocadors per tapar els ulls, etc. Així com també, parla d'aquell que es necessita per treballar amb el gos, com els clickers (interruptors que els gossos associen amb el premi), recompenses, etc. Per altra banda, la Glòria menciona que es fa servir de tot: una diana, números, colors, làmines, pitralls, botons, cremalleres, el joc de l'oca canina (que ja se n'ha parlat anteriorment), piràmides de colors, oueres (per comptar els pinsos, per exemple), collars (per identificar els objectes relacionats amb el gos), etc.

Per tant, tot i que cadascuna ha parlat de material diferent per respondre aquesta pregunta, es pot arribar a una conclusió clara: el material pot ser tan variat com activitats hi hagi, així com també cal tenir clar que aquest no serà molt diferent que el que s'utilitzaria en una aula ordinària sense la presència del gos, sinó que únicament s'ha d'adaptar perquè aquest hi pugui participar.

Amb aquesta pregunta doncs, es finalitza la part pràctica del treball. Per tant, es dona per acabat l'anàlisi i reflexió de les respostes de les professionals entrevistades. Un apartat que ha estat totalment útil per entendre millor la recerca feta en el marc teòric i la seva posada en pràctica. Tenint en compte el punt de vista de diferents entitats que porten a terme l'EAA, i per tant, podent ser més conscients d'aspectes com la planificació, el funcionament, el material, els beneficis o les limitacions, entre d'altres.

A continuació es podrà llegir l'apartat de les conclusions, on complementant la part teòrica i la part pràctica es destaquen els elements principals de l'EAA, tenint en compte també si realment aquesta és una bona eina per a la inclusió a les aules.

5. Conclusions

Un cop finalitzada la part de recerca teòrica i pràctica d'aquest treball, seguidament es reflectiran, en primer lloc, les conclusions extretes, tenint en compte els objectius marcats inicialment. I, a continuació, es farà una breu menció de les limitacions amb les que m'he trobat al llarg d'aquest treball, les propostes de futur del mateix, així com també una reflexió personal sobre la investigació referent al grau.

5.1. Conclusions extretes

En primer lloc, entrant en el primer objectiu, referent a conèixer les IAA i més concretament l'EAA, puc definir les primeres com a programes orientats i estructurats que es porten a terme amb l'ajuda d'un o varis animals amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida de les persones. Aquestes poden estar enfocades a diferents àmbits, com el sanitari o l'educatiu, entre d'altres, segons les millores que es vulguin aconseguir i quins professionals hi assisteixin. L'EAA és un dels tipus d'aquestes intervencions que pretén millorar resultats acadèmics, habilitats de l'alumnat i/o el seu progrés en l'aprenentatge. I, tal com s'explica a la part pràctica del treball, hi han d'assistir almenys un tècnic en IAA (professional que manipula l'animal) i un expert (que en la majoria d'ocasions és el mestre, que s'encarrega de vetllar per l'alumnat). Després de la recerca teòrica sobre els seus orígens, es pot afirmar que ja fa molts anys que s'utilitza de manera esporàdica la companyia dels animals per obtenir efectes terapèutics o beneficiosos per les persones, però no ha estat fins els últims anys que s'està implementant de manera sistemàtica, amb uns beneficis demostrats. Tot i així, encara es tracta d'una metodologia en creixement, de la qual falta una reglamentació per tal que es pugui implementar regularment.

Dit això, i entrant amb la part pràctica del treball, que ha estat de gran importància en el mateix, un dels objectius marcats a l'inici era conèixer diferents contextos d'aplicació de l'EAA dins l'aula. Aquest objectiu l'he pogut assolir fent entrevistes a quatre professionals d'aquest àmbit, així com observant aspectes com el material o els espais, llegint documents, entre d'altres.

He pogut conèixer quatre entitats, dues de les quals porten a terme l'EAA i altres tipus d'IAA de maneres ben diverses. Per una banda, CANVIS és una empresa petita de la comarca d'Osona, formada per la Glòria i la Nuna i que porten a terme Teràpies, Activitats i Educació Assistida amb Animals, utilitzant sobretot el joc per tal d'aconseguir la motivació i el vincle amb l'animal que són tan importants per poder tenir la resta de beneficis. Per altra banda, la Fundació Affinity, una fundació de gran abast nacional, la qual té com objectiu investigar i divulgar sobre les teràpies amb animals, entre elles l'EAA, i indagar en el vincle que es crea entre les persones i els animals. Per fer-ho, estan en contacte amb persones de totes les edats i necessitats, i un dels últims projectes que han avarcat, com s'explica en el treball, és l'EAA. En els dos casos, ho treballen de manera escolar i extraescolar, potenciant cada vegada més aquest treball dins l'aula ordinària amb tot l'alumnat.

A més, també he pogut conèixer dues de les escoles promotores de l'EAA com a recurs per a la diversitat. L'escola Joc de la Bola, de Lleida i l'escola Joan XXIII, de les Borges Blanques estan portant a terme un projecte on, com s'ha pogut llegir, implementen setmanalment aquest tipus de metodologia per tal d'atendre a les diferents necessitats que presenta l'alumnat.

He pogut prendre consciència que en tots els casos entrevistats treballen l'EAA i, si és el cas els altres tipus d'IAA, de manera molt diversa. Això no obstant, com ha quedat reflectit a la part pràctica del treball, estan d'acord en molts aspectes de la implementació d'aquesta educació. Per tant, dins la diversitat d'estratègies de cadascuna, i en relació amb l'objectiu de conèixer la seva perspectiva sobre l'aplicació de l'EAA dins l'aula, en general arriben a la conclusió que es tracta d'un tipus d'IAA amb uns objectius, metodologia i avaluació molt clars prèviament. A més, consideren que és necessari que hi hagi un professional de l'educació i un tècnic en IAA i expliquen que amb aquesta metodologia no es fa res diferent del que es fa a l'àmbit educatiu sense el gos, sinó que simplement s'adapten els materials i continguts a la seva presència. Respecte el gos, el veuen com una ajuda, un recurs que actua com a element motivador, canalitzador i potenciador dels aprenentatges.

Així doncs, es pot dir que cadascuna d'elles utilitza una metodologia d'aplicació diferent i utilitza diferents estratègies dins l'aula. Estratègies que es veuen desenvolupades en el treball, però que sobretot segueixen una premissa: es pot treballar

qualsevol contingut i no hi ha una única manera de fer-ho, sinó que hi ha tantes varietats d'activitats com continguts i necessitats hi hagi, sempre i quan se'n faci l'adaptació corresponent en funció de l'alumnat i els objectius marcats prèviament. Tenint en compte, a més, que per tal de poder atendre correctament a totes les necessitats dels infants, cal adaptar la ràtio i donar el temps de contacte necessari entre els infants i el gos per poder establir el vincle que els motivarà a aprendre.

Finalment, i en relació amb aquest fet, concloc aquest treball fent referència a un dels objectius clau que em vaig marcar inicialment: ser conscient de si l'EAA és una bona eina d'inclusió a l'aula, tenint en compte els beneficis i limitacions que comporta.

Així doncs, en primer lloc, i basant-me en la recerca teòrica i pràctica del treball, puc afirmar que són molts els beneficis que s'han demostrat que apareixen a l'alumnat usuari de l'EAA. D'aquests, se'n destaquen els següents: hi ha una millora de la comunicació, socialització i comportament a l'aula. Així com també, els infants són més capaços d'expressar les seves emocions i entendre les dels altres, per tant, es treballa l'empatia. A més, al tractar-se de gossos de teràpia ensinistrats, aquests obeeixen amb facilitat, i això contribueix a generar confiança i seguretat en els nens i nenes. Per tant, apareixen beneficis psicològics. De la mateixa manera, també se n'obtenen de fisiològics perquè en moltes ocasions s'ha demostrat que amb el contacte amb l'animal disminueix l'estrès, augmenta l'oxitocina i les hormones relacionades amb la felicitat (endorfines). Així com de físics perquè es treballen aspectes com la motricitat, l'equilibri o l'estimulació sensorial, entre d'altres.

Finalment, puc afirmar que es potencien aspectes com l'estimulació cognitiva dels infants, la memòria, l'atenció i les funcions executives d'aquests, a més dels continguts curriculars que es treballin en cada cas. En aquest sentit, cada vegada més, l'alumnat usuari de l'EAA té millors resultats a l'aula, i per tant, es pot dir que en la majoria d'ocasions és un bon recurs d'atenció a la diversitat. Sempre i quan, com s'ha dit, se'n facin les adaptacions necessàries i es tinguin en compte dos elements clau per tal que tots aquests beneficis puguin aparèixer: el lligam emocional amb l'animal i la motivació per aprendre que se'n genera.

Tot i així, per considerar si es tracta d'un bon recurs a l'aula, cal posar en balança els beneficis esmentats amb les limitacions que, segons les professionals entrevistades, apareixen a l'hora d'aplicar l'EAA a l'aula. Respecte aquestes, en primer lloc, fan referència a la necessitat d'haver-hi una cobertura legal d'aquest tipus d'educació, ja que expliquen que en cas de ser així seria molt més fàcil que la societat ho conegués, que les escoles ho volguessin portar a terme i que hi haguessin unes normes clares per a tothom, i així evitar una mala praxis.

A més, i relacionant-ho amb un altre inconvenient, si estigués regulat, probablement el cost econòmic no seria tan elevat com ho és actualment. Respecte aquest, la Fundació Affinity i CANVIS m'han fet notar que el preu d'aquest tipus d'intervencions els ha suposat una barrera per entrar a les escoles. En canvi, les dues escoles entrevistades de Lleida m'han dit que tenien la sort de rebre el finançament per part d'una institució, però que de no ser així es trobarien amb el mateix problema. D'aquest fet també se'n deriva un esforç extra de conscienciació de les escoles i les famílies, ja que cal explicar-los que l'EAA no només consisteix en un joc amb el gos, sinó que hi ha una programació, avaluació i seguiment a darrere i que es fa una adaptació del contingut a treballar per poder aconseguir uns determinats beneficis (esmentats ja anteriorment).

També cal tenir present que es tracta d'un tipus d'intervenció que requereix d'un ésser viu. Per tant, s'ha de vetllar per la seva seguretat i benestar i s'ha de tenir en compte que no es pot "utilitzar" de manera abusiva sempre que es necessiti, així com també pot patir estrès o trobar-se malament, entre d'altres coses, i això pot comportar imprevistos a les sessions.

Finalment, cal fer referència a un fet rellevant per respondre a la pregunta de si és un bon recurs per a la inclusió. I és que partint tant de la recerca teòrica com de la pràctica, es podria afirmar que sí que ho és, ja que tothom parla dels beneficis que comporta i de les facilitats per portar-ho a terme. Això no obstant, quan analitzo la manera en com s'aplica l'EAA a l'aula a la pràctica, la gran majoria d'ocasions es fa només amb els infants amb discapacitat, i només de manera puntual amb tot l'alumnat. I, tot i que només les mestres del Joc de la Bola em van dir que havien observat més motivació i millors resultats només amb els infants amb discapacitat, la realitat és que tots ho acaben portant a terme d'aquesta manera.

Per tant, concloc el treball dient que l'EAA és un bon recurs per a la inclusió a l'aula, ja que s'han demostrat uns beneficis curriculars i personals per l'alumnat que n'és usuari. Això no obstant, donades les limitacions que encara apareixen al tractar-se d'una metodologia molt nova, a la pràctica les escoles i entitats són realistes i, al suposar actualment un cost i esforç elevat, redueixen l'alumnat que se'n pot beneficiar a aquell que en pot tenir més necessitat, que és l'alumnat amb discapacitat. Per tant, tot i ser una bona eina per atendre a tot l'alumnat, en aquests moments, pesen més els costos que suposa aplicar-ho a tothom, que no pas els beneficis, i això fa que s'apliqui però de manera reduïda. Per aquest motiu, considero que en un futur proper es podrà parlar d'aquesta com una eina totalment factible dins l'aula ordinària, però ara encara es troba amb algunes barreres a superar.

5.2. Limitacions

Abans de tot, dir que ha estat un treball amb el que he gaudit mentre el portava a terme, ja que és un tema que m'és d'interès, que per mi també era desconegut i que m'ha permès conèixer una nova metodologia d'ensenyament-aprenentatge.

Això no obstant, com he explicat al llarg del treball, l'EAA es tracta d'una metodologia bastant nova i això comporta dues dificultats de recerca: per una banda, no és fàcil tenir-hi accés, i per altra banda, hi ha molts estudiants com jo que hi estan interessats, per tant, hi ha molta demanda al respecte.

Per tant, puc dir que m'he trobat amb aquestes dues limitacions que han condicionat el resultat final del present treball. En referència a la primera, és la que m'ha suposat més canvi perquè la meva idea inicial era poder accedir a una o varies sessions d'EAA d'una de les escoles entrevistades i fer el seguiment d'algun alumne, tot analitzant quin era el seu progrés al llarg del programa. Això no obstant, i ja lligant-ho amb la segona limitació, al haver-hi moltes persones interessades en entrar a les sessions, les escoles no ho permeten (només en cas d'haver firmat un conveni, però s'ha de fer amb un temps d'antelació anterior al moment en què la Universitat ens aprova la proposta del treball). Per tant, ja abans d'iniciar el treball vaig haver de fer un canvi d'idea i treballar sobre un tema que m'era molt d'interès, com aquest, però sense poder tenir-hi un accés directe.

A més, degut també a l'excés de demanda en aquest tema, en algunes ocasions era difícil que els professionals em poguessin atendre, i més en el meu cas, que buscava entitats pioneres en aquesta educació com a eina per a la inclusió. Per tant, vaig necessitar constància i insistència per poder contactar amb referents de l'àmbit com els que apareixen en les entrevistes del mateix treball.

Tanmateix, tot i haver suposat un repte haver de canviar la idea del treball i insistir en algunes ocasions per poder contactar amb els professionals, considero que forma part de la recerca i estic satisfeta del meu procés d'aprenentatge i del resultat final.

5.3. Propostes de futur

La recerca que he fet al llarg d'aquest treball, tant teòrica com pràctica, considero que em pot ser útil a mi i a qualsevol altre mestre o persona que ho pugui ser en un futur, ja que és una metodologia nova i, com s'ha dit, un recurs més a tenir en compte per atendre a la diversitat.

A nivell personal, després d'haver conegut més aquesta metodologia i saber com ho he de fer per formar-me com a tècnica d'IAA, no descarto en un futur proper especialitzar-m'hi per poder-ho portar a terme a les aules.

Cal tenir en compte, que el que s'ha explicat en aquest treball són exemples que porten a terme diverses professionals, i que pot servir de base per agafar idees i modificar el que sigui necessari per adaptar-se a les necessitats de l'alumnat en cada cas. De la mateixa manera, considero que pot ser útil ja que probablement aquest tipus d'educació augmentarà encara més en els propers anys i pot servir com a document de consulta.

En definitiva, com a proposta de futur m'agradaria poder posar en pràctica aquest tipus d'educació, tenint en compte les recomanacions i exemples extrets de les professionals entrevistades i dels autors consultats en el marc teòric. Així com també, pretenc motivar als professionals de l'educació a portar a terme aquesta metodologia i potenciar cada vegada més la inclusió de tot l'alumnat dins l'aula ordinària.

5.4. Reflexió personal sobre la investigació en relació amb el grau

A nivell personal, m'ha agradat investigar sobre l'EAA, ja que és una metodologia de la que no ens havien parlat en cap assignatura del grau perquè encara és molt desconeguda. Això no obstant, sí que ens havien parlat d'alguns recursos d'atenció a la diversitat que també s'apliquen en aquest tipus d'educació, com la presència de dos mestres a l'aula, el treball cooperatiu entre l'alumnat o l'adaptació del contingut a treballar en funció dels objectius de cada alumne. Eines que m'han explicat com posen en pràctica a l'aula a través de l'EAA, i per tant, que posen de manifest la relació entre la teoria i la pràctica.

A diferència d'alguns dels meus companys doncs, que el seu Treball de Final de Grau els ha servit per aprofundir sobre temes que havíem tractat prèviament, en el meu cas m'ha permès conèixer una altra eina, un nou recurs per utilitzar dins l'aula. Per tant, considero que la realització d'aquest treball al final del grau és positiva perquè permet a cadascú buscar informació o aprofundir en aquells temes que li són de més interès i dels que en vol saber més abans d'exercir com a professional.

6. Bibliografia i Webgrafia

Ainscow, M. (2004). "Developing inclusive education systems: what are the levers for change?". *Manchester 1824. The University of Manchester*, p. 2-16.

Ainscow, M.; Booth, T. (2006). *Índex per a la inclusió* [en línia]: *Guia per a l'avaluació i millora de l'educació inclusiva*. Barcelona: ICE-UB i Generalitat de Catalunya. <<https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20Catalan.pdf>>. [Consulta: 28 de desembre de 2018].

Brelsford, V.; Meints, K.; Gee, N.; Pfeffer, K. (2017). "Animal-Assisted Interventions in the Classroom – A Systematic Review". *International Journal of Environmental Research and Public Health*, núm. 14(7), p.669.

Corson, S.; Corson, E. (1980). *Pet animals as nonverbal communication mediators in psychotherapy in institutional settings*. Dins: *Ethology and nonverbal communication in mental health*. Oxford: Pergamon Press, p. 83-110.

Corson, S; Corson, E.; Gwynne, P. (1995). *Pet-Facilitated Psychotherapy*. Dins: R.S Anderson. *Pet Animal and Society*. Londres: Bailliere- Tindall, p. 19-36.

Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, 19 d'octubre de 2017, núm. 7477

Decret Legislatiu 2/2008, de 15 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de protecció dels animals o de la Llei corresponent de cada Comunitat Autònoma, 17 d'abril de 2008, núm. 5113.

Escola Joc de la Bola [en línia]: *Educació Assistida amb Animals. Projecte: El gos de teràpia. Una nova oportunitat d'aprendre en un entorn ordinari*. <<http://jocdelabola.cat/ca/educacio/jocdelabola/productes/educacio-assistida-amb-animals/55098.html>>. [Consulta: 2 de febrer de 2019].

Fine, A.H. (2003). *Manual de terapia asistida por animales. Fundamentos teóricos y modelos prácticos*. Barcelona: Fundació Affinity.

Friedman, E.; Katcher, A.H; Thomas, S.A.; Lynch, J.J.; Messent, P.R. (1983). “Social interactions and blood pressure; the influence of animal companion”. *Journal of Nervous Mental Disease*, núm. 171, p. 461-465.

Fundació Affinity [en línia]: *Nuestros 30 años de historia están llenos de hitos importantes. Descúbrelos todos.* <<https://www.fundacion-affinity.org/la-fundacion/nuestra-historia>>. [Consulta: 10 de gener de 2019].

Garay, E. (2009). *Zooterapia* [en línia]: *Terapia Asistida con Animales.* <<http://www.colvema.org/PDF/1219Terapia.pdf>>. [Consulta: 14 de desembre de 2019].

Garcia, G. (2016). *CANVIS. Intervencions Assistides amb Animals* [en línia]: *Qui som? Què oferim?* <<http://canvisterapia.wixsite.com/canvisterapia/nosaltres>>. [Consulta: 17 de gener de 2019].

Gee, N.; Harris, S.; Johnson, K. (2007). “The role of therapy dogs in speed and accuracy to complete motor skills tasks for preschool children”, *Anthrozoos*, núm. 20(4), p. 375-386.

IAHAIO (2014 - 2018). International Association of Human-Animal Interaction Organizations. *The IAHAIO definitions for Animal Assisted Intervention and guidelines for wellness of animals involved in AAI* [en línia]: *Definitions.* IAHAIO. <http://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2018/04/iahaio_wp_updated-2018-final.pdf>. [Consulta: 11 d'octubre de 2018].

IlerKan [en línia]: *Associació IlerKan. Intervencions Assistides amb Animals.* <<https://ilerkan.wordpress.com>>. [Consulta: 19 de gener de 2019].

Katcher, A.; Segal, H.; Beck, A. (1984). “Comparison of contemplation and hipnosis for the reduction of anxiety and discomfort during dental surgery”, *American Journal of Clinical Hypnosis*, núm. 27, p. 14-21.

Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació, 16 de juliol de 2009, núm. 5422.

Martin, F.; Farnum, J. (2002). “Animal-Assisted Therapy for Children With Pervasive Developmental Disorders”. *Western Journal of Nursing Research*, vol. 24, núm. 6, p. 657-670.

- Martínez Abellán, R. (2008). “La terapia asistida por animales: una nueva perspectiva y línea de investigación en la atención a la diversidad”. *Indivisa. Boletín de Estudios e Investigación*, núm. 9, p. 117 – 143.
- Martínez, V. (2013). “Paradigmas de Investigación”. *Manual multimèdia para el desarrollo de Trabajos de investigación. Una visión desde la epistemología dialéctico crítica*, p. 1-10.
- Muntaner, J. (2010). “De la integración a la inclusión: un nuevo modelo educativo”. *25 Años de Integración Escolar en España*, p. 1-24.
- Muñoz, M.T.; Muñoz-Reja, I.; Evangelio, A. (2006). “Actividades Asistidas con Animales de compañía: una propuesta educativa diferente en la formación de maestros”. *International Journal of Developmental and Educational Psychology*, vol.1, núm.1, p. 147-157.
- Poresky, R. (1997). “Sex, childhood pets and young adults self-concept scores”. *Psychological Reports*, núm. 80, p. 371-377.
- Rodrigo, M.; Santaliestra, N.; Toré, L.; Muñoz, D.; Rodrigo, E.; Solé, M.; Bergadà, J. (2017). *La Educación Asistida con Animales como estrategia para mejorar la autonomía personal en alumnos con necesidades educativas especiales*. Lleida: Universitat Jaume I.
- Schwandt, T. (2000). “Three epistemological stances for qualitative inquiry”. *Investigación cualitativa en educación. Fundamentos y tradiciones*, p. 123.
- Serpell, J. (1981). “Childhood pets and their influence on adults’ attitudes”. *Psychological Reports*, núm. 49, p. 651-654.
- Solà Santesmases, J. (2009). “Els paradigmes científics en la investigació educativa i el model de camp psicològic”. *Temps d’Educació*, 37, p. 232-252.
- Stainback, S.B. (2001). “L’educació inclusiva: definició, context i motius”. *Suports* vol. 5, núm. 1, p. 18-25.

Wells, D. (2007). "Domestic dogs and human Health: An overview". *British Journal of Health Psychology*, núm. 12, p. 145-156.

Yin R.K. (1994). "The Case Study as a Research Strategy". Dins: Yin, R.K. *Case Study Research. Design and Methods*. London: Sage Publications, p. 1-53.

ANNEXOS

Annex I Fotografies de material d'EAA

A continuació es poden veure fotografies d'algun material que utilitza la Maria, mestra de l'escola Joan XXIII, de les Borges Blanques i tècnica d'IAA d'IlerKan a les sessions d'EAA que dirigeix. Les fotografies les vaig fer jo mateixa el dia que vam fer l'entrevista. A més, també es poden consultar fotografies d'algunes de les sessions d'EAA que porta a terme la Glòria, de CANVIS (fotografies que em va enviar ella dies després d'haver realitzat l'entrevista) i de l'espai i alguns materials que utilitzen a l'escola Joc de la Bola.

a) Material que utilitza la Maria a les sessions d'EAA

En aquest apartat es poden veure fotografies del material que utilitza la Maria a les sessions d'EAA. Com que aquestes fotografies les vaig fer jo mateixa el dia de l'entrevista a la Maria, que va venir amb les seves gosses de teràpia Neu i Nata, només se les veu a elles, i no hi ha cap infant. Però les activitats que es mostraran són les mateixes que es porten a terme a les sessions d'EAA.

En primer lloc, es poden veure alguns tipus d'activitats on els infants col·loquen premis a uns objectes i els gossos han d'utilitzar les seves habilitats per trobar-ho. Aquestes solen ser activitats de recompensa, tant pels infants com pels animals, per la feina ben feta.

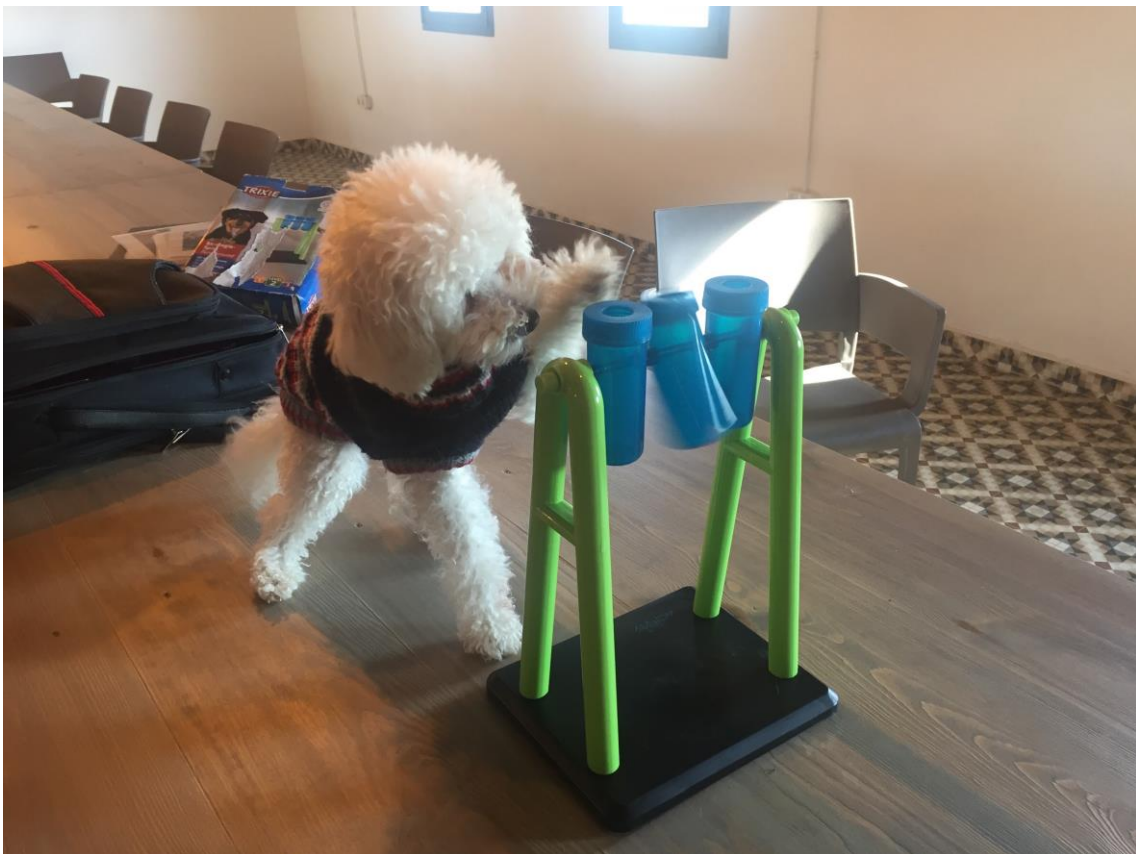

Figures 1, 2 i 3. La Maria amagant premis en un joc i la Neu buscant-los. Autora: Ivet Sucarrats

Figures 4 i 5. La Nata i la Neu, respectivament, buscant premis en una altra activitat. Autora: Ivet Sucarrats.

Figures 6 i 7. La Nata fent girar uns tubs perquè caigui el premi. Autora: Ivet Sucarrats.

Figures 8 i 9. La Nata i la Neu, respectivament, traient discs d'una activitat per fer caure els premis. Autora: Ivet Sucarrats.

A continuació hi ha la fotografia de diverses imatges que es treballen a l'aula (que porten els mateixos gossos als infants) per treballar la cura dels animals de companyia. Es poden veure imatges sobre la importància de portar l'animal a les revisions veterinàries pertinents, treure'l a passejar i alimentar-lo diàriament, netejar-lo regularment, no abandonar-lo o, fins i tot, aprendre a raspallar-li les dents. En aquest cas, els infants i la mestra parlen de cadascuna d'aquestes responsabilitats i, a continuació, en porten a terme algunes, com raspallar les dents a la Neu i la Nata. També parlen d'una funció molt important que fan els animals, com la de gos d'assistència per a les persones amb discapacitat, o fins i tot el que fan la Neu i la Nata d'anar a les escoles a ajudar als infants en el seu procés d'aprenentatge.

Figura 10. Imatges que utilitzen a les sessions d'EAA per treballar la cura dels animals de companyia. Autora: Ivet Sucarrats.

L'activitat que es pot veure a continuació consisteix en que els gossos porten uns pals amb uns patrons als infants, i aquests han d'assignar-los al lloc corresponent.

Figura 11. Activitat amb patrons i dos pals enganxats amb els patrons corresponents. Autora: Ivet Sucarrats.

La fotografia que es troba a continuació correspon a una activitat de fer seqüències. Permet treballar memòria a curt termini, atenció i memòria visual, entre d'altres. La mestra marca la seqüència que vol que els infants facin i aquests ho han d'anar a buscar a l'arnés de l'animal o el mateix gos els hi porta i després les han d'anar seguint.

Figura 12. Activitat de fer seqüències amb diferents imatges. Autora: Ivet Sucarrats.

Una altra activitat que porten a terme amb els infants per treballar aspectes com l'atenció, la memòria o la comunicació, correspon a quatre làmines amb situacions diferents i objectes que es troben en aquestes làmines. Els infants han de categoritzar, buscar on hi ha la imatge (tenint en compte que a vegades no és exactament el mateix dibuix). El gos, com en els casos anteriors, pot simplement estar a l'aula, portar el material a l'infant o portar-lo enganxat a l'arnés.

Figura 13. Fotografia de les quatre làmines amb espais diferents i objectes que s'hi troben. Autora: Ivet Sucarrats.

Un altre exemple d'activitat és el conegut joc del Tabú. En aquest cas, el gos aguanta amb la boca el paper on diu la paraula que ha de descriure l'infant i les paraules que no pot utilitzar per fer-ho. Aquesta activitat es pot fer per treballar qualsevol tema.

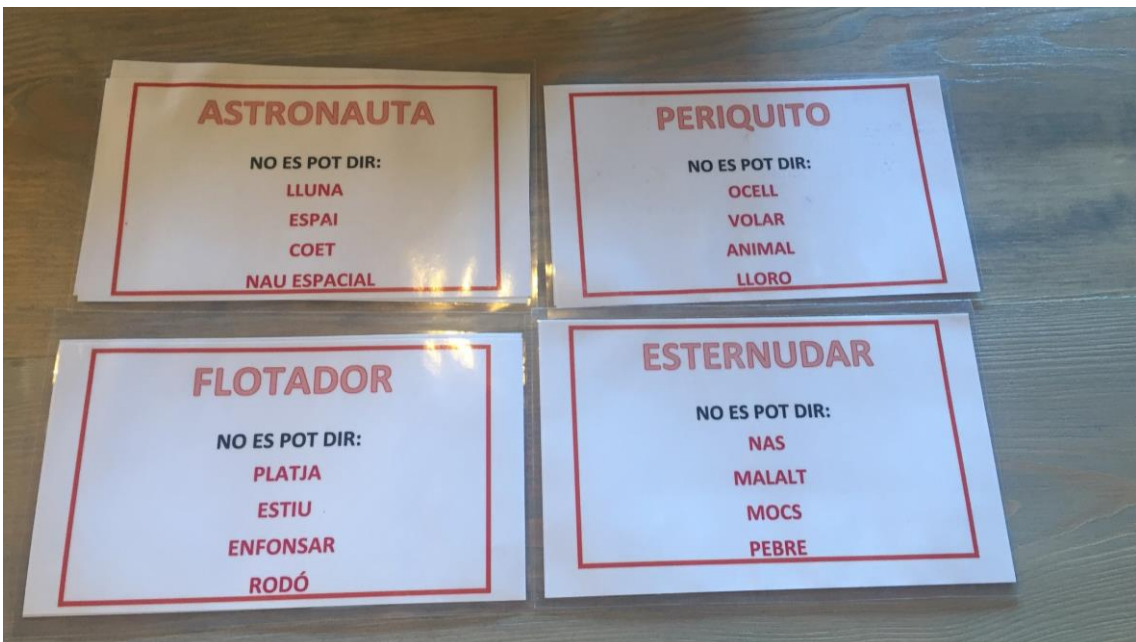

Figura 14. Quatre targetes del joc del Tabú. Autora: Ivet Sucarrats.

La Maria també utilitza diferents targetes, que el gos porta de manera aleatòria, i que serveix per parlar de com se senten els alumnes. Quan el gos en porta una, la llegeixen i

cadascú explica si se sent com diu la targeta o no. Aquesta activitat permet treballar aspectes com la comunicació o l'empatia, a més del contingut de cada targeta.

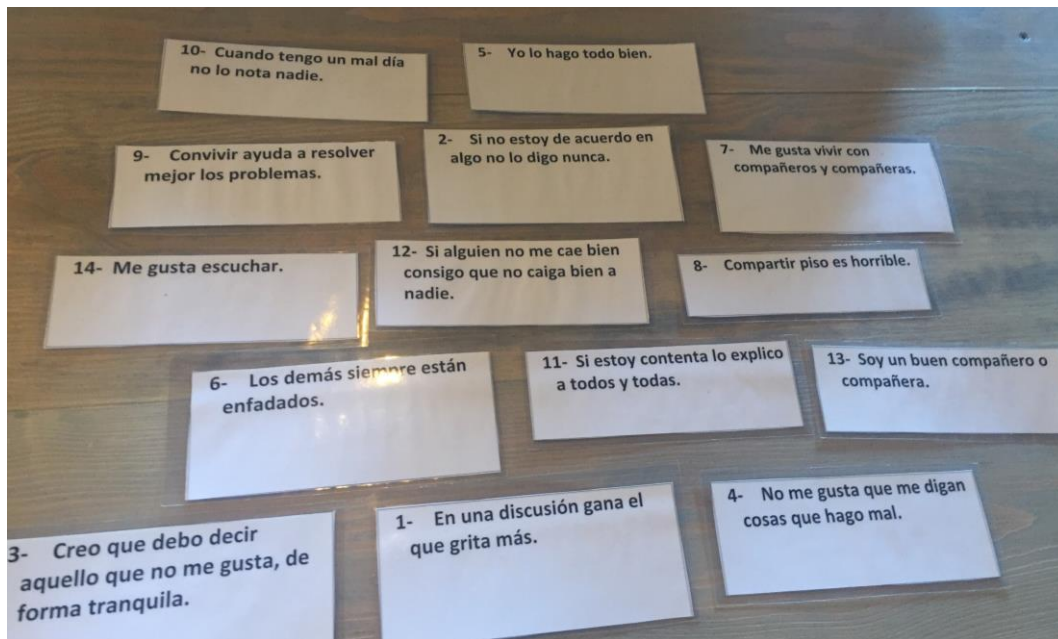

Figura 15. Targetes per parlar de diferents temes de conversa. Autora: Ivet Sucarrats.

Figura 16. Fotografia de la Neu, la Nata i jo el dia de l'entrevista a la Maria. Autora: Ivet Sucarrats (fotografiada per la tècnica en IAA entrevistada).

b) Material i desenvolupament de les sessions d'EAA a CANVIS

En aquest apartat es poden veure algunes de les fotografies que em va fer arribar la Glòria de CANVIS sobre com porta a terme diferents sessions d'Intervenció Assistida amb Animals. Cal dir, tanmateix, que com s'ha comentat al llarg del treball, ella no només treballa a les escoles, sinó que en moltes ocasions ho fa amb persones grans. Per aquest motiu, algunes de les fotografies que es poden veure seguidament són d'activitats realitzades amb persones grans, però aquestes mateixes les ha portat a terme amb infants quan ha anat a les escoles.

En primer lloc, es pot veure la Nuna, la gossa de teràpia que intervé a les sessions d'Educació Assistida amb Animals i altres intervencions que porta a terme. També es veuen fotografies de diferents activitats que es poden fer a la Nuna, ja sigui per conèixer millor com cuidar un gos, com rentar-li les dents, o raspallar-la, entre d'altres o utilitzar diferent material per interactuar amb ella.

Figura 17. La Nuna, gossa de teràpia, durant una sessió d'IAA. Autora: Gemma Garcia.

Figura 18. La Glòria mostrant la dentadura de la Nuna als usuaris de la sessió. Autora: Gemma Garcia.

Figura 19. Usuaris raspallant la Nuna. Autora: Gemma Garcia.

Figura 20. La Nuna amb unes anelles al coll. Autora: Gemma Garcia.

Figura 21. La Nuna amb un collaret que li han fet els usuaris. Autora: Gemma Garcia.

Figura 22. La Nuna porta un arnés i els usuaris hi posen i en treuen objectes. Autora: Gemma Garcia.

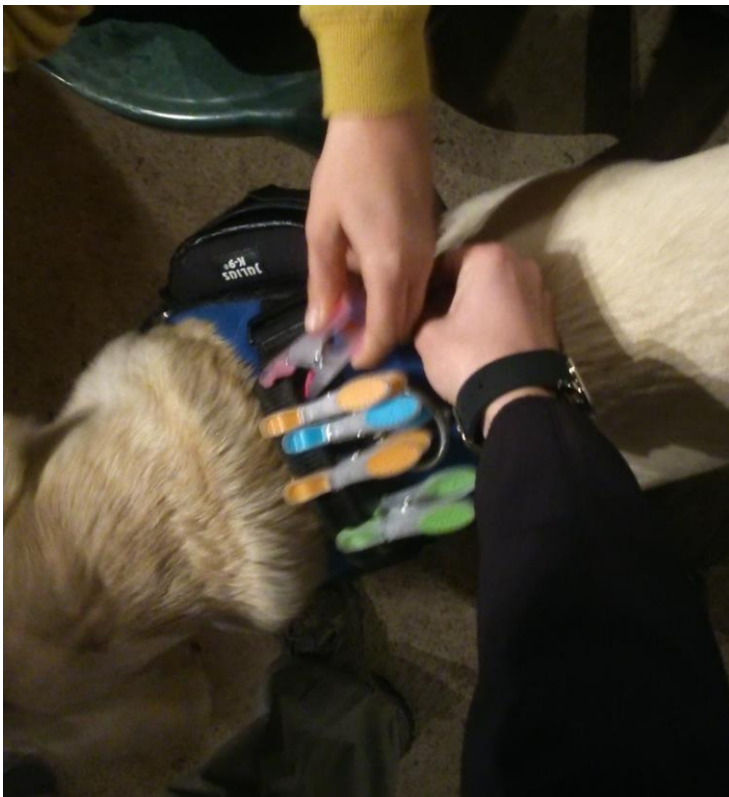

Figura 23. Usuaris col·locant pinces a l'arnés de la Nuna. Autora: Gemma Garcia.

Figura 24. La Nuna guarnida amb un collaret i un barret de Nadal. Autora: Gemma Garcia.

A més, també es pot indicar a la Nuna que sigui ella la que realitzi una determinada activitat, i que els usuaris, ja siguin infants o adults, en siguin espectadors o hi participin.

Figura 25. La Nuna fent un joc d'habilitat on ha de buscar un premi. Autora: Gemma Garcia.

Figura 26. La Nuna participant d'una activitat amb els infants. Autora: Gemma Garcia.

Figura 27. La Glòria i la Nuna en un circuit d'Agility, com el que preparen els usuaris. Autora: Gemma Garcia.

Finalment, es poden veure dues imatges d'uns materials que s'utilitzen a les aules i altres espais per treballar continguts curriculars, com poden ser les matemàtiques.

Figura 28. Material creat amb rotlles de paper higiènic i pals de metge per treballar les matemàtiques. Autora: Gemma Garcia.

Figura 29. Joc de l'oca canina, on depenent de la casella on es caigui s'ha de fer una activitat amb la Nuna o altra. Autora: Gemma Garcia.

c) Material que s'utilitza i espai on es duen a terme les sessions d'EAA a l'escola Joc de la Bola

A continuació es poden veure tres fotografies que vaig fer jo mateixa el dia de l'entrevista a les mestres de l'escola Joc de la Bola de Lleida. En aquestes es pot veure l'aula on porten a terme la majoria de sessions d'EAA (per fer-ho aparten les taules perquè hi hagi més espai) i algun del material que utilitzen amb els infants per establir les rutines d'allò que han fet o faran.

Figura 30. Aula de l'escola on porten a terme les sessions d'EAA. Autora: Ivet Sucarrats.

Figura 31. Graella amb material que poden utilitzar amb els gossos de teràpia. Autora: Ivet Sucarrats.

Figura 32. Plafons on hi ha les fotografies de la tècnica i el gos que han vingut aquell dia a la sessió, i els gossos que no han vingut. Autora: Ivet Sucarrats.

Annex II Transcripció de les entrevistes realitzades a les professionals

a) Fundació Affinity

Entrevista realitzada a la Paula, tècnica en IAA de la Fundació Affinity, el 28 de novembre de 2018.

1. Qui sou i a què us dediqueu?

Som la Fundació Affinity. Treballem per millorar el vincle entre les persones i els animals. Per una banda fem investigació, i per l'altra fem difusió i la implementació dels programes (acció social).

2. Quants anys fa que us dediqueu a això?

Des del 1987 (la fundació).

3. Com definiríeu l'Educació Assistida amb Animals (EAA)?

Fer servir animals com a recurs per treballar les dificultats que tenen els nens i nenes amb els que treballem.

4. Per què vau decidir oferir aquest servei?

Per millorar el vincle entre persones i animals. Des de fa uns anys que es fan investigacions a nivell mundial (Estats Units, Europa, etc.) sobre els beneficis que tenen els animals cap a les persones i vam decidir unir-nos-hi, seguint la línia dels nostres objectius com a Fundació.

5. Hi ha molta gent interessada en conèixer i/o aplicar l'EAA? Quina és la Intervenció amb animals que utilitzeu més? En quin àmbit (persones grans, persones amb malalties, etc.)?

Sí que hi ha moltes persones interessades, però després hi ha dificultats en portar-les a terme perquè a nivell econòmic s'ha de poder pagar un programa extra (professionals) i no tothom té aquests recursos. A més, si parlem d'escoles, no a tothom li agrada (als

nens i famílies), i amb els mestres passa el mateix, ja que potser un grup de mestres hi està interessat, però no tothom, ja que és un col·lectiu molt ampli.

Referent a l'àmbit d'aplicació, ho fem una mica tot. Ara hi ha un *boom* amb les persones grans, juntament amb salut mental, però s'està obrint cap a altres camps, com ara les escoles. Per tant, lo de les escoles és molt nou, i en moltes ocasions es fa com a extraescolar.

I hi ha alguna escola on ho feu com a extraescolar, sinó dins l'aula per tots els infants?

Sí, a més d'una. Una escola amb la que ho fem com a part del currículum escolar és la *Lleó XIII*, de Barcelona. L'any passat ho fèiem amb els alumnes de 3r d'ESO i ho vam incloure dins l'assignatura d'emprenedoria: treballàvem valors i aptituds personals i, en veure l'èxit, aquest any ho hem ampliat a un grup de 6è de Primària. En el cas dels de Primària es fa a l'hora de tutoria (1 hora a la setmana) i, per tal de reduir la ràtio, s'ha partit el grup en dos, de manera que es farà un trimestre amb cada grup.

6. Quines característiques ha de complir un gos/gossa per poder fer EAA?

S'ha de tractar d'un gos que per naturalesa sigui sociable; que li agradi el contacte amb les persones; que no sigui reactiu; que tingui interès pel menjar; que li agradi treballar; que sigui un gos segur, és a dir, que no sigui poruc, i que davant les situacions d'estrès que es puguin donar dins la sessió es pugui recuperar ràpidament.

7. Teniu en compte requisits de benestar animal? Quins?

Sí, sempre. És una de les premisses de la nostra Fundació. A totes les sessions, el primer que es fa és mirar que el gos estigui còmode i abans es para la sessió que no pas seguir a qualsevol preu. Per aquest motiu comentàvem també que no tots els gossos serveixen per fer aquestes tasques.

8. Quines característiques ha de tenir un infant per poder ser atès amb EAA?

Ha de complir amb dues premisses:

- Que no tingui una al·lèrgia exagerada als gossos.

- Que no hi tingui fòbia. Si té fòbia i l'objectiu passa per treballar aquesta fòbia ho treballarem i sinó simplement aquell infant no treballa amb el gos. No obstant, s'ha de diferenciar "fòbia" de "respecte perquè no he estat mai amb un gos". Els nens que hi tenen respecte ho van treballant amb diferents gossos.

Per sort, en els grups d'infants encara no ens hem trobat amb algun cas de fòbia cap el gos, només en casos individuals. Sí que ens hem trobat, en canvi, amb casos de reticència cap a l'animal, però a mesura que passen els dies s'hi acaben acostumant.

9. Consideres que l'EAA és un bon recurs com a inclusió per a tot l'alumnat dins una aula?

Sí, molt. És un recurs molt potent per treballar moltes coses perquè el focus d'atenció va cap el gos. Pots fer moltes coses. Els beneficis d'un gos són brutals, sempre i quan l'infant no hi tingui fòbia.

10. Com ho feu per atendre al mateix moment a diferents infants amb Necessitats Educatives Especials diferents?

Proposem activitats i les adequem a les diferents necessitats. Si hi ha un nen amb moltes dificultats plantegem activitats en equip o en parelles i si són molt exagerades el tècnic està amb ell o ella.

A més, valorem les necessitats de cada grup i en funció de les necessitats adaptem la ràtio. La majoria de vegades hi ha entre 10 i 14 infants, però els alumnes amb TEAH o altres discapacitats en algunes ocasions tenen una ràtio de 1-1 o 2-1.

11. Consideres que aporta beneficis als nens i nenes que se'ls aplica? Quins?

Sí, molts:

- Beneficis fisiològics: simplement per estar en contacte amb el gos, el cos genera cortisol i endorfines (hormones de la felicitat) i disminueixen les hormones que tenen a veure amb l'estrès.

- Per altra banda, un gos dona molta seguretat per poder parlar a classe, per poder exposar-te als altres, etc.
- A més, el focus està dirigit al gos i pots parlar a través del gos, per tant, hi ha un punt en comú que uneix a tothom.
- I per aconseguir una activitat amb el gos no pensen tant amb lo seu i poden mantenir el control cap a l'activitat, han de prestar atenció. Com que són gossos ensinistrats de seguida obeeixen i això fa que augmenti l'autoestima.

12. Em podríeu explicar una activitat que porteu a terme d'EAA?

- Circuits d'*agility* amb el gos, on per equips, els nens i nenes fan d'obstacles i han d'anar passant amb el gos.
- També treballen l'ensinistrament del gos, ensenyant-li trucs perquè faci coses, etc.

13. Com planifiqueu les activitats?

Des de l'escola ens diuen els objectius que volen treballar i ens parlen del perfil del grup de nens i nenes. A partir d'aquí, dissenyem les activitats que poden ajustar-se més. Això ho fem amb un equip format per una psicòloga, una educadora i una pedagoga. De totes maneres, quan comença el programa, les activitats i objectius poden variar en funció de les necessitats.

14. Quin material utilitzeu per fer les sessions?

Utilitzem material molt variat, depenent de l'activitat de cada moment: clickers (interruptors que els gossos associen amb el premi), premis, el material d'*agility*, mocadors per tapar els ulls i treballar la confiança, etc.

15. En quin espai feu les sessions?

A l'aula (on no hi hagi ni cadires ni taules) o al gimnàs.

16. Quina durada té una sessió? I quin interval de temps passa entre una sessió i altra?

Cada sessió dura 1 hora i es fa un cop a la setmana.

17. Quantes persones hi ha a l'aula durant la sessió? Quina titulació han de tenir?

Durant la sessió, mínim hi ha un tècnic i el tutor o tutora de l'aula o persona referent del grup o l'escola. Però a més, depenent de l'activitat intentem que vinguin més persones.

Els tècnics han de ser professionals de l'educació o de la salut (psicòleg, educador social, pedagog, etc.).

18. Em podries dir algunes limitacions de l'EAA?

Algunes de les limitacions que ens trobem són:

- Que les escoles puguin veure els beneficis que inclou treballar aspectes del currículum amb un gos.
- Conscienciar l'equip de mestres sobre aquest tema.
- El cost econòmic que implica aquest tipus de programes
- La feina que s'ha de fer des de l'escola abans i després, ja que els mestres han d'avaluar i donar continuïtat amb el que nosaltres hem treballat per tal que no sigui un *bolet* que no té res a veure amb el que es fa a l'escola, i a més aquests s'han d'anar comunicant amb *Affinity* per fer el seguiment.
- La comunicació amb els pares per explicar que els gossos no venen a passar-s'ho bé, sinó que forma part de l'aprenentatge.

b) CANVIS. Intervencions Assistides amb Gossos

Entrevista realitzada a la Glòria, tècnica en IAA, el 3 de gener de 2019.

1. Qui sou i a què us dediqueu?

Canvis. Intervencions Assistides amb Gossos. Som la Glòria i la Nuna.

Pots consultar la web que explica la formació que tinc:
<http://canvisterapia.wixsite.com/canvisterapia/nosaltres>

Fem Intervencions assistides amb Gossos (IAG), sobretot, Teràpia i Educació (TAG i EAG). A la web també tens l'apartat de serveis que explica la nomenclatura:
<http://canvisterapia.wixsite.com/canvisterapia/serveis>

El que hem treballat més és:

- Educació emocional amb infants
- Educació emocional amb adults en centres d'addiccions
- Estimulació cognitiva amb gent gran a residències i centres de dia.

Sóc educadora social, vaig fer el curs amb CTAC de tècnica i experta. En teoria el tècnic en Intervencions Assistides amb Animals, o amb gos en aquest cas, és el del maneig del gos, s'ocupa més del gos i evidentment també del nen o del grup classe o de qui sigui.

Hi ha sessions que sóc jo sola, faig de tècnica i experta. Jo tinc la ràtio de com a molt 10 infants, però depèn. Però l'ideal, per exemple, en una USEE seria 5 o 6. A vegades també fem una sessió amb el grup classe, on a vegades hi ha algun nen/a amb NEE, llavors et centres amb els objectius que tens amb aquell infant però dins el grup. Això sí que es fa, però no hi ha molts casos. És difícil que et deixin entrar el gos a l'escola, però fer una sessió amb el grup classe tampoc és molt difícil.

En una ocasió vaig anar a una escola, no hi havia cap infant amb Necessitat Educativa Especial, per tant, el tema d'inclusió no te'l puc explicar massa perquè no m'hi he trobat, però això no vol dir que hi hagi necessitats emocionals i que ho puguis treballar a la classe. No cal que hi hagi cap infant amb discapacitat. Jo penso que com que cada

infant té el seu objectiu, si saps que a aquell li falta això o allò o altre, o potenciar alguna cosa en concret, et centres en allò amb aquell infant.

Ho fem dependent de l'exercici. Per exemple, una sessió que es fa bastant sovint amb grups bastant grans és el de construir el circuit d'agility. El construeixen els nens, tu els pots anar ajudant. Primer, treballes la motivació perquè després ho faran amb el gos i també treballes la comunicació, el treball en equip, etc. Llavors clar, si tu saps que aquell nen o nena està més exclòs de la classe o que li costa més, doncs tu o la mestra aniràs allà, intentaràs que faci una cosa concreta. És dinamitzar una mica la sessió segons el que tu vegis.

Jo veig fàcil treballar continguts curriculars a través del gos, a veure res és fàcil, però per exemple les matemàtiques, ara em ve un exercici d'agafar rotlles de paper higiènic, poses un número, retalles una mica el rotlle, fas com un pont i que hagin de tirar el pinso dins el rotlle i encertar-lo a dins. I a mesura que van encertant van sumant o restant, el que sigui. El gos està per allà, a cada número hi pot estar associat una habilitat amb el gos o fer alguna cosa amb el gos, com pot ser raspallar-lo, explicar-li una història, llegir-li una part del conte que t'hagi agradat molt en aquell moment...

Lo que és el gos és la motivació, no és un circ. És la motivació, és a dir, hi ha un gos, em motiva perquè sé que si faig això després podré tocar el gos, tindrè un vincle, etc.

2. Quants anys fa que us dediqueu a això?

Farà 4 anys.

No només em dedico a les IAG. Sóc administrativa des de fa molts anys. De fet, ara deixo les IAG, per mi és un més a més, perquè és el que m'agrada però és difícil el mercat laboral. A més, a la feina d'administrativa tinc més responsabilitat i m'obliga a escollir.

És molt difícil entrar als llocs aquí, si baixes cap a Barcelona ja no. A part, tinc una altra empresa que és familiar, hi ha molta càrrega i és més segur. Això és com a més a més.

3. Com definiries l'Educació Assistida amb Animals (EAA)?

Sessions amb objectius educatius, dinamitzades per un professional de l'educació i una tècnica en IAG amb l'ajuda del gos d'intervencions que ajuden a aconseguir els objectius d'una manera més amena i divertida, sobretot a través del joc.

Sempre és com a través del joc i la motivació aconseguen fer alguna cosa amb el gos.

4. Per què vau decidir oferir aquest servei?

Vaig observar que s'aconseguien molts beneficis a l'hora de treballar amb l'ajuda d'un gos. Pots veure els beneficis a la web també.

Jo sempre he tingut gos i sé que aporten aspectes molt positius. Si a sobre eduques el gos per fer la feina i pot aportar beneficis a altres persones amb uns objectius concrets i una bona planificació, "això no té preu".

Ho poso entre cometes, perquè sí que en té de preu, i es una de les barreres a entrar a treballar als llocs.

Vaig veure que hi havia molts beneficis amb gent gran i sobretot amb nens petits, que és on es fa més. Veus un somriure a les cares, una motivació extra que no aconseguixes tu sola, com a mestra, com a psicòloga. Hi ha una motivació que et dona l'animal. Aquest animal és un ésser viu que, per exemple, a l'última sessió que vaig fer amb nens vaig veure que la Nuna tenia una dia nerviós, ho vaig fer juntament amb dues psicòlogues i vam aprofitar això per explicar que és un ésser viu, que nosaltres també tenim un dia trist, un dia més actiu, i ho vam aprofitar per tractar les emocions.

Vulguis o no, no t'agrada que aquell dia el gos no tingui ganes de treballar, però també et pots trobar que el gos no es trobi bé, que hagi passat alguna cosa i hagi d'anar al veterinari, etc. I com que jo només tinc una gossa, això també limita molt. El tamany del gos també limita molt, a vegades si trobes a algú que pot tenir por és millor un gos petit, diuen que millor que no sigui negre, això ja... però jo he vist gossos negres de teràpia i cap problema. A la que la persona fa el vincle amb el gos ja està.

5. Hi ha molta gent interessada en conèixer i/o aplicar l'EAA? Quina és la Intervenció amb animals que utilitzeu més? En quin àmbit (persones grans, persones amb malalties, etc.)?

Com deia, les IAG comencen a ser molt conegudes al nostre país, però falta reconeixement a tots els nivells. Falta regular-ho a nivell de normatives, de lleis, de formacions, de coneixement...

És una disciplina molt jove, que molts es poden pensar que portant al seu gos molt tranquil i social ja poden treballar fent IAG i no és així. Hi ha tota una formació a darrera, no només com a professional de l'educació o de la salut, sinó com a tècnic en IAG per saber manejar el gos. Has de conèixer molt bé el teu recurs laboral, és el teu company de feina, un ésser viu. Hi ha tota una ètica darrera.

Penso que on s'estan aplicant més o on es poden veure més beneficis és amb infants amb TEA i gent gran. Però justament a mi m'agrada treballar amb adults o joves adolescents amb problemes d'addiccions.

Vaig començar molt amb gent gran, hi ha molt interès perquè sobretot amb persones amb demències molt avançades, pocs estímuls troben les auxiliars i una alternativa és el gos, que és un estímul de més. Jo me'n recordo un cas d'una residència de gent gran, una dona que sempre estava molt trista, molt apagada i no parlava mai amb ningú i sempre renegava i quan venia la Nuna, focalitzava tota l'atenció amb la Nuna. Li agradava molt que la llepés. Normalment no es deixa que es llepi, però en aquell cas era un estímul molt clar, reaccionava molt quan la Nuna hi anava, la llepava i després focalitzava l'atenció i buscava això i jo ho deixava. Inclús va arribar un dia que la Nuna no la va llepar i va dir "què passa?", "per què no em diu res?"...

Sobretot amb gent gran, amb nens petits a través del joc i amb sessions de psicologia, que és amb un nen en concret o amb grups petits.

Hi ha més gent interessada en conèixer-ho que en aplicar-ho. Molts llocs et diuen que ho volen provar unes quantes sessions. De fet, jo vaig començar regalant dos mesos de sessions perquè ho coneguessin, però quan arribava l'hora de la veritat, presentaves el pressupost i et deien "de moment no hi ha diners...". O sigui, interès sempre n'hi ha, o

inclús hi ha alguns llocs d'aquí la comarca que em deien “primer provem-ho i després ja veurem”.

El preu són 40€ la sessió d'una hora. L'escola paga 40€ l'hora i llavors ja es reparteix entre els infants. Jo perquè sóc jo sola i ho puc adaptar. Jo per exemple, si ho faig tot a un lloc i tinc un nen 15 minuts, un altre nen 15 minuts, etc. Són 10 € 15 minuts, però jo estic una hora allà. Si són 4 nens, que és una atenció més individualitzada, que són 15 minuts, també s'ha de tenir en compte l'atenció del nen, que no dura una hora.

Qui ho paga? Això depèn de cada cas, a vegades és l'AMPA qui assumeix el cost, inclús en algun cas les famílies, això depèn. Hi ha tanta diversitat.

Aquí a Vic encara no he anat a cap escola. Vaig provar d'anar a l'escola Estel i no van voler perquè tenen una mala experiència amb altra gent i van dir que els de l'AMPA estaven espantats amb el que va passar. Jo penso que els aniria bé. A nivell curricular jo tenia moltes ganes de fer-ho amb ells, tema llegir, tema matemàtiques, tema escriure una carta al gos, que aquí també hi ha molta càrrega emocional. Moltes vegades escrius alguna cosa al gos que no diries en veu alta. De fet a Affinity hi ha un documental que diu que diem moltes vegades “t'estimo” al gos, i en canvi, a moltes persones del nostre entorn no els hi diem mai. Aquest és l'avantatge dels animals perquè saps que no et jutjaran o que simplement absorbeixen l'efecte, ho treus. També la manera en com un nen tracta als animals ja t'està dient com està ell emocionalment. Per exemple, un nen que tracta amb agressivitat un gos, t'està dient que té una necessitat afectiva, que no hi ha gaire afecte a la seva família.

6. Quines característiques ha de complir un gos/gossa per poder fer EAA?

Actualment, tot i no està del tot regulat, hi ha associacions que fan examen de gos de teràpia (o gos d'intervencions o de recolzament).

Tot i això, si que es té clar que un gos d'intervencions ha de tenir:

- Excel·lent obediència bàsica i habilitats
- Revisions veterinàries periòdiques
- Bona presència física
- Bona gestió de l'estrès
- Fiabilitat: Saber com es comportarà el gos davant de diferents situacions

- Possibilitat de preveure: Probabilitat de comportament esperat alta en diferents situacions
- Control de la situació: Consisteix en controlar i reorientar un comportament davant un estímul o situació
- Adequació a cada persona, col·lectiu i/o espai
- Capacitat d'inspirar confiança

Bàsicament és això perquè et pots trobar que sobretot en aquests casos d'infants amb agressivitat, el gos no pot reaccionar. Llavors clar, jo per exemple, quan la Nuna era petita la pessigava una mica perquè s'acostumés, però no fent-li mal, sinó perquè pensés que és típic.

Actualment, que jo sàpiga, encara no hi ha cap requisit per ser gos de teràpia. Tal com els gossos d'assistència, de guia de cecs sí que han de passar un examen i està regulat per llei, un gos de teràpia, que jo sàpiga encara no. Sí que és veritat que hi ha associacions que tenen alguna cosa, però que jo sàpiga no està regulat. Ha de complir aquests requisits. Hi ha llocs que m'han dit “jo puc portar el meu gos que sé que és tranquil, que sé que no farà res, que és social, etc.”, però jo els dic que tampoc ens podem passar perquè ha de tenir una obediència, ha d'estar educat una mica per fer aquest treball, li ha d'agradar... perquè hi ha gossos que no els agrada. S'ha de tenir en compte que tant el gos, com el tècnic, com la persona atesa han d'estar bé. Si tu veus que el gos no està còmode, aquell gos potser està millor anant a passejar, jugant amb ell i ja està, no treballant. És una mica l'ètica, el codi deontològic.

7. Teniu en compte requisits de benestar animal? Quins?

Primordial el benestar de l'animal. Si s'ha d'anul·lar sessió o finalitzar una sessió abans es fa i no hi ha volta de full.

És una cosa que es té molt en compte sobretot en la formació com a tècnic. Tu has de tenir en compte la teva eina de treball, que és un ésser viu, que no és un objecte. És un gos, un ésser viu, que té emocions, que es pot sentir bé o malament i és primordial. Ha d'estar al 100%. Jo per exemple, una vegada, justament abans d'anar a fer una sessió, se li va ficar una espiga al nas i la van haver d'adormir i faltaven dues hores per anar a fer la sessió i ella no estava del tot desperta. Jo vaig preguntar al veterinari si podia fer la sessió, però tu com a tècnica, com a propietària del gos, ja veus si està bé o no. Has de

pensar tu què faries si acabes de sortir d'una operació, la portes a exigir-li unes coses? I no ho vaig fer. Clar, fa ràbia, però és el que hi ha. Jo a vegades tinc mal de panxa, tinc mal de cap, tinc no sé què i no puc anar a treballar, doncs el gos igual. Llavors, el codi, com en tot, són bones pràctiques professionals, no hi ha més.

Si una sessió dura entre 45 i 60 minuts, si n'has de fer una altra tot seguit, necessita un descans. És com nosaltres, no pots estar allà "a tope" dues hores seguides, és impossible.

Jo treballo amb premi, però depèn també, perquè a vegades és una de les qüestions de control d'estímuls que s'ha d'entrenar quan són petits. Aquests gossos, sobretot els labradors, són molt golafres, i a vegades el premi els pot despistar, però això és una cosa que treballes des de petita i en teoria hi ha d'haver aquest control. La Nuna ara té cinc anys, acabats de fer. Ara està a la flor de la vida. A mi m'agrada treballar amb premis, mai treballem amb càstigs. Primer perquè et pots trobar que en una sessió algú li faci mal i ella interpreti que ha fet alguna cosa malament, i a més, ha de treballar a gust. Jo estic a favor de l'educació positiva amb tot, amb persones, amb gossos, amb altres animals, etc. Qui diu premi de menjar, diu premi de carícia, de joc... és a dir, no només és menjar. Però amb premi sempre, sempre hi ha una carícia, que ja és una mostra d'efecte, que ja ho treballes amb les persones amb qui estàs, amb joc... és a dir, que el gos s'ho passi bé, ha de gaudir.

8. Quines característiques ha de tenir un infant per poder ser atès amb EAA?

Jo penso que tothom pot ser persona atesa de les IAG i, per tant, de les EAG. L'únic que s'ha de tenir clar és quin objectiu s'ha de treballar i a partir d'aquí pensar amb el com.

Les IAG no exclouen. Els gossos no etiqueten, no jutgen, això ho fem les persones.

Per tant, jo penso que tothom perquè qui té un gos a casa sap els beneficis que et pot aportar un gos en una casa, des d'activitat física, fins a demostració d'afecte... a més a més, si tens alguna necessitat emocional o física és més clar.

9. Consideres que l'EAA és un bon recurs com a inclusió per a tot l'alumnat dins una aula?

Com he dit anteriorment, el gos és un bon recurs per a la inclusió i on es pot treballar aspectes sobre la inclusió. Els gossos no jutgen, sinó que inclouen. És així, de fet jo sóc més partidària d'incloure, no tenim perquè apartar. Si treballem des de l'exclusió no estem treballant amb la totalitat, en totes les dimensions de la persona. Si aquell nen o nena té una necessitat emocional, no ho faràs de manera exclosa no ho faràs amb una sessió individual. Potser al principi sí, per fer un contacte individual, però després amb grup, si t'interessa la comunicació, la interacció amb els companys, per treballar l'empatia...

Faig moltes sessions de cohesió, treball en equip... en el centre d'addiccions el que fem és un exercici de control d'estímuls, utilitzem molt la metàfora. És a dir, és un centre d'addicció, per tant, són addictes a una cosa o substància i el que fem és el túnel dels estímuls, on la Nuna té menjar, té jocs... i ella ha d'anar passant, la persona guia la Nuna i primer exerceix control sobre el gos, quan la persona no té autocontrol, i això els serveix per veure's reflectits. La persona guia el gos i l'ajuda a que no pot agafar les coses i van fent aquests passos. El que fem és la metàfora "com us sentiu vosaltres quan..." i a mesura que van passant, cada vegada hi ha menys control sobre l'altre, sinó que la gossa, en aquest cas la Nuna cada vegada té més control sobre sí mateixa i ja no fa cas als estímuls. Llavors és això, passar del control a l'autocontrol, i a partir d'això treballem l'empatia: "com se sent la Nuna passant per aquí? Primer està molt nerviosa, ara més còmoda, ara molt més còmoda...". Tu amb la veu, dinamitzant i parlant, el que fas és fer preguntes perquè treballin l'empatia, i això es pot fer igual adaptat amb nens.

10. Com ho feu per atendre al mateix moment a diferents infants amb Necessitats Educatives Especials diferents?

Personalment, tinc una ràtio de 10 persones màxim per gos. I disminueix la ràtio si les característiques del grup ho demanen. Prioritzo la qualitat, davant la quantitat.

En cada sessió, cada persona té o ha de tenir el seu moment amb el gos per crear el vincle. Ja no només crear el vincle, sinó enfortir-lo i mantenir-lo. Fer créixer una relació de confiança, que motivi.

Per atendre la diversitat, per això tenim la ràtio tan petita perquè cada persona pugui crear el vincle amb l'animal. Per mi, cada persona ha de tenir el seu moment amb el gos, siguin tres persones alhora que estan raspallant el gos... però totes tenen el seu moment perquè no és el gos qui treballa, sinó la persona. Llavors el que has de dir és "Pepito...", tu que saps quins objectius tens amb aquell, intentes anar-li preguntant coses o insistint amb aquelles coses que creus que... Per exemple, amb gent gran, me'n recordo que hi havia una dona que havia de treballar molt la mobilitat de la mà dreta i una altra amb la que no era el mateix treball, doncs jo li deia "ara la raspalles una mica amb l'esquerra (que és la que li va bé), però després la Nuna vol que li raspallis amb la dreta". Llavors va venir molt bé perquè just la Nuna li va tocar la mà dreta i ja tens aquell moment amb aquella persona, i amb l'altra dona, que simplement treballes l'estímul perquè té una demència més avançada, si pots aconseguir que li raspalli una mica la cua, doncs ja està. No li diràs "canvia de mà" perquè no és el seu objectiu, doncs això adaptat amb nens.

11. Consideres que aporta beneficis als nens i nenes que se'ls aplica? Quins?

Sí, però sobretot aporta motivació, gràcies al vincle que creen animal i persona.

És que és la motivació i a partir d'aquí és on realment hi ha els altres beneficis, segons els objectius. Indubtablement aporten beneficis. El que és difícil és quan no pots arribar a crear aquest vincle, és lo primordial. Si no hi ha vincle, si passa el gos i no passa res, aquí tens els treball. Hi ha nens que no volen perquè tenen por, que al final a base de treball s'aconsegueix. De vegades veus que hi ha "allò", que dius "Bueno ja hem guanyat algo", però el primer, abans dels objectius acadèmics és el vincle. Sense vincle no hi ha motivació i sense motivació no hi ha aprenentatge, no hi ha beneficis, no hi ha res. T'ha de moure.

12. Em podríeu explicar una activitat que porteu a terme d'EAA?

Tot depèn dels objectius. Si és merament d'oci, una de les activitats pot ser agility, una altra pot ser "el bolso o la maleta del pinso", que també es fa amb rotlles de paper higiènic, fas com un cinturó, fas la manualitat, poses pinso a dins i es fiquen tots d'esquena i es posen a ballar. El pinso cau i el gos va recollint el menjar, etc. Això és més d'oci, a part que també pots treballar la manipulació.

Per treballar algun objectiu acadèmic, per exemple, pot agafar una diana i hi pots posar números, colors, etc. i a partir d'aquí ho pots utilitzar. Per exemple, el color vermell està relacionat amb les matemàtiques, hi ha una operació, l'has de resoldre, si ho fas bé tens un premi que li donaràs a la Nuna, etc. O la raspallaràs, amb alguna habilitat, etc. El groc està més associat a la llengua (català, castellà o anglès) i a partir d'aquí "digues o escriu alguna frase...", dependrà de si fas faltes o no... És el que et deia, també és dinamitzar-ho tot. Es pot fer a partir de qualsevol objectiu educatiu.

Pots fer associacions, hi ha pitralls de treball dels gossos que hi pot haver botons, cremalleres, a dins hi pot haver operacions o simplement tenir un foli, una làmina amb diferents colors i buscar-ho en el pitrall del gos i enganxar-hi alguna cosa... després comptar quants encerts i vincular-ho amb alguna cosa positiva. Per tant, és treballar la motivació i el vincle amb el gos.

En el joc de l'oca, on cada casella és una acció, tant pot ser que el gos sostingui totes les frases que fem, pot fer de mitjà, o a vegades és simplement la seva presència, no és tant què fa el gos. Per exemple, fer una redacció o el que sigui. La mestra sap què toca treballar a nivell curricular i jo no ho sé, per tant, ho hem de parlar.

13. Com planifiqueu les activitats?

Reunions professionals. Pactem un dia de reunió, fas una planificació en funció del currículum de l'escola i a partir d'aquí jo sé que vols treballar unes coses en concret i et proposo les activitats. A partir d'aquí, tu que coneixes més els nens perquè hi ets cada dia, em dius "fixa't més amb això o amb allò", és un treball en equip.

L'avaluació és molt important, tot i que no sempre es fa. Jo sempre ho he intentat, tot i que no sempre s'aconsegueix. En principi, tant a la reunió inicial per marcar els objectius, per marcar les activitats... després, en teoria, hi hauria d'haver una avaluació al mig per revalorar els objectius de classe o dels nens i després al final.

S'aconsella que les sessions durin almenys mig any, un cop per setmana. Per tal que s'estableixi el vincle, es treballin els objectius, etc. i això és temps. Moltes peticions són de "vine a fer una sessió". Amb una sessió ja fas, però no pots avaluar bé, no pots fer una avaluació de procés o de projecte.

En total, les sessions que pots fer és depenent de si tens un gos o dos... tu coneixes el teu gos i saps quantes hores pots treballar o no. No es tracta d'explotar el gos. Més o menys, quatre hores al dia, com a molt. Jo ho faig cada dia, si té les seves sortides de passeig. Clar, una sessió té la seva sortida d'abans, la seva sortida de després... per desestressar-se. No el pots explotar, jo he vist casos de dir "aquest gos petarà". Segur que hi ha casos de gossos que estan explotats. A mi ningú em ve a controlar. No hi ha regulació encara, s'està creixent i s'està a punt de fer.

Per considerar-se intervenció tu has de tenir la teva intervenció, el gos ha de tenir la seva, i a part, hi ha d'haver la planificació del projecte que vols aplicar. Sinó qualsevol ho podria fer. Jo sóc autònoma.

14. Quin material utilitzeu per fer les sessions?

De tot: una diana, números, colors, làmines, pitralls, botons, cremallers, el joc de l'oca canina (a cada casella has de fer una prova, pot fer una prova de cohesió, pot ser una prova de llengua...), piràmides de colors, oueres (van contant els pinsos), collars (identificar els objectes relacionats amb el gos)...

15. En quin espai feu les sessions?

Pot ser interior o exterior i individual o grupal.

Cal tenir en compte si hi ha gats o no. Com reacciona el gos amb els gats... vull dir a vegades, encara que estiguin entrenats per control d'estímul, si és exterior controles menys els estímuls, si és a dins els controles més... però sempre ha de ser una mica espaiós perquè no hi hagi risc de caigudes de persones. Que el gos també es pugui moure còmodament, espai de mobilitat...

16. Quina durada té una sessió? I quin interval de temps passa entre una sessió i altra?

Ideal 45-50 minuts

Si les sessions duren 90 minuts, hi ha d'haver descans de 10-15 minuts.

També depèn del gos, com l'observes i com se gestiona l'estrès.

17. Quantes persones hi ha a l'aula durant la sessió? Quina titulació han de tenir?

L'Expert/a en Intervenció Assistida (EIA) és un professional de la salut o educació format en l'aplicació de les IAA en els seus programes terapèutics o educatius. En alguns casos, l'expert és el professional del lloc on es dona el servei de les IAG.

La Tècnic/a en Intervenció Assistida (TIA) és un professional format en l'entrenament i maneig de l'animal, que intervé en programes de IAG conjuntament amb l'animal, formant un binomi entre els dos.

Seguidament et faig un petit esquema de com ha de ser el posicionament i la relació comunicativa dels diferents professionals implicats en una sessió de IAG, per tal que sigui el més pràctica i positiva possible.

Normalment és un triangle: el tècnic ha d'estar en contacte amb l'usuari, però també ha d'estar en contacte, perquè estan treballant en equip, comunicant-se contínuament amb l'expert, que en aquest cas seria la mestra. La mestra i jo hauríem d'estar en contacte sempre i davant el nen i llavors el gos. El tècnic és qui maneja el gos, també ha d'estar en contacte amb el gos per si l'ha de manipular.

Jo no trobo bé que l'expert en intervencions assistides sigui el professional de mestre o educació, ja que simplement és un expert. La mestra seria l'expert, jo seria la tècnica. De fet, jo vaig fer un projecte de formació a professionals, en aquest cas a una residència de gent gran on es feien intervencions assistides amb gossos, i feia una formació pels experts que hi treballaven, pels professionals (auxiliars, infermers...), tots els que hi estaven amb contacte a les teràpies i a partir d'aquí jo sí que els denominaria experts en les Intervencions Assistides amb Animals, si tenen una formació en això. Sinó els anomenaria professionals de l'educació o sanitat. Clar com que està en creixement, hi ha coses que s'han d'anar perfilant, repensant.

Jo per ser tècnica el curs que vaig fer el feia els caps de setmana durant mig any. Dissabtes i diumenges, dissabte tot el dia (de 9h a 14h i de 15h a 19h) i diumenge al matí, no ho recordo molt bé, però alguna cosa així. Jo ho vaig fer mentre feia la carrera. Una companya de la carrera em va dir que feia això i a mi se'm van obrir els ulls i ho vaig fer. A mi el principi em feia pena, però com que els respecto molt. El primer que dic és "el primer és el benestar de la persona amb la que treballo i del gos". De fet, és el

que t'ensenyen al curs: aprendre a llegir al gos, saber com està... clar, si jo la veig que no està bé, que m'està demanant de sortir, surto. M'és igual que portem 5 minuts o 40. Si el gos necessita sortir, surto, no hi ha més. Potser hi ha gent que et diria "ja sortiré quan s'acabi". Per mi és sagrat. Un dia la Nuna em va agafar diarrea i clar, no podia anar al lavabo allà i estava molt nerviosa, demanant-me per sortir i els vaig dir que necessitava sortir. Ella es va aguantar, vam sortir, vam estar uns minuts a fora i els vaig dir que es despedissin i ja vam tornar la setmana següent.

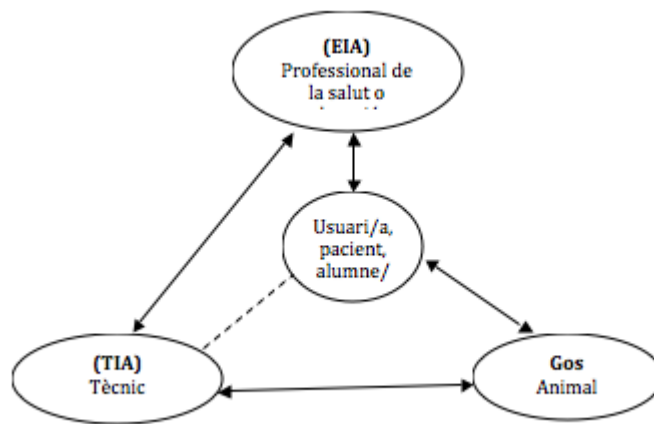

Figura 33. Esquema que va fer la Glòria el dia de l'entrevista. Autora: Ivet Sucarrats.

c) Associació IlerKan i Escola Joan XXIII de les Borges Blanques

Entrevista realitzada a la Maria, tècnica en IAA a l'Associació IlerKan i mestra de l'escola Joan XXIII, de les Borges Blanques, el 7 de gener de 2019.

1. Qui sou i a què us dediqueu?

Nosaltres som l'Associació IlerKan, una associació sense ànim de lucre, registrada a la Generalitat i que està formada per cinc professionals, tots tenim formació universitària prèvia, a part de la formació específica en tècnics en Intervencions Assistides amb Animals. Hi ha la presidenta, que és metgessa de família i és doctora en medicina en l'àmbit de les Intervencions, en Teràpia Assistida amb Animals. Després hi ha el doctor en fisioterapeuta, professor de la Universitat i després hi ha la pediatra, la psicòloga clínica i jo, que sóc mestra d'Educació Especial, sóc logopeda i psicopedagoga i estic acabant el doctorat en psicopedagogia, per tant, amb una mica de sort ja ho tindrè acabat.

Nosaltres, a part d'això, també formem part d'un grup de recerca en Intervencions Assistides amb Animals, reconegut per l'AGAUR, que és l'Agència d'Ajuts Universitaris i en el marc d'aquest grup realitzem Intervencions Assistides amb Animals, però sempre des de la vessant d'investigació. Els projectes que realitzem sempre estan avaluats i sempre que podem en fem una publicació científica per ajudar a col·laborar a crear literatura en aquest àmbit.

2. Quants anys fa que us dediqueu a això?

L'Associació fa aproximadament 5 anys que es va formar de forma legal, Però ja fa quasi 10 anys que alguns dels membres de l'Associació es dediquen a les IAA.

3. Com definiries l'Educació Assistida amb Animals (EAA)?

L'Educació Assistida amb Animals són les Intervencions Assistides amb Animals dins l'àmbit educatiu, que tenen uns objectius, una metodologia i una avaluació molt clara, prèviament. És a dir, no és res diferent al que fem nosaltres quan estem en l'àmbit educatiu. Està desenvolupada per professionals de l'àmbit educatiu i és el que deia, i nosaltres el que fem és planificar, igual que planificaríem com a docents una activitat d'ensenyament – aprenentatge, una Unitat Didàctica, amb uns objectius, una justificació

del perquè, el com ho fem i el com ho avaluem. Doncs en aquest cas el mateix, el que fem és emprar el gos, l'animal de teràpia, com a element motivador, com a canalitzador o com a element potenciador dels aprenentatges, gràcies al vincle emocional que es crea entre els participants, en aquest cas l'alumnat, i l'animal de teràpia.

4. Per què va decidir oferir aquest servei?

En el meu cas, va néixer de la meva motivació personal, és a dir, jo sóc mestra d'Educació Especial, treball des de fa tretze cursos en una escola ordinària. Vaig començar treballant com a mestra d'audició i llenguatge i després vaig fer un canvi quan es va crear una USEE (Unitat de Suport d'Educació Especial) a la meua escola, llavors jo en vaig ser la tutora i aquest curs passat, amb el canvi legislatiu, hem passat de ser USEE a ser SIEI i com a servei de la USEE i després de la SIEI jo veia que necessitava noves eines metodològiques. Necessitava eines que m'ajudessin a que els alumnes estiguessin més motivats, a que se sentissin més realitzats, a que a nivell de competències emocionals estiguessin molt més ben preparats, amb més competències per acceptar el dia a dia i, unint la meua passió pel món educatiu, especialment per la inclusió, i la meua passió pels animals i la formació que jo ja havia anat començant a fer sobre Intervencions Assistides amb Animals, doncs vaig fer la proposta de realitzar un projecte d'Intervencions Assistides amb Animals a l'escola. M'hagués agradat poder obrir-lo a tots els alumnes de l'escola, però per limitacions pressupostàries i horàries és impossible, és inviable ara mateix. Per tant, el vaig centrar en els alumnes adscrits a la USEE o a la SIEI en aquest moment.

5. Hi ha molta gent interessada en conèixer i/o aplicar l'EAA? Quina és la Intervenció amb animals que utilitzeu més? En quin àmbit (persones grans, persones amb malalties, etc.)?

Sí, molta gent. Clar, jo tinc la doble vessant, per una banda sóc Mestra d'Educació Especial i per altra banda col·laboro amb l'Associació IlerKan. Aquest projecte que realitzo a l'escola és un projecte multicèntric, que es realitza a la vegada a dues SIEI de dos centres (escola Joan XXIII i el Joc de la Bola). Vam iniciar el projecte de manera conjunta, ens coordinem amb les professionals del Joc de la Bola i en aquell cas, les sessions que es realitzen al Joc de la Bola les realitza la presidenta de l'Associació, com a tècnica, juntament amb les professionals de l'escola, que fan d'experts i en

Intervencions Assistides amb Animals. En el meu cas, a la meua escola, jo faig la doble funció d'expert i tècnic, tot i que sempre tinc una professional, una companya, que és l'educadora de la SIEI amb mi, que és la que fa la funció d'experta, tot i que planifiquem els objectius i activitats i les avaluem de manera conjunta.

Llavors, en la meua doble vessant, a mi m'arriben demandes tant pel correu d'IlerKan com trucades directes a la meua escola, moltíssimes. Especialment d'estudiants que esteu acabant la carrera universitària de l'àmbit social o de l'àmbit sanitari que esteu realitzant el vostre Treball de Final de Grau. Després, també ens arriben de molts estudiants de Segon de Batxillerat, llavors, nosaltres hem intentat fer una mica de filtre perquè no donem l'abast. Intentem ajudar a tothom, però no tenim prou hores al dia per fer-ho, llavors el que fem és prioritzar estudiants de Treball de Final de Grau i aquells estudiants de Segon de Batxillerat amb que nosaltres tenim algun tipus de vincle.

Per tant, sí que hi ha demanda. La veritat és que hi ha molta demanda, sobretot hi ha molta curiositat i penso que també, cada vegada menys, però sobretot al principi ens adonàvem que hi havia molt desconeixement en l'ús de terminologies, que és normal també, en no saber ben bé que realment hi ha una planificació prèvia en les activitats d'Intervencions Assistides amb Animals molt important. La gent es pensa que el gos té alguna atribució màgica, "el perro terapeuta", però no, el terapeuta és el professional i el gos és un vehicle molt important amb el que nosaltres ens donem suport.

A nivell d'Associació, la veritat és que estem treballant en la majoria dels àmbits d'intervenció possibles. És a dir, estem fent molts projectes en geriatria, ja que els avis ho agraeixen moltíssim i és un gran motivador per ells, treballem estimulació cognitiva, comunicativa, motriu, sensorial... en funció també de la classificació del grau de demència en el que estan els avis. Aquesta classificació va de l'1 al 6, llavors, en funció del grau de demència o del grau d'autonomia, estem treballant. Això per una banda, llavors a més, com a Associació, estem duent a terme projectes d'investigació a l'Hospital Santa Maria, de Lleida, a l'àrea de la URPI, que és la Unitat de joves i adolescents amb trastorns mentals. Després, també estem treballant amb la Unitat de Trastorns cognitius d'aquest hospital, que seria amb persones adultes. També treballem al CESMIJ, que és el Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil. També s'estan desenvolupant projectes en l'àmbit sanitari en un CAP amb persones amb patologies

músculoesquelètiques, etc. Després, estem a les dues escoles públiques, a més també estem a escoles d'Educació Especial.

També es fan projectes en l'àrea d'exclusió social, amb adults, que per privacitat de dades no et puc dir amb quina entitat, però estem en entitats d'aquest àmbit. A més, estem un altre projecte, que aquest s'ha publicitat, per tant, sí que te'l puc explicar, que és de l'àrea d'inclusió de l'Ajuntament de Lleida i estem treballant conjuntament amb l'educadora social d'aquest àmbit i s'està fent un treball també amb els animals de la canera municipal. Es fa amb persones amb risc d'exclusió social, són persones sense llar, sense sostre i estan col·laborant amb nosaltres per treballar tota l'educació bàsica dels animals de la canera que són adoptables, per tal que siguin més fàcilment adoptables, ja que estaran més socialitzats, més educats, etc. I al mateix temps, estem treballant totes les competències emocionals amb les persones sense llar i tot l'empoderament, i realment és un projecte molt bonic.

Després, també es treballen projectes a nivell de logopèdia assistida amb animals, atenció individualitzada, fisioteràpia, o sigui que realment estem treballant en tots els moments de l'etapa vital de la persona, sempre des de la vessant de les competències professionals que tenim cadascun de nosaltres. És a dir, jo com a mestra, no desenvoluparé mai un projecte de fisioterapeuta perquè jo no ho sóc, el fisioterapeuta no és psicòleg, la psicòloga no és mestra... cadascú en l'àmbit que estem especialitzats. Això és molt important. Sembla molt evident però com que en el món de les Intervencions Assistides amb Animals encara no hi ha una regulació legal que ho regeixi, és a dir, no tenim llei del gos de teràpia –a Catalunya tenim la llei del gos d'Assistència, però no del gos de teràpia. Llavors, aquest buit legal fa que hi hagi entitats o persones que tenen coneixements d'ensinistrament, però que no tenen cap carrera universitària que els doni unes competències professionals que els sustenti, llavors, aquestes persones es creuen que tenen un gos, que està ben ensinistrat i que han fet un curs sobre autisme, per exemple, i ja es poden dedicar a fer teràpia amb autisme i dius “no perdona...”. Primer has de ser professional en l'àmbit que tu vulguis treballar, i després et formes en Intervencions Assistides amb Animals.

Aquesta llei, potser tardarà, però s'està desenvolupant i s'està treballant a nivell estatal. IlerKan formem part d'aquest treball i estem fent reunions periòdiques amb altres entitats i professionals d'aquest àmbit de la resta de l'estat i s'intenta crear diferents comissions de treball per ajudar a que aquesta llei surti endavant. Moltes de les entitats d'Espanya que ens dediquem a aquest món intentem, com a mínim, tenir criteris comuns, tenim aquest objectiu i una mica és això. Per altra banda, com que les entitats provenen de diferents àmbits (ensinistrament, acadèmic...), llavors s'ha de mirar que tots puguem compartir uns mateixos criteris i tenim molt clar que hem d'estar tots formats, primer en competències professionals, és a dir, cadascú en la seva professió. Per exemple, jo no puc fer res que el meu col·legi professional no em permetés.

6. Quines característiques ha de complir un gos/gossa per poder fer EAA?

Ha de ser un gos estable, predictable, ben socialitzat, que gaudeixi del contacte amb les persones, que gaudeixi treballant de gos de teràpia, és a dir, si no gaudeix serà un magnífic animal de companyia, però no farem que l'animal no gaudeixi fent la seva feina. Després, ha de ser sobretot un gos ben educat a nivell d'educació bàsica, d'ensinistrament bàsic i si a més a més té habilitats canines que enriqueixin les sessions, doncs molt millor.

Per tant, no és qüestió de la raça –molta gent demana quina és la raça més utilitzada– però no és tant qüestió de la raça, sinó de l'individu. Sí que és veritat que hi ha races que estan més predisposades, pel seu caràcter o temperament, a ser gossos de teràpia, perquè són gossos més juganers, més sociables, amb més ganes d'agradar... com poden ser els retrievers. Però és que l'individu tingui les actituds necessàries, però sobretot l'educació i l'ensinistrament. Després, per una altra banda, els gossos de teràpia de l'Associació IlerKan compleixen uns requisits que, com que hem dit que tenim un buit legal, nosaltres, per proximitat el que hem fet és regir-nos per la llei del gos d'assistència. Per tant, els requisits legals sanitaris que marca la llei del gos d'assistència, també les complim. Per tant, nosaltres seguim un protocol de prevenció de zoonosis i un protocol de benestar animal, fem totes les revisions veterinàries periòdiques, les analítiques de totes les malalties que els animals poden transmetre a les persones, després fem totes les desparasitacions internes i externes, els anàlisis zoonològics, els banys periòdics, etc.

Si un animal de teràpia viu a l'aire lliure, probablement no tindrà els mateixos criteris d'higiene que els que viuen amb nosaltres. Els nostres animals viuen amb nosaltres, a casa nostra, per tant, compleixen els criteris d'higiene necessaris, i de benestar i d'habitació als espais. Per nosaltres, un element molt important del gos de teràpia és l'habitació als espais d'intervenció perquè els espais on anem a treballar moltes vegades tenen terres molt brillants, espais amb ressonàncies molt diferents, cadires de rodes, bombones d'oxigen, soroll de les altres aules... per tant, els animals han d'estar habituats a tots aquests sorolls i espais perquè no els generi incomoditats. Això ho fem o des de petits, o en cas d'altres animals que els hem adoptat que ja són adults, es fa sempre amb ensinistrament en positiu i de manera progressiva i es va veient si l'animal gaudeix i està en calma en aquests àmbits o no. En cas de no ser així, passa a ser un animal de companyia genial i fabulós, que ens l'estimem igual i que participa igual de les nostres trobades canines i les nostres passejades, però no ve a treballar amb nosaltres.

7. Quines característiques ha de tenir un infant per poder ser atès amb EAA?

Qualsevol infant.

Nosaltres, com a associació, hem fet diverses intervencions a nens i persones adultes que tenen fòbia als animals, als gossos. La psicòloga de l'associació treballa molt aquest tema perquè quan una por ens limita s'ha de treballar. Per tant, jo entenc que quan una família té un infant amb fòbia als gossos busca una Associació que a més treballi amb gossos de teràpia, perquè així s'assegura que aquells gossos amb els que ell treballarà compleixen amb totes les garanties de seguretat. N'hem treballat, i de moment sempre ens ha anat molt bé perquè ho hem aconseguit disminuir. Nosaltres sempre diem en els projectes que un dels criteris d'exclusió de participació és la fòbia als gossos, no la por, perquè la por la podem treballar i es recondueix. Però algú amb fòbia no seria candidat per participar en aquell projecte, en un futur potser sí, però en aquell moment no perquè primer hem de treballar la fòbia i això per sí sol ja és una intervenció psico-educativa. A l'escola no ens hi hem trobat mai, però sí que ho hem fet a l'associació, però per persones que ens han vingut de manera externa.

8. Consideres que l'EAA és un bon recurs com a inclusió per a tot l'alumnat dins una aula?

Jo crec que sí. A més, m'acabes de fer la pregunta de la meva tesi, per tant, et puc fer un petit "spoiler". Jo crec que sí, sí que és veritat que no hi ha estudis que ho demostrin encara perquè és difícil perquè encara no tenim la possibilitat de treballar amb gossos de teràpia com a mesura universal dins l'aula. És a dir, si mirem el Decret d'inclusió que es va aprovar l'octubre del 2017, ens diu que les mesures i suports per a l'atenció a la diversitat i a la inclusió educativa han de ser o mesures addicionals o universals o intenses. Les universals serien les que nosaltres hem de fer dins una aula ordinària, que són de les que tu m'estàs parlant. Que estan dirigides a tots els alumnes, d'una manera proactiva i preventiva. És a dir, docència compartida, treball cooperatiu, tutorització dels aprenentatges...

Llavors, evidentment que poder introduir de manera sistemàtica, no com a activitat puntual, sinó com a projecte o programa la Intervenció Assistida amb Animals, encara no hem tingut aquesta possibilitat perquè les coses s'han de demostrar abans de posar-les en pràctica, això seria l'ideal, que totes les metodologies que defensem estiguin avaluades i defensades a nivell acadèmic, el lògic seria que en l'àmbit educatiu no s'implementin aquelles metodologies que no estan avaluades prèviament i que se sap que funcionen. A l'àmbit sanitari es veu molt clar, no es donarà un tractament a un pacient que no s'ha provat prèviament i que no se sap que funciona i que no és negatiu per la persona. Doncs en l'àmbit educatiu hauria de ser el mateix. No sempre és així, però hauria de ser el mateix.

El que estem fent nosaltres és avaluar des de la vessant de les mesures intenses, és a dir, les universals serien les que promouen la inclusió per a tothom. Totes promouen la inclusió, però aquestes estan més dirigides a l'aula ordinària, les addicionals serien aquelles que són un recurs de caràcter més temporal, per exemple el SEP perquè cada trimestre s'avalua i els mestres diem "doncs a aquest alumne li ha anat bé aquest recurs, mesura o suport, per tant ho mantenim un trimestre més o ja ha assolit els objectius que ens havíem plantejat, o al seu lloc posem un altre alumne que té més necessitats, etc.". I després hi hauria les intenses, que són aquelles que estan dissenyades, pensades per l'alumnat que presenta Necessitats Educatives Especials, per tant, són alumnes, la majoria d'ells, amb diversitat funcional, o dintre de l'espectre autista o amb

pluridiscapacitat. Per tant, aquests alumnes que necessiten aquests suports probablement al llarg de tota la seva escolarització, que hem de promoure la seva inclusió dins l'aula ordinària, que el marc de referència d'una SIEI és sempre que es pugui dins l'aula ordinària i en algunes ocasions hem de fer algun treball més en petit grup.

En l'àmbit de l'Educació Assistida amb Animals, el que nosaltres fem és avaluar els beneficis d'aquesta en aquells alumnes que estan adscrits a la SIEI i no podem avaluar-los directament dins l'aula ordinària per aquesta dificultat horària, però sí que podem generalitzar i pensar en una hipòtesi: si hi ha uns beneficis a nivell individual, ordinari en un gran grup, amb la mateixa rigorositat a nivell d'objectius i d'avaluació, també hi haurà uns beneficis. Llavors, a nivell de petit grup de SIEI sí que n'hi ha de beneficis. Observem beneficis d'estimulació cognitiva, d'atenció, de memòria, de funcions executives, observem beneficis comunicatius, d'interacció i iniciativa comunicativa, d'ús d'incorporació de nous aprenentatges, de motivació (sabem que sense motivació no hi ha aprenentatge).

I a més, sabem que el nostre punt fort en l'Educació Assistida amb Animals és el vincle emocional, per tant, sabem que en tot aquest àmbit de competències emocionals tan important per la persona i els aprenentatges és on tenim més riquesa, i això és el que està demostrat perquè, per una banda, hi ha estudis internacionals que demostren que en l'Educació Assistida amb Animals, el contacte amb l'animal de teràpia redueix els nivells d'estrès, redueix els nivells de cortisol i fa pujar els nivells d'oxitocina. Per tant, si nosaltres tenim una conducta, estem molt més relaxats quan estem interaccionant amb un animal de teràpia, probablement podrem estar més motivats, podrem gaudir més del que estem fent i, per tant, estarem molt més receptius a introduir nous aprenentatges.

A la SIEI, sí que hem fet treball en petit grup amb infants que sí que ho necessitaven, però també t'he de dir que dins la nostra escola treballem de manera sistemàtica amb els diferents cicles algun contingut concret amb el gran grup. És a dir, nosaltres tenim documentades i avaluades sessions d'Educació Assistida amb Animals amb grups de per exemple d'Infantil, Cicle Inicial o Mitjà en les que nosaltres hem treballat, per exemple, el contingut de Benestar Animal i com tenir cura d'un animal de companyia, de l'àrea de Medi. Llavors, el que fem nosaltres és, l'alumnat de la SIEI fa de tutor dels aprenentatges i, juntament amb el professorat i els gossos de teràpia, expliquen a la

resta dels companys a partir de dinàmiques cooperatives, com tenir cura d'un animal de companyia.

Per tant, aquí sí que estem treballant mesures universals i ens agradaria que això pogués ser la dinàmica del nostre dia a dia. Però també hem de ser curiosos, és a dir, a mi m'agradaria que fos la dinàmica del dia a dia, però tampoc l'única dinàmica perquè tampoc seria efectiu que les gosses estiguessin matí, tarda i nit a l'escola, ja que elles han d'estar en aquelles sessions en què es programi de manera puntual o temporalitzant. A mi m'agradaria molt pensar que podríem treballar l'àrea de Medi amb la presència, un cop a la setmana de les gosses, per exemple. O l'àrea de matemàtiques o de llengua. Hem fet sessions de matemàtiques i hem fet lectoescriptura, treball de consciència fonològica. També hem fusionat el projecte d'Educació Assistida amb Animals amb el Projecte d'Educació Emocional, ja veuràs avui molt material d'Educació Emocional amb el que treballem perquè està molt relacionat.

9. Com ho feu per atendre al mateix moment a diferents infants amb Necessitats Educatives Especials diferents?

No fem res diferent del que faríem com a mestres sense un gos de teràpia present. És a dir, si jo tinc diferents infants (després t'ensenyaré materials i veuràs que són materials molt similars al que nosaltres treballem a les aules) els faré: treball cooperatiu, docència compartida a l'aula, tindria el suport d'algun auxiliar d'educació especial. És a dir, igual que a la resta.

10. Consideres que aporta beneficis als nens i nenes que se'ls aplica? Quins?

Sí, ja ho hem explicat anteriorment.

11. Em podríeu explicar una activitat que porteu a terme d'EAA?

El que t'he comentat de Medi. Llavors, per exemple, treballo els objectius de comunicació amb un alumne amb Autisme i treballem també continguts curriculars i competències bàsiques. També fem un projecte on, com et deia, vinculem l'Educació Assistida amb Animals i el Projecte Emocional. Clar, és que amb cada nen o grup de nens i nenes, en funció dels objectius que necessitem potenciar o treballar hi incorporem l'Educació Assistida amb Animals, un cop a la setmana.

El gos pot ser actiu o passiu. Hi ha situacions on el gos és el que ens porta el material, per exemple, en una activitat de lectoescriptura repartim targetes amb imatges de diferent vocabulari als alumnes i tenim, per exemple, targetes amb les vocals i les tenim al terra i diem “Neu porta” i la Neu ens va a buscar la que li toqui, per tant, toca la que toca. Si, per exemple, porta la lletra A els alumnes han de mirar la imatge que tenen i si té la lletra A, per exemple, fem classificació, o podem escriure paraules. A veure, qualsevol contingut curricular que nosaltres treballem en una aula es pot adaptar a una sessió on treballem amb animals.

12. Com planifiqueu les activitats?

De manera conjunta, amb els professionals dels centres on anem. En aquest cas, planifiquem les activitats de manera conjunta amb les professionals de l’escola i que estaran dins la sessió. Quan hem fet les sessions a nivell de tutoria les hem planificat amb la tutora de l’aula ordinària. És a dir, la tutora ens ha dit “ens agradaria treballar aquest contingut”. Per tant, primer pensem què volem que els alumnes aprenguin i com ho avaluarem i després ho planifiquem, pensant les activitats que podríem fer i en quin moment podríem incorporar el gos.

13. Quin material utilitzeu per fer les sessions?

Mirar fotografies de l’Annex I, apartat a).

14. En quin espai feu les sessions?

A l’aula de la SIEI, al gimnàs o a l’aula ordinària, depenent de la sessió que vulguem fer. Hem fet sessions també a l’àrea d’Educació Física i hem fet circuits psicomotrius per a tots els nens i nenes i llavors ho hem fet al gimnàs amb el material del gimnàs.

15. Quina durada té una sessió? I quin interval de temps passa entre una sessió i altra?

Depèn. Normalment seria la durada d’una sessió, 45 minuts, 50 minuts o 1 hora. En casos de sessions individuals, a vegades són de durades més curtes. Per establir la durada sempre hem de tenir en compte el temps que necessitem perquè aquell alumne sigui productiu, és a dir, si estem fent una sessió individualitzada a vegades amb 20 minuts ja n’hi ha prou, o amb mitja hora. Amb més el nen ja desconnecta o està cansat.

El que intentem sempre és acabar en positiu. Si és una sessió en gran grup doncs una hora, el temps d'una sessió d'escola.

Si fa falta fer una sessió més llarga, nosaltres sempre hem de complir els criteris de benestar animal. Per tant, portar un animal més perquè els gossos vagin descansant o fer descansos periòdics perquè ells puguin descansar i poder fer una altra sessió més endavant.

A l'escola, nosaltres fem el projecte setmanalment. Cada divendres al matí la Neu i la Nata venen a l'escola.

16. Quantes persones hi ha a l'aula durant la sessió? Quina titulació han de tenir?

Normalment, són dues persones: la mestra tutora de la SIEI, que en aquest cas sóc jo, i l'educadora de l'Educació Especial de la SIEI. Quan hem fet les sessions en gran grup hi ha la tutora més la mestra de la SIEI, que sóc jo.

La titulació que tinc és de docent, a part tinc formació en les Intervencions Assistides amb Animals i en l'àmbit del benestar animal, en prevenció i gestió de l'estrès de l'animal, cursos d'ensinistrament, etc.

Els professionals que treballen en una sessió serien el que descriuen en un llibre Domènech i Ristol, que són els professionals de CTAC, una entitat de Barcelona, que tenen un llibre publicat on descriuen molt bé els professionals que pot haver-hi en una sessió, que serien el tècnic en Intervencions Assistides amb Animals, que és el que té l'objectiu d'estar pendent de l'animal de teràpia, que té l'objectiu d'incloure de manera positiva l'animal a la sessió i de tenir cura del benestar animal. I l'expert en Intervencions Assistides amb Animals, que seria el que té l'objectiu de tenir cura de les persones que participen a la sessió, d'assolir els objectius, en aquest cas educatius, que es vulguin desenvolupar a la sessió. És a dir, sempre hi hauria aquesta doble figura.

17. Em podries dir algunes limitacions de l'EAA?

Limitacions, jo crec que ara la limitació més gran és que ara mateix no tenim una cobertura legal perquè és el que deia abans, és a dir, el fet que no hi hagi una llei que ens reguli, fa que hi pugui haver intrusisme o mala praxis. Per tant, una mala praxis feta per algú aïllat ens afecta a tots. Els errors dels altres ens afecten a tots perquè jo puc

assegurar que els meves gosses tenen l'ensinistrament adequat, disposen de tots les revisions veterinàries necessàries, compleixen els requisits de benestar animal, jo tinc la formació universitària com a docent en l'àmbit educatiu, i a més en Intervencions Assistides amb Animals, tenen l'assegurança de responsabilitat civil... És a dir, jo puc assegurar que tot això ho tinc en regla, però no puc assegurar que la persona que ho està fent en un altre lloc ho tingui. Si aquella persona comet un error o té un accident m'acabarà repercutint a mi. Per tant, quan una metodologia s'està implementant i és nova, el tema de la regulació, per mi, és una de les limitacions més grans.

La resta, si hi hagués una llei que ho regulés, probablement tindriem més facilitats per investigar, per publicar, i per tant, per crear ciència. I probablement, les institucions administratives també confiarien més en aquest tipus de metodologia. Que entenc que de moment no hi confiïn perquè no hi ha tanta investigació ni ciència, per tant, són riscos que ells no volen assumir, i ho entenc perfectament.

Per altra banda, també tindriem molta més regulació de formació, de quins continguts ha de tenir una persona que estigui formada en Intervencions Assistides amb Animals, què ha de seguir, què ha de complir, etc.

Nosaltres amb les famílies no hem tingut cap problema. Des del primer moment els hem explicat el projecte que volíem dur a terme. Tenim tots els consentiments informats firmats, a més, periòdicament se'ls explica. És un Projecte que està aprovat des del Consell Escolar de l'escola, l'Equip Directiu li dona suport, notificat a Inspecció, notificat a la Delegació d'Ensenyament. A més, s'avalua cada any dins la Programació Anual de Centre amb uns indicadors d'avaluació. S'avalua i s'aprova en Consell Escolar cada any. Per tant, nosaltres, en aquest sentit, és un Projecte de centre completament avaluat per totes bandes. Hi ha propostes de millora cada any, evidentment.

És un Projecte que tenim una petita ajuda econòmica de les Borges Blanques perquè me'l permeten fer dins el meu horari laboral, per tant, a mi no m'han de pagar res, tinc el meu sou. Però sí que és veritat que hi ha unes despeses de manteniment, que això corre a càrrec de l'associació IlerKan. Llavors, l'Ajuntament de les Borges Blanques, de manera solidària, aporta una petita quantitat anual de diners que ens ajuda a sufragar aquestes despeses. Però sempre de manera completament legal, és a dir, fan una

aportació amb totes les factures i hi ha una devolució econòmica a la memòria econòmica de l'escola.

Som una associació sense ànim de lucre. Les persones que fan activitats en una associació paguen una quota per cobrir les despeses.

d) Escola Joc de la Bola de Lleida

Entrevista realitzada a la Lídia i la Neus, mestres d'Audició i Llenguatge de l'escola Joc de la Bola de Lleida, l'11 de gener de 2019.

1. Em podríeu parlar breument de l'escola?

Som un centre públic, ordinari de doble línia. Des de l'any 2011-2012 vam ser nominats centre d'agrupament d'alumnat sord. Per aquest motiu, el nostre centre compta amb una SIEI-SIAL (Suport intensiu a l'Audició i Llenguatge). La nostra Unitat està formada per 3 mestres d'audició i llenguatge i una educadora d'educació especial i en el present curs estem atenent a la SIEI a uns 12 alumnes. Ens repartim per cicles. Aquests alumnes estan adscrits en aules ordinàries i reben el nostre suport.

2. Vosaltres impartiu Educació Assistida amb Animals (EAA)? Amb quin objectiu ho feu? Quants anys fa que ho feu?

Sí, forma part del projecte. És una activitat, un projecte adreçat als alumnes de la nostra unitat, però no a tots, només a 4. Les sessions les hem de fer els divendres, de manera quinzenal amb la presència directa de l'animal. El projecte és setmanal, però l'animal ve cada 15 dies. Serveix per preparar, anticipar i recordar el que s'ha fet o es farà.

Aquest és el 6è curs.

3. Teniu algun projecte aprovat al respecte? Va costar molt posar-se d'acord per aprovar-lo?

Sí, és un projecte que es va elaborar en el seu moment, avala la subvenció que tenim des de la Diputació de Lleida. Cada any l'Equip Directiu ha de fer de nou la sol·licitud. És un projecte molt agraït i té un cost zero per les famílies.

Normalment ho subvencionen a escoles d'Educació Especial on hi hagi molts alumnes que se'n puguin beneficiar. Aquí quan vam començar vam ser pioners. És un tipus de tècnica que fins ara és innovadora, nosaltres ens vam afegir al projecte que feia l'escola Joan XXIII. Ara cadascú ha agafat la seva dinàmica, perquè és un projecte de moltes envergadures i hi ha moltes coses a tenir en compte. Les avaluacions ja són més pròpies i poc a poc vas variant.

Nosaltres no tenim gos, ve la tècnica d'IlerKan i nosaltres som les mestres. El tècnic és el que s'encarrega de manar al gos, i nosaltres ens encarreguem de la part pedagògica amb els alumnes. Nosaltres som la veu cantant de l'activitat. Al principi no sabíem molt bé com fer-ho amb gos, i ells ens van dir com ho podíem fer. Des d'IlerKan ens va guiar amb la manera com ho podíem fer. Ho fem amb IlerKan.

4. Amb quines Associacions col·laboreu?

IlerKan i la Diputació de Lleida.

5. Rebeu alguna ajuda o subvenció de l'Administració?

Sí, des d'inicialment. Total. Per les famílies és cost zero i això ho valorem molt positivament. Agrada tant que fins i tot, en algun cas ho fan a nivell privat, de forma individual (una nena ho paga, de manera individual). Aquest any hi ha dos nens de P4 i dos nens de P5.

A l'altra escola els subvenciona l'Ajuntament de Borges Blanques. També és total.

6. Com definiríeu l'EAA tal i com l'enteneu vosaltres?

És una nova eina metodològica, que ens la vam plantejar com a objectiu buscant una eina que ens proporcionés una motivació diferent. Va sorgir perquè teníem dos nens molt afectats en el seu moment i no trobàvem la nova manera d'arribar-hi. Gràcies a això hem vist que a nivell motivacional és molt important, però també ajuda molt en el vincle. El gos no jutja i els nens això ho noten molt. El fet que el gos sempre ens escolti, sempre ens miri, afavoreix molt a l'autoestima, autonomia, etc.

A més, sempre tens un model al qui referir-te. Per exemple, pots dir "mireu la Laica que atenta està". Per tant, pots parlar d'ella per aconseguir indirectament que ells facin alguna cosa. Valorem molt el vincle afectiu, el fet de treballar en petit grup.

7. Què opinen les famílies sobre el fet que apliqueu l'EAA a l'escola?

Estan molt contentes, ho valoren molt positivament. Primer estan molt contentes pel projecte, una de les famílies, que el nen té un síndrome molt concret, va estar molt contenta perquè precisament van portar l'infant a aquesta escola perquè hi havia la Unitat i els agrada molt que fem aquest projecte. Una de les nenes que tenim, que és

sorda, també sap quin tipus de recursos hi ha. Pensem que tots els pares i mares estan molt contents, de fet quan vam haver de posar un límit al nombre de nens i alguns nens vam deixar de fer-ho perquè volíem poder donar l'oportunitat a tots els va saber greu deixar-ho perquè després de quatre anys havien establert un vincle amb el gos. Però intentàvem fer algun apanyo de tant en tant, i deixàvem que algun nen vingués algun dia.

8. Creieu que és un tema conegut o la gent encara no el coneix molt?

Cada vegada es coneix més, però tampoc és una cosa que es conegui molt. La gent coneix més la teràpia, però no tant l'Educació Assistida amb Animals. En el món de l'educació s'està obrint perquè nosaltres cada vegada tenim més gent que ens ve a preguntar sobre aquest tema. Nosaltres agraim molt el fet d'haver estat amb la tècnica, que és doctora en medicina, en teràpia i és una gran professional perquè possiblement, si ho haguéssim fet soles no ens hauríem atrevit a presentar-nos a congressos, fer estadístiques, etc. i la gent no coneixeria tant l'escola. També ens complementem perquè nosaltres aportem la part creativa, la part pedagògica.

9. Quines característiques ha de tenir un infant per poder ser atès amb EAA?

Nosaltres hem vist que veiem que els nens més afectats tenen millors resultats. L'any passat vam estar amb nens no tant afectats i els nivells de motivació no van ser tan elevats. Per ells és molt important perquè és el seu moment i és molt bonic veure els vincles que creen. Amb aquests nens ha d'estar tot una mica més seqüenciat, amb els altres nens no els afectava tant que hi hagués un gos. Amb aquests nens més afectats els motiva molt més.

L'avaluació ens serveix per veure si el grup és adequat i modificar els objectius perquè aquest projecte afavoreixi als nens. Sempre planifiquem en sessions grupals o individuals. Aquest any les podem fer grupals, en funció de les característiques dels infants. Intentem ser flexibles, potenciem la inclusió, la relació amb els altres. Per exemple, hi havia una nena que li fèiem primer individual i després ho vam adaptar i ho vam fer de manera grupal.

10. Considereu que l'EAA és un bon recurs com a inclusió per a tot l'alumnat dins una aula?

Segurament serà el següent pas. Primer era a l'Escola d'Educació Especial, ara ja ho hem obert a una escola ordinària, però en un context especial. La nostra realitat, la nostra pràctica, ens ha funcionat més bé amb alumnes més afectats. Es pot fer, però creiem que els beneficis són majors d'aquesta manera.

Si es fes dins l'aula ordinària es necessitaria que el tutor estigués format, que tingués un gos o que hi hagués un tècnic en totes les sessions. Hem de valorar si val la pena fer aquest inversió. El que pretenem és que els alumnes amb necessitats siguin atesos. A vegades es necessita sortir amb el nen fora de l'aula, donar-los unes estratègies perquè en un moment determinat dins l'aula puguin participar, donar autonomia, etc. Primer se'ls ha de preparar. Busquem que tinguin l'eina per poder formar part d'un grup. La tutora amb 25 nens ho pot fer, però no tant bé.

Els nens sense NEE es motiven amb una tauleta i no tant amb el gos, ja que és com que hi hagués un gos del carrer, i en canvi els que tenen les NEE no es motiven amb això i més amb el gos.

11. Com ho feu per atendre al mateix moment a diferents infants amb Necessitats Educatives Especials diferents?

Els nostres infants tenen necessitats molt diferents cadascú, però també en tenen de comunes: dificultats d'autocontrol, de comunicació, manca d'atenció, el que s'ha de treballar és l'autonomia, el llenguatge, etc. El que intentem és que puguin ser autònoms, cadascú en el seu nivell. La tècnica està amb el gos i nosaltres estem amb els infants, intentant que estiguin atents. Quan ells estan controlats, depenent de si un participa més, primer fem la intervenció i ajudem a que ell ho faci. Sempre n'hi ha una que dirigeix l'activitat i l'altra ajuda. Per això intentem ser sempre tres (2 mestres i 1 tècnica) per 4 nens i l'escola ho permet. Ens ho respecten molt (per exemple, si es necessita substitució i saben que estem amb els gossos ja no ens diuen res).

12. Considereu que aporta beneficis als nens i nenes que se'ls aplica? Quins?

(Per respondre'm aquesta pregunta em donen un document, citat anteriorment, que mostra els beneficis que han tingut).

El vincle afectiu entre el mateix grup dels nens. Són infants que tenen molta manca a nivell de relació. Tampoc són nens que els sigui fàcil fer amics. Quan saben que ve la Laica demanen pels altres nens, perquè saben que ho fan tots junts. Des de llavors també es busquen pel pati, s'agafen de la mà, etc.

Amb aquest grup portem 5 sessions amb el gos present.

13. Em podríeu explicar una activitat que porteu a terme d'EAA?

A principi de curs nosaltres planifiquem les sessions, ve la tècnica i planifiquem entre totes els objectius, els continguts, les dates, per intentar que hi puguem ser totes sempre (per no estar soles hi ha l'auxiliar).

Sempre comencem amb una activitat d'inici, després una activitat aprenentatge, una activitat lúdica i al final rutines d'acomiadament. El fet de tenir aquesta estructura als nens els dona molta seguretat, ells tenen molt clar el que fem. Ells necessiten aquesta pauta, necessiten que tot estigui estructurat. Són nens que necessiten saber el què passarà.

La que hem fet avui, per exemple, per treballar les formes geomètriques. La tècnica prepara formes geomètriques senzilles (la rodona, el quadrat i el triangle) i ho fem en un material perquè el gos ho pugui agafar i ho porta a un nen. Perquè li porti el nen ha de dir "Laica porta'm". A l'agafar-ho hi ha la baba, això ja és estimulació sensorial, després han de dir la forma i el color i anar a la taula i agafar la parella. Mentre una feia això els altres havien d'esperar que el company fes l'activitat.

Després també els hem deixat escollir una figura, la que volguessin i després la dibuixaven a la pissarra, tot sota la mirada atenta de la Laica. Sempre es valora positivament l'aportació que facin. La nostra prioritat és el torn d'espera, el control d'impulsos i el manteniment de l'atenció.

Com a activitat lúdica, avui la tècnica ha portat una activitat on ells havien de fer gol i la Laica era la portera. És important sortir de la sessió amb un sentiment de satisfacció, per tenir bon record i poder reprendre la sessió. Per això es fan les rutines d'acomiadament, on diem adéu, ens fem petons i carícies, donem el premi a la Laica (per felicitar-la per la feina ben feta), li posem colònia, etc. Després els acompanyem a l'aula, a vegades els posem alguna fotografia per si ells no ho poden explicar.

Quan va ser Nadal vam fer la de celebrar el Nadal, que cada nen va fer una felicitació de Nadal, una altra per treballar el concepte de gran i petit... La següent que farem és la "d'endrecem les joguines", que serveix per categoritzar animals i fruites. Aquí treballem vocabulari, categoritzen perquè han de classificar, en funció del grup pots estirar més o menys. Un nen potser només dirà un signe o una paraula i un altre potser dirà tota una frase. Ens permet utilitzar les mesures universals dins l'aula.

14. Com planifiqueu les activitats?

A inici de curs, durant el setembre. Planifiquem cada sessió (m'ensenyen document on hi ha totes les sessions planificades). Es segueix la següent estructura: objectius, desenvolupament de les activitats, material...

Llavors anem adaptant els objectius en funció del grup.

15. Quin material utilitzeu per fer les sessions?

En funció de cada activitat. A vegades tenim un material específic, però sol ser material ordinari adaptat al gos (ex. Targetes amb corda). Qualsevol material que tu faries a la classe però adaptat al gos.

16. En quin espai feu les sessions?

A l'aula de SIEI i alguna sessió psicomotriu al gimnàs.

17. Quina durada té una sessió? I quin interval de temps passa entre una sessió i altra?

Aproximadament d'una hora i quart i una hora i mitja, entre que els anem a buscar i els portem a l'aula. Nosaltres quan veiem que el nivell d'atenció va baixant ho anem adaptant.

Passen 15 dies des que ve l'animal fins que torna a venir, i sinó setmanalment.

18. Quantes persones hi ha a l'aula durant la sessió? Quina titulació han de tenir?

Tres i l'animal. La tècnica és especialista en Educació Assistida amb Animals i nosaltres som les mestres d'audició i llenguatge (perquè és un centre d'atenció a alumnat sord).

19. Em podries dir algunes limitacions de l'EAA?

En el nostre cas, que depenem del tècnic i l'alt cost econòmic, ja que nosaltres tenim la sort de tenir la subvenció (1620 € les 16 sessions de l'any, d'octubre a maig).